O. 1096.

ID 19782

EK 1911-7200 HJ

4500 HJ

VIR APOSTOLICVS

Seu

VITA ET VIRTVTES

R. P. ALBERTI CHANOVVSKY

è Societate Iesu.

in Provincia Boëmiæ

AUTHORE P. IOANNE TANNER ejusdem Societatis & Provinciæ.

COLONIÆ Agrippinæ M. DC. LX.

Sumptibus NICOLAI HOSING Bibliopolæ Pragensis.

BX
4705
C4485
T3
1660
JESUITICA

VIR APOSTOLICVS

Seu

VITA

Et

VIRTVTES

Rev. P.

ALBERTI CHANOWSKY

è Societate Iesu.

In Provincia Böemiæ.

Facultas R. P. Præpositi Provincialis.

CVm vitam R P. Alberti Chanovvsky, Societatis IESU, conscriptam à P. Ioanne Tanner ejusdem Societatis, deputati ad hoc Patres, cum legentium fructu in lucem prodire posse censuerint; Ego infrascriptus, potestate ab Admodum Reuerendo Patre nostro Præposito Generali, mihi factâ, concedo facultatem typis eandem vulgandi. Quod nominis mei subscriptione, & officij sigillo confirmo, Brunæ 3. Maij. 1658.

L. S.

Henricus Lamparter.

BEnevole Lector, rogatum te velim, ut quod omnium maximè cupio, id advertas, me unicè cupere vivere et mori filium obedientissimum S. Romanæ Ecclesiæ Sponsæ Dei, adq; cum hoc libro multa contineantur, quæ Sanctitatem P: ALBERTO CHANOWSKI, aut aliis adscribere videantur, cum item quædam hic referantur, quæ vires naturæ superent, ea sic volo intelligi et sic intelligo, ut nolim ab ullo accipi, tanquam ab Apostolica Sede examinata, sed tanquam quæ à sola suorum Autorum Fide privata pondus obtineant, atq. adeo non aliter quam humanam historiam.

Proinde Apostolicum S. Congregationis S. R. et universalis Inquisitionis Decretum anno 1625. editum, et anno 1634. confirmatum integre, atq inviolatè iuxta Declarationem eiusdem Decreti à S. D N Vrbano Papa VII. anno 1631 factam servari à me omnes intelligant, nec velle me, vel cultum vel venerationem aliquam per has meas narrationes vllis arrogare, vel famam aut opinionem Sanctitatis inducere seu arrogare, vel quidquam

eius existimationi adiungere; ullumq gradum facere ad futuram aliquando illius Beatificationem vel Canonizationem, aut miraculi comprobationem, sed omnia in eo statu à me relinqui, quem seclusâ hac meâ lucubratione obtinerent, non obstante quocunq; longissimi temporis decursu. Hæc sanctissime profiteor, utpote qvi S. Romanæ Apostolicæ Sedis obedientissimus Filius haberi & ab ea, in omni scriptione & actione dirigi semper velim & exoptem.

Proœ-

Onstans, & mira virtutum Patris Alberti Chanovvsky fama effecit, ut Societatis IESU *in Provincia Boëmiæ superiorum voluntate in gesta eius fit inquisitio accurate, idq; præsertim per districtum Prachensem in Regno Boëmiæ ubi videlicet campus fuit præcipuus Apostolicorum dicti Patris laborum, & vitæ cum opinione Sanctitatis transactæ. Præstitum id est non parvâ diligentiâ, & deprehensa sunt ea, quæ deinceps fideliter, & sincerè exponentur: nihilque afferetur, quod non à Personis Ecclesiasticis, vel Illustrissimis, Perillustribus, Nobilibus, eruditis, maturis, honestis viris ac fœminis, omnibus bonæ famæ ac talibus, qui in sua patria & domicilio habentur pro fide dignis, plerisque omnibus oculatis gestorum istorum testibus, quibusdam etiam ei à confessionibus, multis ei familiaritate, multis Sanguine junctis fuerit confirmatum, ita ut vix quidquam ex narrandis futurum sit, quod non vel senatus aliquis, vel tota quæpiam oppidi, aut Aulæ, aut pagi communitas, vel saltem homines plures in locis diversis testati sint, aut saltem*

quod non sit ex propriis P. Alberti manuscriptis excerptum; prout adhibitæ diligentiæ & præstitæ in hoc sinceræ fidelitatis testis nobis est conscientia in Domino.

Fieri tamen non potuit quin innumera præclarissimarum eius virtutum exempla penitus intercederint, quia nimis serò de vita eius est inquisitum: postquam scilicet plurimi, quibus is erat usu & consuetudine magis cognitus jã vitâ functi; sut inter quos plerique ei Sanguine propinquiores. Sed nec adolescentiæ eius, ætatisque in Societate primis annis actæ memoria superest, cum nemo temporum illorum amplius meminerit, ut propterea hisce viginti circiter annorum vitæ eius postremorum fragmentis contentos esse oporteat, quibus in Collegijs, & conspectu Societatis nostræ fere nunquam vixit, segregatus à DEO ad perpetuos Missionum Apostolicarum labores: quos cum Superiorum assensu obibat solus; adeoque nemo è nostratibus vitæ ac virtutum eius præcipuarum potuit esse testis oculatus. Si cui nihilominus de hoc servo DEI amplius aliquid certum esset, rogatur humanissimè, indicareid & in commune conferre ne gravetur A.M.D.G. ad quam & dirigatur labor iste: in quo, quid est per imprudentiam, ac humanam

nam fragilitatem erratum, sanctæ charitatis affectu excusare Lector, & humanitate sua abstergere velit.

Nec dubito quin multa nimis minute persequi & nimis particulatim explicare videbor: sed id eo factum est consilio ut gesta P. Alberti imitationi (quæ in actionibus particularibus & individuis consistit) redderentur aptissima, atque proximos ad Deum deducendi variæ, faciles, & obviæ praxes verbis etiam quam clarissimis explicatæ, fierent cuiuis ad exercendum expeditæ.

CAPUT I.

Natales Patris Alberti Chanovvsky: Ætas prima.

PErvetus ac prænobilis est in Boëmia EQUITUM familia, nunc tres in ramos, olim in plures divisa, CHANOVVSKYORVM, CZASTOLARORVM, & DLAVHOVVESKYORVM, qui vt eâdem radice orti, ita idem gentilitium agnomem habent omnes, DE LONGA VILLA; vt & eadem signa gentilitia gerunt pro clypeo, illum videlicet rotundum ligneum umbonem, quo lanceæ posteriori in parte ad ipsam manum circumpositio dexter militis humerus & pars pectoris obtegitur: qui umbo cum linguâ Boëmicâ Kotavoz appelletur, homines huius prosapiæ in Boëmia per plura secula Kotauezovve fuerunt nuncupati.

Multos stirps hæc dedit viros egregios Boëmiæ, dignitatibus in Republica claros, è quibus nuper *Ioannem Henricum Chanovvsky*, Arcis Raby DOMINUM Regni Boëmiæ Subcamerarium vidimus, cuius Patruus

tuus VVolffgangus Doctorali Bononiæ utriusque juris laureâ donatus, Præpositus deinde fuit in Boëmia Regio in Carlsteinẽsi Arce Sacello Coronæ Boëmiæ cæterisque Regni cimeliis servandis à Carolo IV. Cæsare erecto. Quo in munere ita virtutes, dotesque suas reliquas probavit omnibus, vt communibus passim vocibus Archiepiscopi Pragensis sublimem dignitatem ei ominarentur: sed mors invida annorum triginta & unius florentem ætate abripuit anno à partu Virginis 1586.

Alter eiusdem Ioannis Henrici Patruus VVolffgangi frater, dictus etiam ipse Ioannes Chanovvsky Eques de Longa villa hæreditarius. Toparcha in Dozuz, Hradisstê, Teinisstê &c. ex Catharina VValovvska de Aussusij 15. genuit liberos.

Inter quos Reverendus P. Albertus noster octavo loco genitus est anno à partu Virgineo 1581. in Svviradice, pago Parentibus eius subdito, in Districtu Prachensi. qui deinde, vt erat ipse virtutibus ac Deo penitus addictus, ita è fratribus suis præcipuò dilexit amore Carolum natu post se proximũ, Toparchã in Dozuz, vt quem pietati præ fratribus cæteris expertus est esse addictiorem. Et nunc quidem

dum hæc scribo, è fratribus sororibusque eius sola Magdalena vidua, quondam Equiti Ioachimo Hubkæ de Czerncicz nupta, tertiodecimo inter liberos illos loco nata etiamnum est superstes. Aviam paternam habuêre Marianam ex sanguine Baronum, nunc S. R. I. Comitum Kooz de Dobess. Aviam maternam stirpe VVencelianam. Quam P. Alberti genealogiam ea de causa accuratiùs persequor, vt quicunque eum ad se quoquo modo pertinuisse advertterint, domesticum habeant ad virtutes exemplum & commune cum Societate nostra (tanquam sibi multùm in P. Alberto coniunctâ) in tantis viri huius virtutibus solatium.

Gerulam liberi hi omnes (duobus tribusve exceptis) eandem habuêre quandam rarae admodum pietatis Ancillam nomine Margaretam, è pago illo Svviradice oriundam: cuius constantissimus in DEUM & virtutis studium affectus, & animus in oratione indefessus, adeò, vt quicquid ageret, quocunque incederet, ubicunque consisteret, tacita semper suspiria fundere, semper orare, quin & grandem quandoque noctis partem, nec brumæ frigoribus impedita precibus impen-

pendere adverteretur, in magnam omnes rapiebat sui admirationem & æstimationem. Mansitque etiamnum post mortem eius vitæ sanctæ odor tantò gratior, quòd eundem virtutis ac pietatis suæ tenorem nunquam interruptum ad sepulcrum vsq; jam propè septuagenaria continuârit.

Hæc ergo tantæ probitatis femina, dum infantem Albertum curaret, visa est sibi in somnio ad ædem S. Michaëli sacram dictam in Kameyk, pago Dozitensi (qui parentum ejus fuerat sedes ordinaria) immorantem cum Alberculo ascendisse, & ante aram maximam consistere: cùm repente puerulus ille ex vlnis eius ereptus, cœlum versùs, sub ipsas nubes est altissimè elevatus. Hoc somnium piissimæ ancillæ oblatum, vt futuræ P. Alberti Sanctitatis divinitus datum præagium fuisse passim crederetur, persuasêre altissima illæ planè quæ cœlestes, quas referemus eius virtutes.

Hoc nanus & ipse virtutis futuræ atque animi piè heroici, quo adversus Damonem bella Domini esset præliaturus, dabat à teneris specimen. Albertus siquidem puerilibus crepundijs rebusque ac ludis alijs quas ætas illa deperit, totus erat in.

Altaribus, ac Sacellis extruendis, exornandisque. Præseferebat palàm à teneris sese Sacerdotem aliquando fore; atque huius sanctissimi Ordinis spem ac desiderium tantum ostendebat; vt à Parentibus impetraverit sacerdotalem pro Missa celebranda apparatum ætati suæ aptum, & parvulam, vt vocamus casulam seu planetam è tela coloris viridis, quam ipse deinde elegantiæ majoris gratiâ figuris & floribus rudi atramento puerili manu depictis distinxit. Hâc indutus Sacra mysteria imitabatur, in suprema domûs seu castri paterni parte, vbi sacellum huic rei erexit ex asseribus, & suggestum altissimo loco sub tecto, vnde conciones Apostolicum quid jam tum spirantes habebat sæpissimè feruidissimeque ad Fratres suos ac Sorores, aliosque è pago Dozicensi congregatos homines, quos ad illa sua pia exercitia diligenter invitabat. Quamquam nulla opus erat invitatione: vltro siquidem plebs rustica, quamvis aliàs templum & conciones Parochorum accederet invita & coacta, quàm primùm eum dicturum pro concione inaudijt, avidissimè accurrebat. Tanta jam tum erat in sermonibus eius pietas! tam grata eloquentia! tam dul-

cis

eis ardor! Non enim, puerulus licet, effutiebat & garriebat puerilia; sed verbis seriis hortabatur ad virtuem, perstringebat vitia, & officii Christiani partes inculcabat eleganter, & ardenter.

Decantabat ibidem psalmos, & alios cantus pios ritu Ecclesiastico, ac preces persolvebat devotissimè planèque affectu serio; benedictionibus certis sacrabat aquam, panem, carnes & cibaria alia. Cùmque à grandioribus interrogaretur, verène hæc consenda essent ritè benedicta; verane, hoc ab eo peractum officium esset Missæ sacrificium; respondebat: *esse saltem aliquantulum*: vnde nec ossa è carnibus à se benedictis volebat canibus objci. Quod quàm verè asseruerit patet ex Dæmonis in has eius actiones odio & indignatione: eo siquidem tempore, quo puerulus iste Mysteria Christiana sic referebat, & magnũ adũbrabat pietatis ardorẽ, grandes aliquando excitavit Dæmon ibi tumultus, & strepitus terribiles, vt nutrices arreptis infantibus fugam præ consternatione tentarent, aliique natu licet grandævi præ horrore frigidi circumspicerent. Alberto tamẽ ad hæc tam imperterrito, vt verbis gestuque confirmaret ipse omnes,

& à fuga prohiberet, atque ad constanter perseverandum, & ferventius ac intensius orandum animaret donec victum Dæmonem à terriculamentis illis ac inconditis tumultibus cessare coëgissent. Ita statim à primis unguiculis Dæmoni nunquam cedere assuescebat.

Castitatis iam tunc erat tam studiosus, vt nec à sanguine proximis fœminis corollam aut florem ullum unquam voluerit acceptare.

Optabant Parentes puritiam eius & adolescentiam equestribus aptare exercitijs, adeoque venationibus, equitatione, canibus, avibus eum cupiebant delectari; sed non id volebat Deus, qui vt suum sibi servum pederentim à mundo avelleret, diviuæ suæ Providentiæ ordinatione disposuit, vt Albertus seu Parentum, seu propriæ voluptati nimium obsecutus, dum equos incautus tractat, exercetque cupidius, ab eorum ferocia nocumetum acceperit in corpore, & valetudinis detrimentum.

Missus cum Fratre suo Bohuslao, natu ante se proximo Pragam adhuc admodum puer, ad literarium studia in Academia Societatis Iesu decurrenda casum passus est

est mirabilem, quem manu propria de se ipse consignatum in chartis suis reliquit.

Est in Regiæ Pragensis Arcis templo Metropolitano olim ab ipso Christo Domino favore singulari, & tam admirando primùm consecrato, dein vero à S. VVolffgango Ratisbonnensium Antistite jussu eiusdem Salvatoris Dei, rogatu verò S. VVenceslai Martyris, tunc Boëmiæ Principis, honorificè dicato, humatus B. Ioannes à Patria cognominatus Nepomucenus, eiusdem Ecclesiæ quondam Canonicus & Ioannæ Imperatricis VVenceslai Cæsaris, Regisque Boëmiæ cognomento Pigri, Conjugi à confessionibus, & Eleemosynis: qui dum ea, quæ pro sacro Tribunali apud ipsum Regina pœnitens sub sigillo Sacramentali deposuerat, nollet sacrilego Cæsari ullo modo manifestare, noctu est latenter è Ponte Pragensi in præterlabentem Moldavam glorioſus Martyr præcipitatus. Sed pretiosam apud se mortem eius Deus latere noluit; nam & Moldava flumen (vt in manuscripto suo codice oculatus testis Paullus Zidek S. Theologiæ per quinque Academias Doctor & in communi Fidei Catholicæ post Hussi tempora per Boemiam ruina ipse ad senectam vltimam mille-

mille inter incommoda medios inter hæreticos, atque in ipsa Georgij Regis Schismatici Aula constantissimus palam semper & invictus S. Romanæ Ecclesiæ Filius annotatum reliquit) Flumen, inquam, Moldaua cursum stitit, adeò, vt siccis vestigiis totus eius alveus posset perambulari: & Imperatrix ad fenestram precibus intenta ternis noctibus continuis lumen eò loci, quò mersus fuerat super stagnantes aquæ reliquias aspexit: quæsitum proinde mandato eius est, quid illic sub aquis lateret, repertumque venerabile illud corpus, & in Templo S. Viti sepultum; miraculis etiam quibusdam ad monumentum eius confectis. Quare populi in eum veneratio ita crevit, vt tametsi à S. sede Apostolica (cuius solius est de vera viri huius sanctitate sine periculo errroris decernere) nulla accesserit autoritas, tantæque ab hæresi per duo secula intercurrerint in Boemia tenebræ, pro sancto tamen & vero Martyre sit semper habitus cultu publico, & appensis ad eius sepulchrum anathematis, adeò, vt ad illud etiam non secus, quam ad reliquorum in ea Ecclesia sepultorum Sanctorum monumenta, lampas ignem expia Serenissimi Leopoldi Guilhelmi Au-

strie-

striæ Archiducis munificentia, foveat perpetuum; cuius pientissimi Principis etiam mandato candelabrum æneum opere perquam eleganti elaboratum ibidem super vetustissimi artificii, & ex ipso Sacratissimo illo Salomonis templo Ierosolymæo adhuc superstitem, olim è Mediolanensibus spoliis huc allatam, atque in Regum Boemiæ Gazophilacio hactenus conservatam basim itidem æneam erectum, inter reliquorum Sanctorum statuas, etiam B. Ioannem Nepomucenum supernè ostentat. Quia tamen reperti sunt nonnulli, qui cultum Sancti & Martyris venerabili huic viro denegarent, eiusque apud Deum merita despicerent, adeoque locum sepulturæ eius per contemptum auderent calcare, fiebat vt mox divina in eos ultio subsecuta ostenderet, quo loco Martyr ille esset in cœlis. Deprehens. m namque, & vulgo observatum est, ea ipsa adhuc die publicam aliquam homines illos pati solitos ignominiam, & gravissimo aliquo coram plebe affici à Deo consueusse pudore. Quæres in causa fuit primùm quidem, vt quibus ignominiæ aut erubescentiæ periculum imminet, eum sibi passim hodieque apud Deum implorent Patronum: deinde

verò

verò vt autoritate publica humus illa tota rudibus & raris quibusdam cratibus ferreis cingeretur in signum populo, ne sacrum locum incauti facilè calcarent: sed quia adhuc petulantiæ patebat aditus, superadditæ sunt elegantiores ac densiores ferreæ crates alteræ, quæ ita nunc locum altè ambiunt, vt videantur omnem iniuriam à monumento illo satis prohibere. Non potenrant tamen satis prohibere Calvinisticum furorem, qui cùm Anno 1619. Boemiam miserrimè invasisset, ausus est & crates illas invadere, atque vt priùs imagines, sacraque prope omnia per summum scelus ex Metropolitana illa Ecclesia proturbaverat, etiam hoc Catholicæ pietatis monumentum tentare demoliri: perfecissetque Turcicũ facinus, nisi Deus vindex adfuisset in tempore, qui ex scelestissimis illis iconoclastis nonnullos, dum crates illas furiosi demoliuntur & lacerant repentino in terram abjecit impetu semianimes, quos socii iam prope & ipsi exanimes ex templo pro cratibus extulerunt.

Dum ergo Pragæ daret, Albertus noster operam mediæ aut certe supremæ classi Grammaticæ, essetque annorum forte quatuordecim, Pater ejus Ioannes Pragam venerat,

nerat, cum quo Sanctorum, ac præcipuè Patronorum Boëmiæ corpora venerationis ergô dum visitat, accidit ut etiam ad supra relatum B. Ioannis Nepomuceni monumentum venirent, vbi referente Parente didicit quantæ locus esset venerationis, quãtæ Deo, Martyris illius honor curæ, quàm certa eorum pœna, qui terram illam protervè conculcare auderẽt, adeò vt Virgo quę jam teste VVenceslao Hagek accurato Boëmię Historico sacrum illud sepulchrum pede protervo calcare impudenter ausa, dum inde redux maximam inter populi frequentiam Pontem Pragensem transiret exorto repente vento vehementi quasi quodam turbine involuta, vestisque ejus palam fuerit elevata incredibili eius dedecore, & ignominia.

Adhæc cogitare mecum cæpi (juvat enim ipsum P. Albertum hæc de se in manuscriptis referentem audire) *facilè id contingere potuisse fœminæ, sed viro aut puero qua ratione quid simile contingere posset? Quare experiũdi gratiâ cum eo tempore adhuc clatræ circa sepulcrum Sancti essent raræ & demissæ, pedem eo cum contemtu datâ operâ imposui, ita vt sepulcrum calcarem. Accidit autem cum ad antiquam Vrbem per Parvam*

par-

partē rediremus ambulando sequebar parentem, & ecce incidi in latentem quandam foveam usque ad genua, qua Pragæ solent esse in plateis hieme ex congesta glaciei & nivium: & ferè illic calceum reliqui, irridente me toto populo pudore insigni fui suffusus. Et veniens ad Pontem prope imaginem crucifixi, illuc recidi, & in luto circumquaque in palio meo obvolutus fui; & quasi tunc interius hanc vocem audivi. In hoc loco ille Sanctus de Ponte in aquam fuit præcipitatus & submersus. Summo pudore affectus fui mirantibus, & ridentibus hominibus quid, cur, & quomodo mihi hoc accidisset.

CAPUT II.

Ingressus in Societatem IESV & vita Patris Chanovvski vsque ad Missiones.

EX Academia Pragensi post tempus aliquod jussu voluntatèque Parentum translatus est cum Fratre suo Krumlovium: vbi studijs humanioribus in Gymnasio Societatis IESU prope absolutis Albertus Societatē IESU cogitare & expetere cœpit:

cum

cum ad Parentem (cui interea domi trs alii filij breui temporis interualo obierant) fama delatum est hos duos itu ijs literarum applicatos Filios Sacerdotium aut religiosum quempiam ordinem meditaris: quare hominem mox cum mandatis Krumlouium currumque quo eos reuehi imperabat, expediunt Sed Albertus ea ipsa nocte, qua redire iubebatur, fugam in Moraviam Brunam versus, ubi Tironum Societatis IESV est domicilium arripuit, relictis post se ad parentes literis, quibus consilium suum de Societate IESV ineunda aperiebat, veniamque id eo quendi humiliter postulabat. Exarsit illico Pater, ubi reducem Bohuslaum solum vidit, fraudaque de Alberto retrahendo laborem omnem fore prævidens, acrem dedit ad Societatis IESV Præpositos epistolam, qua vehementer cum illis expostulavit de rapto hoc tempore filio, quo ipso Deus illi tres alios eripuisset. Nec minus & Mater uberibus diu lachrymis discessum eius deploravit. At ille impetrata demum ac prope extorta Parentum voluntate admissus ad Tirocinium est, in quo, ut & reliquis primis in Societate Iesu annis, qualem vitam, quibus locis, quibus in muneribus egerit, ignoratur, cũ ut diximus,

ple-

plerique, qui illis temporibus gesto um consciij esse poterat, sint defuncti & Societatis IESU in Provincia Bohemiæ scripta plurima & Collegiorum archiva continuis tot annorum bellis fuerint deperdita aut mutilata. Anni nihilominus posteriores, in quibus tanta virtutum fabrica sublimis consurrexit argumento clarissimo est, quanta eum primis illis temporibus necesse sit jecisse Sanctitatis fundamenta. Illud constat, venisse illum nondum sacerdotio initiatum post aliquot in Societate transactos annos Pragam statimque Patrem eius eò advolasse, ac bona cum suis eiusdem venia, eundem, sacerdote uno iene comitatum secum Doticium avexisse; ubi matrem gravissimè decumbentem reperit, quæ vultu verbisque ostendit, nondum sese oblitam iræ ac indignationis, quam ex eius in Religiosum ordinem præter parentum voluntatem ingressu conceperat olim. Sed Albertus Dei eam fuisse voluntatem oppositi, quam vel inde colligere oportuerit, quod eum statim á teneris semper viderit rebus Ecclesiasticis & Sacerdotalibus, ac Religiosorum concionatorumque functionibus addictum.

Erat Mater Alberti à teneris quidem Catholi-

tholica, utebatur tamen facultate S. Matris Ecclesiæ, & juxta Concilij Basilienſis cum Regno Boëmiæ & Marchionatu Moraviæ compactata, Auguſtiſſimum Sacratiſſimi corporis & Sanguinis Domini Epulum, ſuſcipiebat ſub ſpecie utraque, prout præter reliqui orbis orthodoxi morem, fiebat tunc in Boëmia paſſim prope ab omnibus laicis: quamvis Societas Iesu á primo ſuo in Boëmiam ingreſſu pro viribus elaboravit, ut Boëmis reliquorum Catholicorum morem perſuaderet, ne ſub ſpecie Catholicorum corpus & Sanguinem Domini etiam ex Calice ſumentium, lupi hæretici occultarentur, & quod poſtea factum eſt, venena ſua proſeminarent. Hinc inter vetuſtiſſimas Collegij convictorum regulas Pragæ, quin & inter regulas primas Sodalitatis Beatiſſimæ Virginis ſub titulo conceptionis in eodem convictu erectæ, à glorioſæ memoriæ Martyre P. Edmundo Campiano præſcriptas erat & hæc, ut Sacroſanctam communionem non niſi ſub una obirent ſpecie ſtudioſi junenes, quotquot vel in convictorum collegium, vel in Sodalitatem illam admitti poſtularent.

Primum ergo, quod Albertus domi paternæ egit, negotium fuit, quod Matri ſuæ

cona-

conatus sit quam suavissime blandissimeque persuadere, ut morem illum ex Calice sumendi sacrum Sanguinem, quamvis ex Catholicorum sacerdotum manibus deferreret. Sed frustra egit. Licet à socio suo veterano illo Patre multum adjuvaretur, nihilque præter offensionem animi retulere. Quare dissimulato illo ad salutem æternam tunc non necessario rem, diligenter Albertus elaboravit, ut Mater, saltem in rebus credendis omnibus sentiret Catholice: id quod dexteritate egregia, varia sæpius interrogando & quædam proponendo effecit pulcherrimè, ut Mater nec opinata omnes fidei orthodoxæ articulos se se credere profiteretur, actusque pios ad æternæ vitæ consecutionem, vel necessarios, vel opportunos eliceret tunc, dum filio suo interroganti simpliciter respondebat; Neq; hic stetit Zelus eius Apostolicus, sed statim ad pagum Dozicensem totum se se extendit cuius incolas pro viribus tunc excoluit ad fidem & pietatem, atque in templo illo S. Michaelis concionem habuit publicam ad populum, magna præsentis parentis reliquorumque voluptate, & profusis omnium lachrymis apud quos vivebat adhuc memoria concionum eius in pueritia

ad eos habitarum. Obijt deinde eo absente Mater piè ac Catholicè, etiam Sacramento extremæ vnctionis legitimè munita.

Sacerdotio post hæc Græcii in Stiria, initiatus P. Albertus, & quatuor demum in Societate vota professus est. Convictum Pragensem Regens gubernauit: ibidem fertur Sacram Scripturam, & Hebraicas literas (quarum erat egregiè gnarus) in Academia explicuisse. Olomucij Mathematicas tradidit disciplinas: vbi cum spectante Aeademia universa vellet nonulla ratiocinio & intellectu deprehensa, etiam exercitio & opere ipso ac praxi in horto Collegij exhibere, demonstratio hæsisse dicitur, nullumque res tota habuisse successum, tanto non solúm risu, sed & indignatione omnium, vt à studio Matheseos plerorumque studiosorum animi fuerint aversi. Ita nimirum eum Deus non tantùm ad cruces & ignominias, & adversa quæque parabat, sed ab humanis disciplinis, alijsque omnibus negotijs ad sola studia Apostolica segregabat.

Namque cum Rectoris Societatis Iesu Krumlouij munus ad Annum Domini 1621. ageret, res ei accidit longè gravissimæ plena molestiæ, & inter acerbiores

digna computari tribulationes. Stabat ante aram maximam in templo vſibus Collegij Societatis conceſſo multumque templi amplitudini mole ſua officiebat grande & magnificum Mauſolæum Illuſtriſſimorum Collegij illius Fundatorum Dominorum de Roſis Monumentum, quorum poſtremus diem ſuum paulo ante obierat; vivebatque adhuc Guilelmi de Roſis Collegij illius Fundatoris olim coniunx, tunc Zdenkoni Principi de Lobcovvitz nupta illuſtriſſima Domina Polixena ex vetuſtiſſima, nobiliſſimàque Baronum de Pernſtein proſapia oriunda. Hanc ergo molẽ P. Chanovvſky invadere auſus, vt templi ædeum redderet amplius, & Sacroſanctam Euchariſtiam ſumpturis acceſſum faceret patentiorem nemine conſulto eam juſſit funditus ſubrui, & ita amoveri, vt ne veſtigium quidem ſupereſſet. In graviſſimas exarſit iras Illuſtriſſima illa Domina & Princeps, ſuorumque id contemtum, & honoris vulnus atrociſſimum interpretata, literas ſtatim ad Aamodum R. P. Societatis IESU Generalem dedit acerbis plenas querelis; quibus id effecit ſine mora, vt præter, graves pœnas alias totũ illud Mauſolæum, Collegij ſumptibus ſuo prorſus

ac

loco ac prístinæ omnino dignitati & formæ (pro ut hodie integrũ supereſt) reſtituere P. Chanovvſky fuerit coactus, ac tum insuper officio Rectoris Collegij ſtatim decedere.

His cum rudimentis Deus ad tantum, tamque inexhauſtum, quin eo poſtea exiret, crucis, opprobriorum, injuriarum, contemptuum & dolorum, ac omnis generis moleſtiarum amorem, exercuit; eique ob hæc ſanctè & fortiter tolerata, tantam eſt elargitus patiendi virtutem, aliaque tam rara vitam Apoſtolicam comitari ſolita dona ſuperadjecit.

CAPVT III.

Speciale quoddam Incitamentum Sanctitatis & vitæ Apoſtolicæ quod Divina Majeſtas ei propoſuit ad imitandum.

POſteaquam ſapientiſſimus Deus diſponens omnia ſuaviter P. Albertum in virum quendam Zeli erga próximos admirandi, & in quoddam quaſi ſpeculum eximij in vinea Domini operarij parare deſtinauerat; non contentus obices, quibus

retardari poterat, amovere, laboribusque & ærumnis paulatim eius aptare animum; stimulos insuper sanctitatis injecit ardentes, & exemplum vitæ qualem ab eo exigebat, clarissimum in pio quodam, & magnæ virtutis Sacerdote proposuit, quo se ad imitationis desiderium potentissimè rapi ipse sæpe testatus est, versariqúe aiebat, id sibi ob oculos perpetuo: vt propterea ad ideam illam penitus exprimendã cogitationes omnes cõverterit omnes impenderit labores. Neque contentus de eorum quibusdam nostræ Societatis Patribus, viris magni Spiritus loqui, etiam in manuscriptis suis non pauca annotavit, quæ huc fideliter translata referemus.

Fuit eo etiamnum puero, quidam in Prachensi Districtu sacerdos, cui corpus, nomine Martinus Strakonicky, vulgo cognominatus *Propheta*, vir opinione omnium magnæ Sanctitatis. Parochus in pago Straßinie in districtu Prachensi ad templum SS. Deiparæ Virgini dicatum miraculis clarum, juxta quod solem occidentem versus, tugurium supereſt pij cujusdam Eremitæ, qui cum se se olim in eo loco totum Deo cælestibusque studijs dedidisset, ardentissimo succendi cæpit desiderio Augustissimam cœli

cœli Reginam corporeis oculis videndi ante mortem, idque à Deo votis assiduis deprecabatur adeo, ut tandem exoraverit, meruerit que dum quâdam die suo illo tugurriolo egrederetur, Beatissimam illam Dei Matrem Filiolum Deum complexam, & saxo grandi non longè à tugurio insidentem videre, salutare, adorare. In saxi illius extremo foramen in tanti sui favoris mnemosynon Sacratissima Mater & Virgo digito facere dignata est, è quo mox aqua emanavit, quæ etiamnum hodie scaturit, accurrentibus illuc magna multitudine & pietate, præsertim ad Festa Mariana hominibus, qui adversus visus labores aqua illa abluere oculos consuevere: unde & lapidem illum muro quondam fuisse circumdatum vestigia adhuc loquuntur.

Hic ergo dum curionem Martinus Strakonicky ageret, exiguũ quoddam Templo ipsi prout hodieque visitur, adsitum habuit hypocaustum, in quo tabomni mortalium conlortio sejunctus Deo totus vacaret, habitabat solus: Adibus Parochialibus inquilino non-nemini interim elocatis, qui etiam semel per diem cibum ei afferebat: neque enim sæpius in die comedebat. Lectus ei nuda è ligno tabula, aut dura humus: is-

xum fuit pro cervicali; quæ etiam non sine plena veneratione memoria ibidem asservantur. Vitam denique ad obitum usque egit asperrimam, & à delicijs terrenis prorsus avulsam, jejunijs & precibus semper deditus, & rebus divinis penitus addictus, noctes insomnes ducere, & in oratione Dei pernoctare assuetus. Cum Dæmonibus bella gessit multa, & gravia eoque frequenter ejecit & corporibus obsessorum.

Nec his contentus, in apertum adversus Grebum, bellum prodijt, curaque Straßinensis Parœciæ alteri sacerdoti tradità ipse vitam amplexus est planè Apostolicam, pagos & oppida sine delectu, prout fors aut necessitas ferret, in summa rerum omnium egestate circumeundo, verbum Dei ubique prædicando, fidem veram (tunc enim Boëmiam prope universam Hussitica obtinuerat Hæresis) annunciando, ubique Catholicos invisendo, & confirmando in fide, ac si quos posset, Hæreticos ad Ecclesiam reducere conando, lucris solum animarum intentus. Candido subinde vehebatur equello cui insidendo divina meditabatur per viam, & officium Ecclesiasticum Deo pie persolvebat. Ea de Sanctitate eius vulgo fuit opinio, ut quam domum Catholicam intra-

ret,

ret, omnes in ea plerumque statim sua apud eum peccata confessione expiarent; ea passim auctoritas, eaque veneratio, ut quocumque accederet, omnes tantum servarent silentium (*ac si Deus ipse*) verba sunt P. Alberti) *accessisset. Spectavi non semel, ubi is convivia publica nobilium intervenerat, neminem eo præsente loqui præsumpsisse, nisi eodem jurente & hortante.* Dono Prophetiæ vulgatissimo, eventibusque plurimis sæpissimè comprobato divinitus, exornantus, non nisi Prophetæ nomine passim vocabatur, adeo, ut plerique alio eum nomine nescirent compellare. Tumultus Bœmicos, maximamque secuturam pauperum tribulationem crebrius prædixit coram multis, de qua etiam quædam conscripsit. Dicebat nonnunquam D. Ioanni Chanovvsky Patris Alberti parenti: *O quam enormia imminent bella! o quanta erit hominum afflictio! filij nostri quærent latebras in sylvis, & montibus & antris.* Interroganti Domino, num ipsi adhuc superstites ea mala essent visuri? Respondebat: *nos quidem non hi filij nostri ista experientur.* Et verò hanc prædictionem eventus ipsi nimis confirmarunt. *Semel* (ait P. Albertus) *me præsente, & pluribus alijs, quorum quidam*

dam adhuc vivant Dozicij pro concione famem post biennium futuram, & mortem suam prædixit; quæ omnia evenerunt.

Moris ei erat, ut casas ruricolarum ingressus, mox se se in quopiam angulo abijceret in genua Deo collocuturus, dum rustici sua interim agerent, cœnarent, domum componerent, atque è vicinis etiam domibus plures convenirent, quæ omnia venerabundi illi, & sacro pleni honore summo peragebant in silentio finem precum ejus expectantes, nonnullis à cœna sua reliquijs ei in obsonium reservatis, quas ille cum ab oratione surrexisset, verbaque de Deo ac rebus æternis Spiritu sancto plenissima aliquamdiu fecisset parcè ac Sanctè sumebat.

Cum aliquando visitaret oppidum Rathovvicz, ibiq; matres-familias felicem ei more suo gratularentur adventum, & ova ac placentas offerrent in munus, sin usque cum lachrymis quererentur ad actos se à Toparcha suo Petro Baubynsky ad sectam Hussiticam, desertâ Catholicâ fide amplectendam; benigne eas primum corripuit ac reprehendit; tum dolenter adjecit multa his similia per summum nefas eo tempore perpetrari: sed tempus brevi affore, quo Catholici jam vere in Böemia pusillus grex, victo-

victoriam de inimicis omnibus essent reportaturi. Ex cujus vaticinij fama ortum est, ut nonnulli circa Katovvicium patresfamilias, præsertim in pago Chlupin, ab eo tempore neutri Religioni adhærere, nec unquam S. confessionis Sacramentum apud Catholicos obire voluerint, Prophetiæ illius eventum expectantes illi videlicet fidei, tanquam veræ & sinceræ adhæsuri, quæ alteram debellasset. Cumque deinde victoriæ in Albo monte à Catholicis obtentæ, ac Pragæ captæ famâ accepisset, Catholicis accesserunt sine mora, sua crimina ritu Catholicis per sacræ Exomologeseos lavacrũ primo omniũ apud P. Albertum Chanovvsky abluerunt. *Multa Deus per hunc virum fecit miracula, quorum* (verba sunt P. Chanovvsky) *quia non recte memini, libens ea præteribo. Fuit autem pius habitu, & cultu corporis, uti quidam Religiosus Societatis* ESV. Quibus verbis postremis sese Pater Albertus ipse describere & indicare videtur. Ipse enim non tandum vitâ moribusque Sacerdotali illi fuit simillimus, sed & imitandum illum sibi, & virtutibus tanquam protorypon exprimendum proposuerat. Quod quam feliciter Deo propitio sit assecutus, dicere mox incipis-

cipiemus Deo supplices, ut quas venerabilis hujus Patris virtutes commemorare dederit, easdem memoriæ, & cordi imprimat & tam exactè concedat imitari, quam diligenter ipse Sanctam magni Dei servi Martini Strakoniczky vitam inspexit, & expressit. Sepultus est pius ac venerabilis hic sacerdos in pago Bliziw in templo Parochiali.

CAPUT IV.

Studium orationis in P. Alberto Chanowsky.

QVia virtutum omnium fontem esse noverat orationem, & animæ cum Creatore suo, *Patre luminum* (*à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens*) familiaritatem; eam vitæ suæ quasi basim esse voluit, eamque in suo illo, antesignano Martino primâ curâ est imitatus P. Albertus: ut propterea meritò vitæ eius narrationis exordium ab hac potissimum virtute putarim fuisse desumendum.

Vsque adeo totum se se dederat studio Sanctæ orationis, ut vita eius perpetua quædam ad Deum precatio, & de rebus divinis meditatio fuisse, posset judicari. E-

verò quam inflammatis agere cum Deo soleret affectibus, tesses erant flammæ illæ prodigiosæ & lumina, quibus, quasi medio cinctum incendio corpus eius maximo cum aspicientium stupore totum uisum rst nonuunquam dum precaretur coruscae, & quasi conflagare.

Noctes sæpe transigebat in orationibus ita ut á quodam suorum remorum indiuiduo comite puero á seruitijs, per totum anni dimidium ne semel quidem deprehensus fuerit, aut dormiuisse aut cubnisse: siquidem cùm se vesperi composuisset ad somnum, Patrem orationi, flexis genibus intentum relinquebat; vbi verò manè fuerat experrectus, jam Patrem rursus inveniebat agentem flexo poplite cum Deo.

In eo, quod prope Nepomukum juxta viam Dozicium versus, intra quoddam nemus D. Alberto Martyrij Pragensium Episcopo (qui ritu anachoretico ibi quondam Deo servierat) dicatum est, sacello, sæpissimè exitinere orationis gratiâ sudsistere, ibi diusculè & nonunquam dies aliquot in in sacris exercitijs, & Divinis collobuijs morari, atque in oratione pernoctotare solebat.

Noctu etiam, aut temporibus antelu-

canis visus est subinde cœmeteria manibus crucis in modum ante pectus decussatis, oculis cœlum versus sublatis, lento pede obambulare, crebroquē subsistere meditabundus, & ad Deum vehementer suspirare.

Quamquam & alias oculis erat ferè semper in cælum erectis, audiebanturque ex ore eius sæpissimè hæc verba: *Dominus Deus, Dominus Deus omnipotens*: quæ verba admirabili quadam proferebat reverentia; voceque ac prolationis modo ingentem quandam Dei æstimationem, & animi submissionem, spirabat, vt audientes sacro impleti horrore etiam ad pietatis, sanctæque erga Deum venerationis motum excitarentur.

Horas suas Canonicas non persolvebat ambulando per viam; sed comite puero, si quem habebat præire, certoque ac designato in loco deinde manere tantisper iusso, ipse secedebat in silvam, vel hortum obviam, ibique vnâ aut etiam alterâ horâ Deum suum adorabat, & precabatur, vt præ tantæ [illegible]o æ tœdio sæpe puer adventum eius ex[illegible]ectans, indormiret.

Alias per viam, si nullo, præter suum ab obsequiis puerum, stiparetur comite, qui-

nullumve haberet rudem erudiendum, ferè silebat, & orabat assiduè. Quod si aliquando puerum alloqueretur, eum ad pietatem formabat.

Ibat quodam tempore cum pluribus fæminis nobilibus peregrinus ad Beatissimæ Virginis, miraculosam in Bavaria imaginem dictam ad *Sanctum Cruerem*, noluitque, quamvis multum rogatus, nisi seorsim ab illis ambulare; causam asserens, quod sic & illæ separatim essent commodiùs precibus vacaturæ. Cùmque eum ob id passu incitato præcurrentē, illæ nihilominus essent iam iam assecuturæ, secedebat & occultabat se se alicubi inter frondes, dum illæ prætergrederentur; ac tum viam post eas rursus carpebat. Quod si nihilominus deprehenderetur, paulo post nemine advertente disparebat ad viæ latus; & per invia ac devia tam diu ambulabat, dum denique comites illas præcederet, aut saltem sibi quoquomodo soli incedere, Deoque sine arbitris, sine interpellatore, vacare liceret.

In cubiculo, quod Clatoviensi in Collegio subinde incolebat nullū habebat pro

oratorio reclinatorium, sed nuda in humo flexus Deo suas fundebat orationes.

Erat in civitate Susicensi puerulus Primarii illic viri filiolus, ei cumprimis charus, quem ille curâ quàdam dulciori Deo diligentive educabat, sæpe ingeminans: *tu non eris filius mundi, sed filius lucis.* a. Huius capillos cum parentes pro temporis a. illius vulgari more, ita tonderi curavissent, vt parte ex altera caudæ instar promissiores dependerent. Chanovvsky, vbi eam vanitatem advertit, suavissimè advocato, & forfices præbere iusso floccum illum capillamenti non invito, nec reluctanti clientulo abscidit; abscissum ut matri deferret, & facti auctorem indicaret, porrexit, id quod puerulus fecit iucundo animo; nec minori exceptus est à matre gaudio, quæ filiolum suum tam sancto viro curæ esse gavisa, etiam capillitium illud manu Patris attrectatum, quasi sacras reliquias asservavit.

Hunc ergo puerulum solebat nonnunquam in silvulam, & collem vicinum ducere, ibique ei porrigere rosarium inma-

à Boëmica lingn. TY NEBUDEs SYNEM SVVIETA, ALE SYNEM SVVIETLA.

manus, quod in assignato sibi loco flexo poplite percurreret, dum ipse interea remotus aliquantum divinæ etiam vacaret contemplationi. Puer hic nomen postea dedit militiæ Christi Domini in Societate IESU, atque in Provincia Austriæ vivit, hodieque superstes.

Nec minori cura hominibus reliquis sanctæ orationis studium conatus est persuadere: nam & breves quasdam de Passione Domini meditaciunculas, aliaque his affinia conscripserat manu propria, suisque familiaribus distribuebat, & meditationis, aliorumque spiritus exercitiorum docebat praxim, certus eam non posse perire animam, quæ cum Deo per orationem familiariter agere assueuisset.

Ex his tamen ardentibus, frequentibusque cum Deo colloquiis ortum habuit eximia illa in P. Alberto magnanimitas, & firmissima in Dei adjutorium fiducia, quâ visus est media inter pericula semper imperterritus, adeò, vt dum Stakonicensis Civitas vniuersa Anno 1640, terrore vicinissimi Suecorum militis, in effusam fugam rueret, ipse per foru deambularet securus, aliisque trepidè de fuga monentibus pacatè responderet, se mox secuturum, & pe-

periculum evasurum: quod & contigit, vt cùm equitatus Suecicus iam prope esset in januis, pater nihilominus bene longa duo milliaria senili, & ægerrimo suo passu emensus, salvus & integer manus eorum evaserit. Alias cum eædem hostiles copiæ, Duce Schlangio eadem Boemiæ partes invasissent, ipse spe in Deum plenissimus diffugientibus passim omnibus, stationem suam non deseruit: verùm, cùm in ea trepidatione, & provinciæ vastitate, nullum consuetis suis Apostolicis functionibus videret locum relictum, in quandam solitudinem prope Radomissium secessit, Deo & sibi soli vacaturus, ibique vitam egit anachoreticam, dum tempestate illa dispulsâ ad suos incolæ pagos & oppida redussent.

CAPUT V.

Amor erga Dominum IESVM & cultus SS. Eucharistiæ.

EX hac etiam tanta cum Divina Majestate familiaritate ortus est ardentissimus erga Deum amor, qui se in vultu gestisque eius omnibus prodebat, simulque eximi-

eximius, ac planè rarus quidam erga Dei Filium pietatis affectus. Et certe, vt in virtutibus reliquis, ita se se Pater Albertus genuinum in hac pietate exhibuit Filium magni illius Patriarchæ sui S. Ignatij, cuius felicissimæ sanctissimæque animæ Deus optimus inter cælestia dona reliqua contulit etiam tenerrimum quendam inflammatissimæ erga Dominum IESUM dilectionis sensum, quo pectus eius colliquescebat dulcissimè, & cor ad omnia pro eius amore facienda pariter, ac toleranda fortissimè incitabatur.

Iam ergo si quis P. Alberto currenti, laboranti, sudanti, fatigato, afflicto, cur se se tantopere excruciaret, obiecisset, respondebat; ita Christum Dominum nostrũ pro nobis hæc omnia, longèque plura fecisse ac tolerasse. Vnde & alios exemplo Christi Domini præcipuè ad studium vitæ Christianæ hortabatur atque ad id librum quendam de vita Christi Domini Sanctissimæque eius matris pijssime conscriptum, ex Germanico vertit in Boemicum, vtque geminato typis ederetur procurauit.

Statuam aliquam ligneam pueruli IESU semicubitalem sæpe per omnes suas mi-

siones, peregrinationesque passim circumferebat in manibus publicè, quamvis cùm ligneæ manus possent eximi, eam quandoque in sarcinulam componeret.

Hanc ille veuerationi omnium exponebat ad Alrare hanc gestari curabat in supplicationibus; etsi statuæ hæ essent rudes, quin & quædam illarum nullis fuerat super lignum illita coloribus, solo rudi lineo tecta indusiolo: Cùm ergo tantam P. Alberti erga puerulum IESUM notarent omnes pietatem, ut statuas eiusmodi, per campos per plateas, per pagos publicè baiularet, quasi sine Christo Domino comite nihil aggredi vellet nihil perficere; factum est, vt subinde Amici eius præcipui statuã illã sibi donari impetrarent, quã venerationis atq; ad pietatis motũ excitationis gratia, etiãipsi servabant, & colebant devotissimè, præsertim cum quædã per tales statuas supra vires uaturæ divinitus èsse patrata fuerit vulgatam. Sed ille mox aliam rursus pueruli IESU statuam similem sibi procurabat; ex quibus superfunt etiamnum aliquæ, & sacrarum instar reliquiarum habentur in pretio singulari. Hinc fortè originem hacuit tantus in eo erga pueros Deo adducendos Zelus, quem tota illa Boemiæ pars admi-

admirata est, & adhuc vehementer admiratur.

De Festis Salvatoris nostri memoriæ per anni circulum dicatis quam solemnissimè piissimèque per pagos & oppida celebrandis erat perquam sollicitus; atque ideo sacro paraseeves, vel alio è Sanctis illis passi Dei feriis die pinm aliquod de cruciatibus eius populo spectaculum dabat, aut drama exhibebat, vel saltem puerorum de hoc argumento colloquium ad pios condolentiæ motus excitandos opportunum inducebat; Dominicæ sepulturæ simulacrum, quam maximè potuit decore apparabat. Eâdem diligentiâ ornabat, excitabatque populi pietatem erga puerulum IESVM; vnde præsepe & stabulum Bethlemiticum, vt poterat repræsentabat: cui rei cunulas in foro Pragæ emptas nó erubuit per forũ illud, & plateas publicè ad Collegium deportare.

Clariùs tamen hunc tantum erga benedictum IESVM affectum ostendit in eo, quo tam pio est SS. Eucharistiam prosecutus cultu. Quocunque accedebat, primo omnium, si illic esset templi copia, in illud se conferebat; nec alias peruiam nullum eaiam Sacellulum præteribat unquã; quod si posset non ingrederetur, & in quo aliquan-

quantiſper non præcaretur : quin toto illo *Boëmiæ* tractu nec vnicum eſte putatur templum, cui ipſe beneficij aliquid non præſtitiſſet: quorundam inalbari parietes quorundam adæquari pauimentum; quorundam feneſtras; quorundam tecta curabat refici; vt ſic Domino IESU habitaculum eſſet quàm maximè decorum. Verno ac æſtivo tempore flores per viam, per prata per campos colligebat, & deportabat in templa, ipſeque vt poterat altaria, & reliquam templi faciem ac ſuppellectilem adornabat; apparamenta ſacro Miſſæ ſacrificio procurabat; quin ea etiam manibus conficiebat propriis. Exiſtunt adhuc planetæ ſeu caſulæ, ſtolæque Sacerdotales, ac pulvilli libro miſſali ſuper altari ſuſtentãdo aptati, & conſuti eius manibus Horazdiovicij, Nepomucij, in Rabij, atq; alijs in locis inõ paucis: quæ tantò maiorẽ merẽtur æſtimationẽ, quòd manus huius ſancti viri fuerint à chiragra valde afflictæ, & digitorum nerui contracti. Circumferebat autem ſcatulam particulis variorum pannorum, ac telæ ſericæ plenam, ex quibus formabat crucesas ſtolis Sacerdotalibus, Humeralibus, Manipulis, ſicubi deeſſent aſſuendas: id quod ſi nec ipſe nec fæminæ ruſticæ

fticæ aptè præstare possent, præstabant cognatæ, aliæque pietatis causâ familiares ei Virgines nobiles, quibus se iam subinde verbis suavissimis artificiosè insinuabat, ut temporibus pomeridianis secum ingressæ templi sacrarium, supellectilem sacram lustrarent, repararent, renovarent defectus sarcirent, vt sic mundata omnia nitori redderentur.

Accidit nihilominus, ut hæc ipsa rerum sacrarum tanta cura periculũ vitæ ei quodam tempore crearit. Namq; dũ Bernardicii supellectilẽ ecclesiæ in templo cõgregat, & componit, ut imminẽti militari rapinæ ereptam alio deportet, imprudentes rustici incolæ hanc eius providentiâ depræ dationem templi sui interpretati, arma i præforibus adstant, Patremque cum sacro thesauro egredientem invadunt, circumdant, & quo cum spoliis hisce properet, minaces expostulant. Pater errore eorum animadverso, mox sarcinam deponit, vultuque suavissimo *Filiolos* compellat, & quidnam furor ille, quid bombardæ, quid arma velint, blandè interrogat, ac tum causæ sam facti sui exponens, se enim vero supellectilem illam sacram voluisse à prædonibus tutam; quam proinde, si loco tutiori

ser-

servent & vellent illi ipsi deponere, acciperent, asportarent, asservarent. Acceptant ergo Rustici, atque alio tentant asportare, sed itineribus omnibus à milite prædabundo penitus impeditis, necessariò regressi P. Albertum adeunt, veniam erroris exposcũt simulque ut res illas curæ suæ iterum resumat, deprecantur: quibus ille obiter & dulcissimè obiurgatis, Monstrantiam insuper, seu ferculum S. Eucharistiæ circumferendæ destinatum, quod paullo ante, illis insciis, pro templo Bernadicensi ipse procurarat, exhibet, & quantam supellectilis sacrę templiqne illorum curam habeat, declarat, ac demum ab illis in copiosas iam lacrymas planè effusis sarcinam illam curandam & asservandam rursus assumit.

Apud templorum Aedituos potius, quam apud alios pernoctabat, ut templi claves haberet ad manus, ut quando noctu, aut primo manè vellet, illud posset facilè adire: orabat enim, quoties poterat, & quidem subinde totis noctibus in templo coram V. Sacramento prostratus humi in genua idque si esset fine arbitro in templi pavimento medio; vbi etiam horas suas canonicas clamosè, & vehementibus interpositis suspiriis, ut exaudiri possent,

persol-

persolvebat; aliis verò surgentibus ab illis vocibus temperabat.

Si coram SS. Eucharistia usquam lampas nulla ardebat, foventer ferebat, optabatque fundationes institui perpetuas in Parochijs ad ignem Eucharistiæ honori diu noctuque alendum.

Sacratissimum missæ sacrificium, quasi in tanti mysterii cogitatione absorptus, peragebat devotione maximâ, singula quodammodo verba perpendens, tantos inter affectus, ut supra celebrantis verticem cælestes quandoque flammæ, & globi ignei fuerint conspecti; ordinariè tamen non multum ultra semihoram, missam extendebat. Celebrabat diebus singulis, quàm diu dolores podagræ ei pedum vsum non adimebant: qui si eum lecto affixissent, rursus se se postea proripiebat quamprimum semisanus, atque inter graves adhuc cruciatus stans ad aram Missam faciebat. Chiragra non ipsi solebat esse impedimento: quia tametsi ea pridie tortus fuisset gravissimè, mane tamen manus ad tractanda sacra mysteria habebat expeditas, quas deinde iterum sacro finito chiragræ dolores impedibant, quæ res multis erat, & verò etiamnum memorandis est admirationi

di

divinique prodigii aliquid hic solitum intervenire, multi arbitrantur.

Neque ille contentus animi devotione, maximam etiam erga hoc Sacratissimum mysterium conabatur in populo excitare reverentiam; adeoque nunquam sine præcipuis cuiusdam venerationis indiciis, ac vultu ad devotionem composito de eo loquebatur; nec sacrificium hoc sine honoris præfatione vocabat simpliciter. *Missam* sed *Sanctorum noui testamenti sacrificium*: ut sic plebi rusticæ, quantam posset V. Sacramenti æstimationem ingeneraret.

Cum rusticos oppidanosque laboribus suis occupatos ad sacrum Missæ sacrificium diebus profestis audiendum adverteret non convenire, circumibat ipse domos singulas, humanissimeque sed potentissimè persuadebat, vt diebus singulis, singuli per ordinem ex domo quilibet manè ad sacrum audiendum convenirent: non enim futurum ex vnius hominis per horæ dimidium absentia vllam domi incommodum; quin potius Deum id eis benedictione cælesti compensaturum. Vt autem populus id faceret tantò promptius maiorique cum fructu suarum animarum sacrius illis omnia Missæ mysteria, omnesque cæremonias,

ac

ac totum sacerdotis, atque Altaris vestitum apparatumque interpretabatur, & memoriæ Dominicæ Passionis applicabat; nec solum id ex suggestu, sed etiam stans ad Altare & se se celebrandæ Missæ accingens: tunc enim post ea, quæ ad aram, ad calicem, aliaque altari circumposita pertinent, prius explanata, exponebat sacerdotalis vestimenti partes singulas, simul eas induendo adeoque dum humerale acciperet, conversus ad populum ejus mysteria ac ceremonias humiliter, ferventer, atque affectuosè explanabat, eodem modo dum Albam induerit; & sic reliquas partes omnes, donec casulâ jam vestitus omnes præsentes ad pijssimè devotissimeque toto Missæ tempore Deum adorandum hortatus cum omnium simul incredibili affectu, quasi quidam Seraphinus Missam inchoabat.

Quando more suo in popinis publicis, aut alias rusticos ad pietatem hortabatur, & hoc motivo, quod Missam esse diceret memoriam Passionis Dominicæ: in Passione autem quosdam Christum Dominum blasphemasse, irrisisse, condemnasse, quosdam ei collacrymatos esse, condoluisse, eumque laudibus esse prosecutos: ita nunc quosdam hæreticos, & Iudæos hoc

Sacratissimum sacrificium, adeoque in eo Christum Dominum irridere, blasphemare, contemnere, & Missam negligere: quosdam verò pios Christianos eum in hoc memoriali Passionis ejus, celebrare, venerari. Iam ergo eos esse oportere ex numero eorum, qui sacra hæc mysteria piè frequentent, Christum Dominum in eis laudent, venerentur, & adorent.

In magnas nonnunquam effundebatur Sacerdotij laudes, ejusque extollebat excellentiam sæpius ingeminando: *ô si omnes scirent excellentem Sacerdotij dignitatem.*

Festum Corporis Christi magna obibat ceremoniâ, publicosque faciebat apparatus ac spectacula, quin & declamationes habebat ad populum linguâ vernaculâ, quos pueri Angelorum habitu ornati magnâ plebis admiratione & voluptate peragebant.

CAPUT. VI.

Amor crucis.

TAm incensus erga Salvatorem nostrum amor, etiam tacente calamo indicat ingentem crucis ac dolorum in eo amorem

morem necessario extitisse. Amor siquidem amantem vult esse amato quam simillimum, adeoque Dei crucifixi amor hominem eiusdem cruci configit tantò magis, quod insuper à dilecto suo ad eam inuitetur, clamante : *qui vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me.*

Enim verò tantus corporis sui omniũq; cupiditatum fuit hostis, P. Albertus, vt nihil aliud, quàm miserias, molestiasque sitire ac desiderare videretur. Noverat hoc omnes, passim ideoque si qui diutius eũ optarẽt apud se hospitari, nihil ei cõmoditatis, nihil præstabant favoris, nullamq; se eius curam, nullam de eo cogitationem habere ostendebant, & nec qui valeret, aut num re quapiam indigeret interrogabant; nec cubiculũ eius verri, aut componi iubebant, nec ad prandendum, cænandumve, nec super mẽsam ad ferculum quodpiam comedendum invitabant : tum verò apud tales etiam septem, aut decem dies subinde hærebat. Quod si vel minimum ei voluissent exhibere gratiæ, aut eius se habere rationem aliquam ostendissent, aut si, vel solum ex eo, paulò diligentius quærerent, quam diu apud eos esset commo-

raturus; mox id sibi displicere vultu & verbis prodebat; & ni cessarent, nemine salutato se se inde subitò proripiebat, & vix post menses aliquot ad eum locum revertebatur: ita nec cogitationem volebat ab ullo de se sumi. Nobilibus suis familiaribus super mensam ad edendum invitantibus, respondebat vultu, subtorvo respondebat: *ad quid hæ invitationes?* sæpeque mane sequenti, sæpe ea ipsa adhuc die alio se conferebat.

Cibum potumque delicatum fugiebat omnino, vt vix sit visus ab ullo vinum bibere, excepto Nepomuko, ubi apud amicissimum sibi Parochum, duo subinde, aut summùm tria exigua vitrella ebibebat. Parochis partem perdcis assæ, aut columbæ, aliudve eiusmodi in mensa sibi proponentibus dulcissimè dicebat: *Vobis ô Domini, vobis talia competunt, mihi olera, & hordeũ & frustum panis.* Quãdo apud rusticum prandebat, si forte is pullum gallinaceum apposuisset, molestè ferebat, nec ferè attingebat; sed rapas aut vilissima eiusmodi pro rusticorum famulis parari solita esculenta sibi dari postulabat, ita vt carne quàm rarissimè vesceretur. Senio factus fuerat prope edentulus; atque

atq; ideo pulmenta quædam apud suos familiares nonnunquam edebat, cibus tamen eius ordinarius, quo in peregrinationibus suis apostolicis utebatur erat panis frustulum, & haustus aquæ frigidæ ex fonticulo obuio. si tamen vellet obsonare lautius, tunc cereuisiæ frigidæ panem manu propria contritum admiscebat, & sic adhibitis etiam, conuiuis rusticis aut tabellarijs epulabatur. Cum in mensis nobilium delicatum quid orbi eius esset impositum, diu id relinquebat intactum, in rerum spiritualium narrationem prolixè interea effusus, donec famularis eius puer orbem cum esculento dextrè subtraheret, & vacuum supponeret, itaut subinde uiri nobiles, puerum illum in facinore deprehensum obiurgarent, Patre ad hæc iucunde subridente.

Fugiebat, ut poterat, à mensis nobiliũ ad rusticos, aut quemuis alium uilissimum, etamsi in pagis uicinis proximi habitarent eius varij cognati, ijsque de hoc secum expostulantibus respondebat: *bene sic est huic corpori peccatori.* ut autem tantò magis persuaderet omnibus, ne ullus eum habere conaretur delicate, illis, qui quod apud sui cupidissimam sororem esset rarissimus conquerebantur, rationem reddebat: *quia*

vult me facere nimis delicatum. Hinc nemo pauperrimus eum admittere ad prandium dubitabat, certus, se non tam levia appositurum, quin P. Albertus adhuc leviora animo esset gratissimo cupidissimoque acceptaturus.

Quamquam, si nudam fateri oporteat veritatem, ordinarius cibus eius fuisse videtur fames: potus verò quotidianus, sitis. Plerumque enim tota omnino die edebat, bibebatque nihil, nisi vesperi, quando seniles & fessas vires particulâ sicci panis, vt diximus, & haustulo frigidæ reficiebat.

Concione, sacrisque die Dominico peractis, famulo suo puero dabat nummum, vt semellam, aut cervisiæ haustum sibi emeret, ac tum antegredi iubebat paullulum, seque certo in loco subsecuturum expectare; ipse è conspectu omnium paulo post ic se furtim subducens, impransus sequebatur; etiamsi plures subinde nobiles eum ad prandium invitatum exspectarent, aut fugientem persequerentur equis curruque; vacui nihilominus redire cogebantur. Sic & per viam alias solebat submeridiem puero suo, dare nummum haustui emendo, ipse tamen plerumque nec guttulam aquæ degustabat. Si in limpidos

uspiam

uspiam fonticulos incideret, assidebat quidem cum suis comitibus, sed ipsis bibentibus, nihil ille, etiam in ferventissimis caniculæ æstibus attingebat, donec sub noctem in diversorio, rursus puero, quin & alius subinde comitibus empto potu, ipse solâ modicâ frigida vteretur.

Contingebat aliquando, vt cum diem totum, circumeundo, catechisando, laborando insumpsisset, sub vesperum incideret in quempiam moribundum, aut graviter decumbentem, apud quem mox nullo sumpto cibo aut potu tota illa nocte manebat vigil, eum ad felicem obitum disponendo, maneque rursus sacro celebrato Apostolica sua itinera prosecutus totum iterum diem laboribus solitis continuabat, vt tandem post biduum integrum cum duabus noctibus sine cibo & potu ullo transactum, aliquid de pane & aqua gustaret; cùm tamen itinera omnia perageret, ferè semper pedes, nullòque currus aut jumenti adminiculo vti soleret, quamvis corpore à colica, calculo, podagra, & chiragra esset pessimè affecto, pedemquè utrumquè non tantum tumidum, sed & tabidum, & plus quam octo foraminibus quemlibet perforatum, & ob id medicos fonticulos

in pede altero duos, vnum in brachio haberet, extremàque iam, & decrepita esset ætate fatigatus, innumerisque planè fractus laboribus, & vultu semper pallido & flavo mortui magis quam vivi referret speciem, nihilque sanguinis in eo superesse videretur.

Morbidis illis suis, & foraminosis pedibus, cum malum nimis invalesceret à sorore remedium postulavit, quæ herbis medicis foramina sanavit; sic tamen, vt in pedibus singulis vnum reliquerit apertum, per quod tabo meatus apertus esset, ne malo intra corpus occluso vita Patris conijceretur in discrimen.

Tot malis fatigatus, quamvis non posset, quin per viam cogeretur subsistere sæpissimè, ac per brevia sæpe intervalla captare quietem, nullis tamen malis adduci potuit, vt itinera sua peragerct aliter, quàm pedes. Voluerant quidem Societatis Iesu Superiores, senium & morbos eius miserati pedestres illas peregrinationes ei inhibere, sed ille (tanquam res ageretur de vitâ ipsâ) laboravit strenuè, apud Patrem Provincialem, deprecatusque est omnimodo, ne curru aut equo vti cogere-

tur

retur, rationes afferens pro hoc plurimas; sibi nimirum nota esse viarum compendia, solere se incedere, per molles semitas, per prata, perque vias commodissimas; ambulaturum se pedetentim suspenso planè gradu atque per conclave coram deambulans ostendebat, quàm cautus esset futurus, ne sibi vim inferret: ac denique precibus infimis P. Provincialem à sententia illa dimovit. Sciebat nimirum alias sibi vitam hanc Apostolicam esse omnino deserendam, quam profectò nullo modo cum impedimentis jumentorum, & apparatu curruli, adeòque cum tanta multorum molestia potuisset continuare.

Si currus aut carpentum pro eo ad Collegium Clatoviæ missum fuisset, jubebat aurigam tantisper exspectare, dum ipse modicum extra civitatem ambulationis gratia præcessisset; nec enim fore deinde difficile senem & debilem peditem paulò post curru properante assequi. Interea se se in suburbio intra domum aliquam, aut post parietinas abdebat, vnde currum illum posset transeuntem videre; quo deinde prætervecto, & auriga, vt Patrem, quem anteceſſiſſe credebat, assequeretur, in ce-

cele-

lerem cursum effuso, prodibat, & iter post currum pedes carpebat.

Nonnunquam à notis suis coactus carpentum hieme conscendere, cùm se expedire aliter non posset, quadrante circiter milliaris confecto, illud exorabilis remittebat. Habuit neptis illius mitissimum quendam pro suo vsu equellum, hunc vt aliquando, sed tamen non nisi aliquâ gravi tempestate, tempore hiberno conscenderet, ab eo pro mutuo amore imperabat: quo nihilominus ad breve solum spatium, rarissimè ad milliaris dimidium vsus (& quidem sic, vt ad montes obvios eum manu ducens, ipse pedibus propriis in arduum niteretur) demum per aliquem hominem domum remittebat, reliquum itineris pedes confecturus.

Illud autem penitus est admirabile, adeòque videri posset incredibile, nisi esset vulgo notissimum, quod etiam inter medios podagræ dolores (nisi planè essent graves paroxismi) non cessaverit à suis itineribus per aspera & lutosa niueque ac glacie rigentia loca: cùm tamen eiusmodi morbo affecti, etiam plumæ unius contactum soleant formidare.

Quin vt incredibilem suam pro Domi-

no IESU tolerandæ crucis cupiditatem satiaret, durantibus intensissimis chiragræ paroxismos manum alternatim iam dextram, iam sinistram gemebundus & tremens exponebat ex fenestra acutissimis in Decembri & Ianuario frigoribus, quibus, quandoque omnia crepabant; simulque ingeminabat: *patere, patere, ô sororcula patere*: & sic dolores illos, quos ei primum frigora causauerant, augebat; manusque à chiragra vexatas, etiam frigore vexabat. ET tamen (quod mirum est) fiebat, vt manè sequenti manus haberet ad Missam celebrandam idoneas.

Iam ergo mirum vix apparet, eum medios etiam inter eiusmodi cruciatus, quamvis dentes præ dolore concuterentur, confessionibus excipiendis vacauisse, nec unquam potuisse per eos adduci, vt horarum Canonicarum pensum omitteret; sed quandoque inter orandum manus afflictas aspiciebat, & præ dolore verba quodammopo commordens, oculis manibusque in cœlum erectis subinde interponebat: *amplius Domine, amplius Domine*: vel certè: *Domine auge dolorem, Domine hîc ure, hîc seca, modo in æternum parcas; non sunt con-*

dignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.

Quamvis morbos suos omni artificio, & conatu dissimularet, ne ulli esset causa molestiæ, aut ullus eos notare posset; non poterat tamen, quin subinde se contraheret; imò & præ viscerum convulsionibus aliquando quasi convolveret in quempiam angulum conclavis.

Convivijs etiam inter alios assidebat, tunc; dum eum podegra & chiragra discruciabat; ubi nobilium Parochorumve canes sub mensam repentes, eius, & à podagra, & à tumore, hiantibusque foraminibus, & à fonticulis medicis pessimè affectos pedes offendebant cum gravissimo novo cruciatu. Respiciebat tamen in mensa subinde manus suas tremulus vultu sereno planèque hilari, vt nulli assidentium esset gravis, sed potius omnibus iucundus; adeoque comedebat simul & patiebatur, gemebat & iocabatur, ac manu alterâ supra alteram doloribus plenam elevata, quasi tactum musicum daturus cantillabat.

Nec, nisi extremâ coactus necessitate, se se componebat ad lectum, in quo tamen nonnunquam duabus aut tribus hærere heb domadis cogebatur: quo tempore admittebat

mittebat aliquid de cibis melioribus, & naturæ sublevandæ, ac valetudini restituendæ aptioribus: subinde autem etiam tunc omnia talia respuebat. Morbis suis remedia prope nulla adhibebat, vt de eo quidem per jocum dicerent. *Pater Chanovvsky mendicos amat, medicos non curat.* Fonticulos medicos tam obiter curabat, vt ille, quem gerebat in brachio tandem rursus coaluerit; vnde gravissimus ei morbus exortus, fecit vt Pragam ad medicos devehi debuerit, sed tamen in curru rusticano bobus tractus, aliud enim vehiculum recusabat.

Fasciolas fonticulis illis obuoluendis necessarias mundabat ipse, easque per hiemem, si aqua deesset, lauabat in niuibus, quamuis manus à frigore haberet inflatas & scabie ac postulis graues.

Somni erat non tam pauci, quam nullius: quia si sanus esset, nunquam mane potuit in lecto deprehendi. Vnde natura prorsus succumbente, medijs quandoque in silvis à viatoribus inveniebatur ad alicuius arboris radicem sedens somno oppressus.

Pediculis scatebat permultis: quos tametsi subinde in gravissimis caniculæ æstibus ambulans, cùm ab ijs nimium affligeretur,

retur, deducto vestis & induſij collari, juberet à puero ſuo exponi; aliàs tamen vermiculos illos foras prorepentes, rurſus intra induſiũ ad ſuũ corpus repóebat. Quamquam eos non erat opus colligere, cùm eodem vteretur induſio pluribus ſeptimanis, donec ſcilicet rurſus ad Collegium, aut familiarem aliquam domum divertiſſet: cũmque inſuper promiſcuè cubaret humi paſſim in ſtramine, *paſſimque* inter quoslibet aſſideret, neceſſe fuit omnino tot eum colligere, & alere, ſordes, quas tamen nec ipſe vocabat, nec ab alijs vocari voluit *ſordes*. Et ne eas purgare cogeretur, variè apud ſuos excuſabat deprecando, *vt ſinerent eos hac eius peccatrice carne ſatiaris, ſinerent hunc eius aſinum* (ita plerumque ſuum corpus appellabat) *ab eis rodi: hos eſſe ſuam ſupellectilem, ſua jumenta.* In quodam apud Magnates convivio vermiculos illos per veſtem reptantes ei quidam morio exprobrauit: ſed ille nihil verecundatus reſpondit: *hos eſſe ſuos monitores, quibus ad Deo ſeruiendum incitaretur.* Alios hortantibus ne ita valetudinem ſuam proderet, dicebat: *iam ego me his dedi, & talia reſolui.*

Et viam incedens veſtem non elevabat, ſed

sed solummodo per gyrum succinctam paulò altius attrahebat, vt eâ sic vtcunque promissâ ac ferè inter pedes implicatâ & impeditâ maiorem sentiret molestiam & fatigationem.

Omnes cum quibus agebat familiariùs, atque etiam rusticellos illos suorum itinerum comites pueros famulares adhortabatur ad crucis & molestiarum tolerantiam: asserebatque eas esse à Deo accipiendas grato animo, & fiduciâ certâ, quod Deus nos non sinet tentari supra id, quod possumus; sed quòd, vbi divinæ eius sapientiæ ac bonitati fuerit collibitum, ex malis omnibus sit nos semper erepturus; Rusticis quandoque dicebat: *O beati vos rusticelli, si forte vestra uti sciatis! vos enim tot miseriarum, tot iniuriarum, tot vexationum tot incommoditatum ferendarum occasionibus abundatis, vt Capuccinis aliisque rigidissimorum ordinum Religiosis patientiæ virtute pares esse, magnamque vitæ Sanctitatem consequi possitis.*

CAPUT VII.

Zelus animarum.

EA est amoris indoles, vt non contentus dilecti sui amore, amet etiam ea omnia

omnia, quæcunque scit ei esse in amore. Iam ergo cum anima P. Alberti, tam pio tamque ardenti fuerit conglutinata affectu animæ Domini IESU, quis dubitat eum præcipuo Zelo prosecutum esse salutem animarum, cuius fuisse tam sitientem Dominum suum advertebat. Erat porrò tantus in hoc Dei servo hic zelus, vt quamvis virtutes plures in eo reluxerint, quia tamen & tempus omne opportunum, & vires corporis, quascunque habebat, semper visus est impendere saluti animarum, ideo zelum animarum, non immeritò dixerimus vexilliferum reliquarum eius virtutum.

ET quamquam prima eius ætas, annique in ministerijs Societatis per diversa loca exacti minùs innotuêre, propterea, quod &nemo amplius temporis illius meminerit, nec forsan ullum habuerit tunc obseruatorem, præsertim,si ipse dotes cœlestes & cor Dei amore accensum, cinere submissi animi conatus est ab oculis hominum sepelire, nec vlla fuit occasio,quá virtutum suarum fulgorem cogeretur aperire, magnam tamen necesse est intra pectus eius iam pridem fuisse collectam flammam cœlestium ardorum, siquidem quamprimum

mum se se commoditas & facultas ostendit animas Christo lucrifaciendi, operi se se Apostolico statim accinxit, in quo deinde ad obitum usq; triginta circiter annis constantissimè perseveravit tanto ardore animi, vt & senium & valetudinem afflictissimam ac graves ex podagra, chiragra, colica pedumque malo dolores & labores maximos, & famem, ac sitim, & quamvis aëris intemperiem, & omnia corporis incommoda præ uno hoc cœlesti studio susque deque haberet. Hunc eius animarum lucrandarum tam ignitum affectum, optimè quamvis verbis simplicibus expressit ciuis ille Horazdiouicensis, qui de vita & moribus huius Patris rogatus, respondit. *quid dicendum est? Deus bone! verba desunt: Pater ille verè, verè prorsus hunc mundum abjecit; & nec laudes, nec honores, nec cibum, nec potum, sed solum unicum Deum, & suæ ac alienæ animæ salutem, idque solum unicè toto corde curauit.*

Quàm verè autem hæc dicta sint, constare vel inde potest, quod nemo eum viderit unquam, aut otiosum, aut alio distentum opere, quàm sola vnica cura animarum, & quidem tam indefessa, vt omnino rarissimè, nec nisi fere ex occasione,

dum

dum à quopiam honorarioris notæ homine invi aretur, prandium per diem sumpserit; sed laborem Apostolicum summo mane inchoatum, nec unquam per diem interruptum, ad seram noctem, sine cibo, sine potu continuârit, vt hominibus vacaret ne vno temporis momento quieviſſe. Vnde ex alio in alium locum migrabat perpetuo: & quamvis sæpe esset pedibus tam æger, totoque corpore tam inualidus, vt vix membra debilia traheret; nullibi tamen consistebat aliquanto tempore, ubi se nullum animarum lucrum sperare posse putaret. Et cum ex eo aliquando auditum fuerit, se quidem paratum esse ac contentum ubiuis vivere; non posse tamen vivere, ubi non posset fructum facere animarum; Deus voto eius videtur obsecutus fiquidem, etsi ex morbo articulari decumberet sæpe; frequentiùs tamen & graviùs dum in Collegio manebat, quam dum suas obiret missiones malo illo vexabatur, quasi cælitus etiam indicaretur eum esse ad obsequium animarum à Christo Domino segregatum.

Primis harum eius missionum in Moravia annis, cùm subinde ex mediis laboribus revocaretur ad Collegium Olomucense

censè vt per S.P.Ignatij spiritualia Exercitia animum recolligeret, gravibus repentè doloribus capitis obruebatur adeò, vt Societatis superiores eum ad labores Apostolicos nondum elapso consueto octiduo cogerentur è Collegio remittere, si sanum vellent. Quin & præseferebat ille palàm & fatebatur se se desiderio teneri, perpetuo extra septa Collegij in salutem animarum incumbendi.

Omne itaque tempus ille huic animarum ministerio vsque adeò exactè consecravit, vt in missionibus suis apud Magnates nollet in eadem cum illis mensa, sed seorsim potiùs, quamvis incommodè & tenuiter prandere ac cænare, ne tempus, quod posset animabus lucrandis, & ad Deum ducendis impendere, longis super mensam colloquijs, & prolixis comessationibus perdere cogeretur: quod suum solenne etiam Anno 1618. servabat V Visovvecij in Moravia apud D. Melchiorem Docij, ubi seorsim cũ socio se P. Adamo Kravvarskij, (qui se se fervori eius accommodabat) in testaceis scutellis tria, eáque plebeia fercula sumebat raptim, statimque ad proximorum curam se se referebat: quamvis tunc doloribus colicæ, & calculi vexare-

tur

tur vehementer, quæ tamen ita dissimulabat omnia diligenter vt nec à Domino loci adverterentur; ne fortè eum in laboribus illis Apostolicis, dum sublevare vellet, impediret.

In festis Paschalibus relicto VVisovicij P. Adamo Kravvarskij excurrebat ipse in Vngariam, vt ibi copiosiorem colligeret laborem, animarumq; messem & fructum sanguinis Christi, quàm lætissimè, præsertim vbi esset major operariorum Domini inopia, propagaret. Vnde etiâ funesto illo tempore, quo rebelles hæretici Societatem IESU ex Boëmia & Moravia proscripserant cum VVisovicium Decretum perveniisset, quo non tantum dabatur facultas omnibus Iesuitam, si intra Moraviæ fines deprehenderetur, impunè occidendi, sed & fortunas omnes illius, qui Religiosum eiusmodi intra suos limites retinuisse convictus fuisset, confiscatum iri denunciabatur, ipse, ne illi tempus fructu & labore vacuum elaberetur, secessit in Vngariam, indeque cùm multa primariorum è Boëmia procerum ac Magnatum Regi suo fidelium turba Passavium patriâ extorris confluxisset, eo & ipse se contulit; vbi fœminas quasdam magnæ inter Boëmos nobilitatis,

Fidei

Fidei restituit orthodoxæ, totoque reliquo ad victoriam vsque in Albo monte prope Pragam à Ferdinando II, Cæsare adversus rebelles hæreticos obtentam tempore, ibidem in sudoribus Apostolicis perseverauit.

Post victoriam illam missus Pragam ad Parochiam S. Nicolai in Parva parte, ubi nunc Societas Iesu Domum Professam habet, circumibat urbem cum campanula, eiusque sono convocabat pueros ad catechismum in templum. Quæ res cùm in civitate tunc hæretica esset planè insolita homines excibat in spectaculum, & stuporem adeo, vt D. Ioannes Henricus Chanovvskij Boëmiæ Subcamerarius, eius patruelis pudore ac indignatione plenus, Societatis IESU Patribus ad se adventantibus conquestus dixerit: *insanitne Patruelis meus?*

Deinde cum R. P. Gregorius Rumer Societatis IESU Præpositus Provincialis per Boëmiam, inter eum, & P. Adamum Kravvarskij Regnum Boëmiæ quodammodo partitus, hunc in districtum Rakonicensem deindeque ad partes Moraviæ Silesiæ & Lusatiæ propiores, misisset; illi commendavit Districtum Prachensem, Pilsnensem, Podbrdensem, & Bechinensem, Austriæ

Bavariæ

Bavariæ & Palatinatui vicinos. Ibi iam ille nullum fecit finem, oppida, castella, civitates, arces, villas, pagos, domos ac casas singulas noctu diùque per annos viginti circumcursandi, non ventis, non pluviis, non nivibus, non periculis, à milite bello Germanico tunc Boëmiam infestissimè vexante, non periculis ab hostibus, à latronibus, à lupis, vrsis: ferisque alijs, non lassitudine extremâ, non senio decrepito, non morbis, malisve alijs, sed nec vilis suorum dehortationibus, & remorari conantium artificijs impeditus.

Nec ullæ nobilibus ad eum retinendum sufficiebant artes. Nam si sacculum & reculas eius abscondissent relictis omnibus aufugiebat; ficustodes apposuissent, fallebat omnes; si deprehensum revocare vellent, & curru aut equis prosequerentur, nihil proficiebant; quia ferreus in semel cæpto itinere nullâ revocantium vi, potuit eò, unde iam abierat, reduci. Quamquam non facilè deprehendi potuit, quia latebras adhibere gnarus vel in casa obvia, vel in saltu proximo, aut valle vicina se occultabat, dum ad eum retrahendum missi præterveherentur, & re infecta redirent. Sic & ianuæ appositos vigiles eludebat dexterrimè

terrimè; & clavibus ab eis, quasi aliud acturus, aut mox rediturus, impetratis, ad campum, & libertatem suam Apostolicam evolabat

Turbatis in Boëmia rebus Anno 1631. cùm post gravissimam Cæsarianis à Gustavo Sueciæ Rege illatam prope Lipsiam cladem, Ioannes Georgius Saxoniæ Dux Pragam hostiliter occupasset, Budvvicium ad comitia Regni celebranda status Boëmiæ iussu Cæsaris convenêre: mox & P. Albertus in comitatu Perillustris Domini Adaucti de Augezd postea Fundatoris Collegij Societatis IESU Brezeznicij, eò advolavit animas Deo venaturus; vbi cum nullo ex suggestu idiomate Boëmico sacer sermo haberetur ad populum, ipse in sacello S. Iacobi statim eo idiomate concionem exorsus est, quas (cùm locus alius deesset in hieme) medios inter Aulæ strepitus, mensæ adstans parabat & scribebat in eo hypocausto, in quo prædictus Dominus cum tota familia habitabat:

In morbo solitus Dozicij apud Fratrem suum Carolum, ne alijs molestus esset, decumbere, si tamen ibi operam suam non amplius vtilẽ, nihilque sibi proDeo, & animabus agendum restare putaret, impetra-

bat

bat aliquando se quantumvis ægrum deportari in currum, & sic aliquo alio ad operandum avehi.

Si quando Arcem aut Castellum quodpiam ibidem pernoctaturus ingrederetur, rogareturque à Nobilibus, vt die sequenti Sacrum eius Missæ sacrificium celebraret; ipse verò nihil sibi eo loco in proximi salute promovenda die sequenti restare præstandum, utiliusque se se operam collocaturum alibi videret; ea verborum forma postulationi eorum respondebat, vt consentienti similis dissimularet consilium: die verò sequenti, primo mane se se inde proripiebat, & priusquam domestici in Arce sentirent eius absentiam, iam ille magno viæ confecto spatio alicubi rudes catechisabat, aut sermonem habebat ad populum, aut sacrum peragebat rusticis officium, aut moribundo ad cælum disponendo assidebat, aut funus ad sepulturam Christianam prosequebatur.

Cùm ergo hoc pacto assiduè ex pago in pagum, ex oppido in oppidum migraret, vt nunquam consistere videretur, familiares eius rustici id ei quandoque exprobrabant, dicebantque: *Omnia nobis in te ô Pater placent, nisi quod ita perpetuò vageris*

inuuen-

res se cupere eius præsentia diutius frui. Sed ille Zelo actus fructum cælestem cupiebat latissimè propagare. Fiebat nonnunquam vt iter, quod homo validus duodecim horis ambularet, ipse invalidus vna eademque die percurreret.

Veniebat subinde Nopomukum altâ jam nocte hieme, nive plenus, frigore pariter & doloribus articulorum fatigatus, locumque calidum, ac lectulum (pro ea, quam cum loci illius Parocho speciale habebat, amicitia) ac potum aliquem postulabat, & cum suspirio (quod & languor fatigati corporis, & ardens erga proximos Charitas dolorque de multarum animarum interitu extorserat] dicebat, se illâ die multos catechisasse, pagos complures obiisse, tria aut quatuor milliaria percurrisse. Objicientibus quid ita noctu ac hieme solus incederet, nec ursi aut lubi occursum, nec repentinum in tanto senio tantaque fatigatione deliquium animi, aut casum quempiam metueret alium? respondebat vultu lætissimo : *Dominus tuetur : spero in Deum.*

Quamquam autem omnibus se se nullo discrimine impenderet, speciali tamen affectu & cura agebat cum plebe rustica, &

vilissimis personis, cum pueritia verò & prima ætate studio plane maximo potissimaque parte temporis. Hinc ad eum tota illâ Böemiæ parte jam ubique notissimum, quamprimum eum adveniſſe vidiſſent, audiviſſent, quidquid erat puerorum puellarumq; ex Schola, ex domibus omnibus quasi dato ſigno undique currebat effuſe gratulatum & ſalutatum inter jubila & ſigna ingentis lætitiæ, inter exhibitas vultu, oculis totoq; corpore amoris teſtificationes, & veſtimẽti eius oſcula: interq; clamores *Dominus Parens noſter venit: venit P. Chanovvsky*. Matres quoq; & nutrices ſuos parvulos, nondũ pedibus niti valentes ad eum deferebant; nec erat indicare opus quo loco Patrem quæri oporteret; ſed ab omnibus recta in templum, ſi quod ibi erat, concurrebatur; quia noverant Patrem ſolere eò primum omnium divertere, indeque laborem ſuum apud eos auſpicari. Fatentur hodieque Parentes, longè majori affectu & fiduciâ liberos ſuos ad Patrem Albertum quam ad ſeipſos accurrere, ejusque adventum pridem deſiderare, ſuſpirare, & abſentiam moleſtè ferre ſolitos; & qui eum adhuc eminus adventare ſubaudiſſent, mox extra pagos, extra oppida occur-

occurrere consueviſſe. Reverebantur nihil ominus nec solum amabant Patrem hunc suum spiritualem pueri omnes: adeo vt commune parentibus ad liberos suos coercendos esset frænum minari, se eos apud Patrem esse accusaturos.

Conciones habebat ad populum, quoties se dabat occasio; adeoque in civitatibus præter festa & Dominicas, etiam feriâ quartâ & sextâ, præsertim per jejunium quadragesimale prædicabat; nec ullo libro dum se pararet, vtebatur: rationes nihilominus proferebat ad motus animorũ valde potentes quibus feriebat corda audientiũ, vt rara ubiq; atque in illa plebe valisima, plane mira vitæ conversio consequeretur Modo dicendi utebatur simplici, voce non incitata, non clamosa, sed meram verbis illis tam pacatis præ se ferebat manuetudinem, catechistę quàm cõcionatori similior

Moribundis per quam libenter, & perquam studiosè ac constanter adesse solebat adeò, vt Sacratissimum venerabilis Eucharistiæ viaticum cum præ morborum violentia, aut lassitudine aliter non posset, quadrupedis instar per solum, manibus pedibusque reptans ad eos deferret.

Mirum ergo non est, quòd personam

quandam Nobilem, dum eum ad ægroti cuiuspiam opem vocatum, conata est in solenni baptismatis epulo retinere, verbis gravibus increpuerit, & obiurgaverit.

Si quando natura morbo succumberet, ne tunc quidem á zelo cessabat animarum: sed si in scâno aliquo sedes intra hypocaustum (si hiems esset) confessiones excipiebat, præ doloribus articulorum & cholicę tremens ac gemens; vt & sermones ad populum, frigore aut morbis, nimium urgentibus, faciebat, manus chirothecis, caput vestitus micrâ, quæ per hiemem á tutelam sui capitis vrebatur cómodâ, & pellibus ad arcendum frigus aptè suffultâ. Quòd si concionari, aut sacrum celebrare morbus prohiberet, illud nihilominus piè audiebat, & confessionibus excipiendis indefessus vacabat, & quidem nonnunquam tantâ constantiâ, tantòque tempore, & tanto labore, vt Sufficij quidam vice, seu præ contentione loquendi cum Pœnitentibus, seu præ siti, seu alia de causa lingua ei fuerit dirupta. Horas dioicii catechesin in templo exponens ita viribus defecit, vt jam collapsurum necesse habuerint Auditores eius asportare.

Quando ad mensas externorum homi-

nes

minum aderat, aut iter faciebat pluribus comitatus, nunquam cessabat loqui: sed Deū & res cæleſtes ſine ulla requie loquebatur, explicabat, inculcabat, adeòque menſis, quibus multi aderant hoſpites, ita, vt non facilis daretur ſermonum ſpiritualium occaſio, aderat invitiſſimus, ſeque quamprimum inde expediebat.

Cum Anno 1642. Societas IESU in Provincia Boëmiæ Præpoſito Prouinciali R.P. Gregorio Schelicio ſingulis triennijs haberi ſolita comitia Religioſa celebraret, ipſe, vtpote unus è Profeſſis ſenioribus ad eadem legitimè vocatus (etſi id, ſi cum reliquis interfuiſſet, honorificum ei futurum erat) ita deprecatus hoc eſt, totque ac tantas abſentiæ, & ne Miſſiones ſuas vel tantillo tempore deſerere cogeretur, attulit rationes, vt eas pro iuſtis & ſufficientibus Congregatio univerſa acceptarit, & emanendi conceſſerit facultatem.

CAPUT VIII.

Forma ordinaria Miſſionum eius & peregrinationum.

TOto quidem anni tempore iuuandis animabus & obeundis Miſſionibus

Apostolicis diligẽter vacabat: præcipuè tamenà Quadragesimæ exordio ad festũ usq; SS. Trinitatis; quod videlicet tẽpus plerũq; ue solet per Boëmiã cõfessioni ac Communioni Paschali obeundis à Magistratu Ecclesiastico designari. Tũc enim se se peregrinationi magis dabat, & Collegio Clatoviensi egressus intra aliquot menses non redibat.

Cùm autem Zelus eius, vitæque integritas esset superioribus Societatis perspecta ætasque iam provecta non videretur aut calumnijs aut suspicionibus malevolorum obnoxia; amplam ei fecerant quocunque tempore sine vllo comite ad quem vis locum abeundi, atque extra Societatis religiosa domicilia, quantocunque tempore vellet, emanendi potestatem. Hac ille liberaliter vsus nemine advertente sæpe solus abibat, sæpeque ad aliquot tantùm horas divertebat in Collegium, ac mox nullo salutato rursus excurrebat.

Nec minus Eminentissimus Cardinalis Ernestus ab Harrach Boëmiæ Archiepiscopus cognito eius Zelo, fructuque quem in vinea Domini faceret, magnas ei facultates indulsit. Extra Collegiũ sua quædã habuit quasi receptacula, arces vel civitates certo milliarium intervallo à se dissitas, ad quas

se conferebat sæpius, in eis morabatur diutius; & quiete capta rebusque necessarijs, si quibus opus haberet, instructus, rursus inde ad alia loca commigrabat. Atque in his ipsis suis sedibus deligendis rationem habuit salutis animarum: id enim spectabat, vt in eis aut essent personæ quapiam pietati ac cælestibus valde addictæ, quas ex eius conversatione spes esset multum profecturas; aut homines in fide catholica parum firmi, quos instrueret & firmaret; aut omnino aliqui ab Ecclesia alieni, quos reduceret: vt sic nec quando quiesc: bat, quiesceret. Talia ejus diversoria erant præcipuè *Blatnensis*, Arx ob illustrissimæ Comitissæ loci illius Dominæ pietatem. Horaz Diovicium ob incolarum necessitatem, ac loci advicina opportunitatem: atque ob ibidem sepultum, piæ & vt fertur, Sanctæ memoriæ P. VVenceslaum Suihovvsky è Societate IESU; *Nepomukum* ob speciale Parochi Nepomuceni in se studium, ac loci illius Sanctam erga Diuos Adalbertum & Ioannem Nepomucenum memoriam; *Sussicium* recens ab hæresi conversum, vt & *Strakonicium* & *Clatouia*, nondum Collegio Societatis IESU ditata, Arx *Raby*, *Dozicium*, *Valzouium*,

pluraque alia eiusmodi castella. Reperta est nihilominus Domina quædam eius cognata in hæresi tam pertinax, vt cum annis pluribus Pater animum eius omni arte oppugnaret, atque in eo, quem illa incolebat loco, ultra morem sæpius diutiusque hæreret, nō tamē efficere potuerit, vt monita eius grato animo acciperet, & vel sal-te opinione eius Sanctitatis latè sparsa, aut demum ullis virtutum eius exemplis, verbisque, saxeum pectus fineret emolliri: dum tandem Augustissima Ferdinandi III. pietate post plures à P. Alberti morte annos ex Boëmia in Vngariam coacta migrare, hæresim secum exportauit. In hisce suis diversorijs cubiculum P. Chanovvsky habebat aliquod secretum apud Parochum vel loci Dominum, in quod pro libitu se reciperet, è quo sine vllius interpellatione egrederetur, nullius ibidem admittebat hominis obsequium famulare.

Puerum aliquem rusticellum, quem sibi á noto quopiam Domino ad baiulandam per iter sarcinulam adiungi patiebatur; per aliquot menses apud se habitum, postquam & in fide & in pietate christiana probè eradivisset; ad scholas, aut ad quodpiam aliud honestum vitæ genus, procuratis

trs illi ad hæc medijs opportunis applicabat ; ac tam si collibitum esset alium eodem modo se comitaturum assumebat. Ex hac eius disciplina quidam absolutis studijs ordinem Prædicatorum est ingressus.

Per vias autem ipsas ab animabus juvandis non feriabatur ullo modo : sed si quos nactus esset viæ comites, eos in fide & moribus formabat; alias obvium quemque in campis rusticum, famulum, puerum, aut quemcunq; demũ promiscuè aggressus, salute officijsque præmissis suaviter, & modestissimè interrogabat, quidnam sentiret de Christo Domino ? aut quid de illo, deque rebus alijs ad vitam christianam pertinentibus nôsset? essetne aliquando affectu & cogitationibus suis in vulneribus Christi benedicti? quantum & quomodo Deum precari consuevisset? num cor & cogitationes omnes orationi apponeret? quid cogitaret, sentiretque de quatuor novissimis? atque his & similibus inhærendo gradum sistebat, quam diu expedire, aut per hominis illius occupationes licere putabat: tum se se rursus conferebat ulterius, aliũ fortè iterum paulo post ad eundem modum deprehensurus, & eruditurus.

Hinc nullum plerumque viæ suæ termi-

num vel spatium proponebat, sed ut fors ferret & occasio, huc aut illuc se convertebat, aliquando solum uno aut altero, aliquando pluribus eadem die pagis perlustratis, aliquando milliaribus aliquot, aliquando nec unius dimidio absoluto.

Pagum quempiam sibi eatenus ignotum ingressurus, in ejus aditu cantilenam aliquâpiam vernaculè canere incipiebat, & sic pagum paulatim subibat, eo fere modo, quo mendicabula consuevere, donec pueri concurrerent aut ipse obvios icunculâ ostenta blande ad comitandum, & secum canendum advocaret: & sic cohorte aliquâ congregatâ, recta secum illis ad templum inter cantum conferebat. Quocunque accessisset mox ibi ordinatâ puerorum puellarumque concinentium acie, supplicantium ritu pagum sursum deorsum in oppidis verò ac civitatibus forum & plateas & mœnia circumibat. Quodsi interea homines alij accurrissent, aut in circulum otiosorum incidisset, cum tota sua cohorte subsistebat, & catecheticum aliquid exponebat, conaturque omnes secum ad templum reducere, ut ibi eis commodius & plenius traderet doctrinam christianam. Ibi pueris, puellisque ex ordine examinatis,

tis; & quid interim didicisceent, audiris, præmiola, icunculas, rosaria distribuebat. Quod si templi copia abesset, saltem juxta aliquam Passionis Dominicæ columnam, aut demum, si nec hæc adesset, frondosa sub arbore in gramine congregatos erudiebat, nihil moratus, etiamsi præter pueros puellasque nemo præterea accessisset.

Vbi eum morari contigit diutius, ibi supplicationes sæpius intra hebdomadam seu mane seu à meridie circumducebat: ipseque eis intererat aliquando linteatus, aliquando nullo insignis Ecclesiastico ornatu. Præibat quandoque in fronte, quandoq; inter pueros, quandoque Præcedentes pueros à subsequentibus puellis dirimebat, fere semper ipse cantionem decantandam præcinens, cui tener ille exercitus, reliquusque omnis populus pleno ore respondebat: nisi fortè familiaris, aut cognata ejus aliqua persona sonoræ vocis adesset, huic enim præcinendi munus, quantumvis verecundanti & reluctand imponebat, parvum quid & exiguum hæc omnia pro Deo magno esse inculcans: & sic nobiles suas cognatas fœminas & virgines plebi permixtas canere, plebemque anteire palam cogebat.

Vt

Vt autem processui suo majorem faceret splendorem, si vexilla ex templis deerant, frustum aliquod rubræ, viridis, aut etiam, si alia non esset, albæ telæ, baculo aut perticæ affixum, imagineque aliquâ chartaceâ in eius umbilico affixâ exornatum, ipse sæpe manibus proprijs sæpius puer quispiam præferebat. Quin & nonnunquam in pagis, ut pueris suis plausum faceret, plaustrum aliquod oblongum rusticanum adduci curabat, quo cum pueris omnibus conscenso, vexilloque illo præfixo se per pagum & vicinam sursum ac deorsum magna solennitate, interque sacros concentus vehi curabat & revehi, ut Christi Domini benedicti de regno Dæmonis triumphum in ea rudi plebecula renovare velle videretur.

Est Boëmica natio pijs cantibus dedita, ut quæ maximè; quibus olim & in præliando est usa, seu dum catholicam pietatem adhuc coleret, seu posteaquam in turpissimam Hussi hæresim & immanem sanguinariamque illam Duce Ioanne Ziska barbariem degeneravit. Nuper verò Parentum nostrorum ætate tota prope in Piccarditarum blasphemam colluviem abijt, quia secta illa psalmos Davidicos, unaque

venenum suum elegantissimis idiomate Boemico versiculis & melodijs illigarat. Noverat id P. Albertus adeoque ut nassâ hac animas Deo attraheret quàm plurimas nihil prope aggrediebatur, nihil perficiebat sine cantu, domi & in templis. Cantio dabat sermonibus eius initium; cantio eisdem finem imponebat: cantio omnes eius cum proximo actiones comitabatur & condiebat; tantòque gaudio exultabat ad hæc P. Alberti animus, præsertim si populus magna vaciferatione altissimè, valdeque sonorè cantaret, vt dissimulare vti tu verbisque non posset. Præcipuis autem habebat in delicijs piam illam concinendi rationem, in qua præcinente vno reliqui vnum quid idemque non variacum semper respondent; quales sunt Litaniæ, similesque aliæ à peregrinantibus ad sacra loca solitæ adhiberi. Nihilominus præ reliquis omnibus unam quandam cui initium est: MADVSE SE NESPAVSTEGNISKDY BOHA SVVEHO. *O anima mea nunquam dimitte Deum tuum*, cantilenam ita adamaverat, tantoque canebat affectu, vt in illa Boemiæ parte cantio illa cognomen obtinuerit: *Cantilena P. Chanovvsky*. In ea autem erigitur præcipuè anima in singula-

rem & perfectam erga Deum fiduciam, gratitudinem, plenam in eius manus resignationem, atque in vanissimi & perituri huius mundi contemptum; vtque relictis omnibus Dei semper memor ei soli seruiat, credatque omne tempus, quidquid demum in eo agatur, perire inutiliter, in quo Deo & rebus cælestibus non vacatur.

Quotidie post solis ortum celebrabat; & tum ad suos se se pueros erudiendos, aliaque munia conferebat. Festis Dominicisque diebus finito sermone ad populum, ne & tunc à iuuandis animabus cessaret. plerumque se ultro prandijs rusticorum ingerebat, eis super mensam spirituale pabulum præbiturus.

Visitabat, & intrabat in pagis & ciuitatibus domum quamlibet, ex eaque se rursus expediebat breuissimè nec fere ultra quadrantem horæ morabatur: ad noctem verò in obviam quamque casam, ad vilissimũ quemque, sed tamen ad pastores & opilio nes frequẽtius libẽtiusq; diuertebat.

Sæpissimè eum ab æstu, vel frigore ac pluvijs grauissimè vexari per viam contingebat: quare calidum petebat plerumque suo in diversorio hypocaustum, tum membris etiam iam senio frigescentibus calefaci-

faciẽdis tũ vestimentis à madore excicãdis.

Quando eum apud nobiles contingebat pernoctare, familiam omnem, ipsosque ex stabulis famulos & ancillas sub vesperum advocari in aliquod conclave à Domino impetrabat, pollicitus se pium aliquid eis narraturum, atque aliquam omnes simul de rebus salutaribus habituros collationem. Et tum more suo iucundè illis proponebat res fidei ac pietatis Christianæ, atque etiam (præsertim si in loco illo esset iam notior) interrogabat, essetnè, qui boni aliquid dicere aut narrare vellet? tantusque in eum erat affectus, tam secura de eius benignitate fiducia, vt non modo nobiles personæ, sed & famuli & aurigæ, & stabularij ac pueri promiscuè assurgerent, & si quid eis occurreret sine erubescentia in medium proferrent, mox prœmium, iunculam, agnum Dei, aut eiusmodi aliud religiosum munusculum accepturi. Quin eò res processerat, vt nec ipse viros nobiles & maturos interrogare, nec ipsi ei respondere, aut si quid præterea haberent vltro palam sua familia, puerorum ac rudium instar exponere erubescerent. Vbi autem familiam hoc modo convocare non erat

oppor-

opportunum, ibi vesperi relictis Dominis, ad fornacem, aut ad aliquem angulum, se inter ancillas & famulos conferebat, & cum eis familiariter spiritualia, & ad eruditionem Christianam pertinentia colloquendo considebat, ac modum inter ipsos labores orandi, suaque omnia Deo offerendi docebat, & pias narrabat historias huic, quam subiungo, similes, quæ reliquas inter memoriæ tenaciùs hæsit, hæretque etiamnum cum voluptate commemorantibus ancillis: fuisse videlicet quempiam eremiculam, quem de sua ipsius vitæ sanctitate magna cogitantem iusserit Deus civitatem adire, in qua Ancillam longè, quàm ipse esset Sanctiorem, vasculum seu cadum ex humeris pendulum gestantem esset reperturus. Repertam rogavit Eremicola, quid totâ die facere consueuisset: intellexitque eam dum manè strato consurgens se vestiret perpendere quomodo Iudæi Christum Dominum ludicro habitu induerint: dum onus quodpiam portaret, quomodo Salvator noster crucem baiulârit: dum comederet, quomodo ille comedere sit solitus: & sic actiones reliquas omnes cõdire sanctis de Christo Domino cogitationibus congruis inter-

termixtis affectibus, vitamque totam quoad posset ad eius componere imitationem.

Noctu P. Chanovvsky si dormiret, cubabat promiscuè humi in stramine, vel in lecto prout occasio, sors & ratio ferebat.

Sarcinulam vnam aut alteram secum deferebat semper, quamvis alteram puer eius famulus (si talem secum haberet) gestaret, In his præter pauperrimam supellectilem, libellos habebat Boëmicos, icunculas, theculas agnorum Dei rosaria, aliaque huiusmodi pia munuscula, quibus puerilem ætatem, aliosque ad ea, quæ Christianis scitu sunt necessaria promptè addiscenda alliceret; simulque bene meritos, & in rebus eiusmodi discendis sedulos præmiaret. His baiulandis sæpe viribus ita deficiebat, vt sarcinulas illas per terram post se aliquando trahere cogeretur: visusque est sæpius Dozicio, vbi subinde diebus aliquot æger decubuerat, viribus necdum restitutis repentè effingere tam debilis, vt dum montem vicinum celeriter, ne ab insequentibus deprehenderetur, conscenderet, sarcinulas illas humi raptaret.

Dederat vero munusculis illius Deus gratiam in conspectu hominũ, vt grandævi viri nobiles icunculam ab eo in præmi-

um

um alicuius Christianæ eruditionis coram alijs declaratæ publicæ acceptare non dedignarentur.

Quia tamen libellos illos ipse emere cogebatur, nec tantum habere potuit sumptuum gratis, vt pro tot libellis sufficerent, quot ille inter populum spargi latissimè optabat; hinc non paucos ipse per suos familiares vendebat pretio, quàm poterat levissimo; quod deinde mittebat Pragam Patri Georgio Feto Societatis IESU, talium libellorum autori & scriptori, vnde plures deinde tales libelli ei submittebantur, quo factum est, vt in Boëmiæ parte plurimum invaluerit piorum libellorum, sacrarumque cautionum Catholicus vsus.

CAPUT IX.

Industriæ quædam speciales ad salutem animarum solitæ ab eo adhiberi.

CVm Anno 1618. cum Patre Adamo Kravvarsky in Moravia ageret VVissovicij apud Dominum Melchiorem Docy, effecit, vt pueri aliquot subditi in Arce à Domino illo alerentur, quos scilicet ibi

ibi commodiùs posset, & exactiùs in fide Catholica informare. Evocatus est præterea ex Academiæ Olomucensis studiosa juventute aptus quidam Iuvenis, qui eorum ageret Pædagogum: quorum tamen supremam curam ipse Pater sb reservavit; eosq; in orando, & Missæ inserviendo erudiebat, atque per eos dramata, piaque spectacula, ingenti Toparchæ illius voluptate coram populo producebat: quem morem & alibi servavit ad mortem usque, etsi sæpe nullo prope apparatu hæc exhiberet; sed vel solos in veste simplici & vsitata pueros certo ordine, ac numero iuxta aram maiorem in templo collocabat, qui mutuis interrogationibus & responsis præcipua fidei ac pietatis capita commendabant. Apparatum nihilominus, si quem poterat, non omittebat: unde & anserinas alas grandes sua in sarcina secum ferebat, quibus ad humeros puerorum candido induso vestitorum affixis mox personatos angelos rusticæ plebi producebat.

Frequens illi erat in civitatibus, & oppidis inducere homines paulo opulentiores, ut pauperibus pararent prandia; quibus & ipse intererat, mendicisque illis ministrabat

nistrabat ad mensam humillimè, ac preces ante, & post prandium consuetas, aliasque insuper pro benefactoribus illis speciales piè præorabat, cautiones præcinebat, super mensam pium quid narrabat, & scitu ad salutem necessaria explanabat. Quodam tempore propter militares circumquaque incursationes, in Raby (à Ioannis Zisscæ in obsidione illius castri secundo etiam oculo penitus amisso excæcati memoria celebri) Arce, coactus est vndecim integris hebdomadis magnâ suâ molestiâ hærere, tanto interea congregatorum solatio, vt etiamnũ commemorent se dies in vita sua iucundiores non egisse. Hoc tempore, præterquam, quod quoties posset ad oppidum proximum excurreret, totum se tradidit tam domesticis, quam hospitibus, atque adeò militibus intra Arcem illam conclusis quàm sanctissimè excolendis. Circumibat certo tempore arcem totam, omniumque cubiculorum atriola cum campanula, cuius sono tum alios omnes, tum milites, eorumque Præfectos convocabat ad collationes spirituales: quas tanto Patris fervore raptus instuporem adibat etiam Protribunus militum acatholicus, quamvis ne verbum quidem

dem Boëmicum intelligeret, & Pater Germanicam non admodum calleret, paucaq; germanicè in gratiam militum præsentium interponeret. Conversus nihilominus homo ille ab hæresi est, & Catholicis aggregatus. Ibi etiam quandoque sanctos Patronos menstruos præsentibus distribuebat: cùmque de pietate hoc priùs Boëmicè Germanicèque fuisset præfatus, usumque ac fructum huius rei exposuisset, legebantur à nouo nemine designato præsentium omniũ nomina, ac tum ad suum quisque nomen accedentes, flectebant genua, magnaque humilitate sanctum suum Patronum à Patre porrectum accipiebant. Duabus suis consanguineis Virginibus eo tempore commendauit ancillas omnes in catechesi, pijsque cantilenis quotidie instruendas; à quibus ipse vesperi pensum & rationes acti temporis exigebat: atque, si quid negligentiæ deprehendisset, non eas, ne animis debilitarentur, sed instructrices Virgines reprehendebat; si verò probè sua didicissent, pio præmiolo honorabat. Accidit eodem tempore, ut Arcis eius Dominus P. Alberti patruelis, diem quendam festivum agere voluerit, cupieritque Virgines nobiles illic præsentes honestis choreis indul-

indulgere. Accurrêre illæ consilij veniæque causſâ ad Patrem ſuum ſpiritualem qui in Patruelis gratiam id eis tunc quidem permiſit, ſed priùs edocuit, ut dum reverentiæ ſigna, pedum corporiſque inflexione eſſent facturæ, non hominibus, ſed Angelis cuſtodibus ibi præſentibus ſe ea facere cogitarẽt, utq; choreas illas permiſſas acciperent, nõ quaſi iucundũ aliquid, ſed tãquã grandẽ pro delictis ſuis pœnã; atq; ideò divinæ Majeſtati hoc nomine eas præſtaret.

Cùm per civitatem Suſſicenſem hæreticis tunc valde infectam erroribus, puerile ſuas turmas cum cantu circumductaret, ſolebat alicubi in foro, ubi populi concurſum ſperabat, aut ante eam domum, in qua non nullos adhuc hæreſi laborantes habitare intelliexiſſet, repentè cohortem ſuam univerſam ſiſtere, & quaſi agens aliud, pueros ſigno dato cogebat in globum mox eorum aliquos jam probè in Catecheſi verſatos interrogabat publicè de controverſa quapiam quæſtione, aut ipſos pueros inter ſe interrogare, & reſpondere jubebat: & ſic accepta hinc occaſione, cùm jam grandiores natu (quos & modus ille chriſtianæ inſtitutionis tam novus, & puerorum tam mira eruditio in ſtuporem, & audien-

audiendi aviditatem raptos advocârat) confluxisse cerneret, prolixiùs ipse & clariùs verba puerorum totamque controversiam exponebat, ut sic spectatores circumfusi, quorum nonnulli Templum & Catechesim Catholicam adire nunquam volebant, nonnulli etiam privata Patris colloquia fugiebant, alij sensa animi sui, & adversus fidem orthodoxam dubia palam facere formidabant, alij denique institutionem catecheticam petere erubescebant; hîc sine pudore, & impedimento ullo etiam inviti veritates Catholicas imbiberent.

Quocunque accedebat, diligenter ex suis familiaribus exquirebat, quænam ibi regnarent vitia, quibus in rebus delinqueret familia, quid peccare solerent ancillæ &c. & mox privatos publicosq; sermones præcipuè in defectus & vitia illa convertebat, eorum exaggerabat gravitatem, ad ea vitanda exhortabatur.

Est in plebe rustica hæc in Boëmia passim consuetudo, ut ancillæ, quæ filis ducendis in hieme dant operam, certam in domum vesperi conveniant: ubi una cum filis, sermones ducunt longissimos in seram noctem, ænigmata varia solvenda mutuò proponentes, aliáque tractantes, ludicra, interpositis

positis sub inde tædio levando varijs cantilenis. Vtitur hac occasione Dæmon peropportunè; & præterquam quod colloquia ænigmata, & cantus inducat parum honestos, immiscet etiam fœminis mores famulos, quorum ex consortio multa obscœna proferantur & perpetrentur. Hanc ergo sedem Dæmonis P. Chanovvsky curâ aggressus singulari, eam ex inferni palæstra in Gymnasium pietatis christianæ pluribus in locis feliciter convenit. Ea siquidem conventicula frequentabat & ipse, sumptis secum pijs, quibus nunquam carebat munusculis & libellis: quin & nobiles fœminas secum eò adducebat; ubique vel auscultantibus omnibus pias narrabat historias, seriamque habebat ad virtutes cohortationem, vel colloquia cum eis miscebat opportuna de rebus divinis; quin molestus ne esset, corridebat, quandoque & subcachinnabatur, ac ænigmata proponebat spiritualia: v. c. *Quid esset simal trinum & unum? Sanctissima Trinitas: quid esset omnium pessimum? Peccatum: qui essent, qui nunquam mori possent quantumvis vellent? damnati: ubi viveretur sine ullo prorsus incommodo? in cælis: quis nobis maximum præstiterit beneficium? Christus Domi-*

nus:

nus: quisnam esset singulis diebus festis in templo, & nunquam tamen ab ullo videretur? Christus Dominus in venerabili Sacramento: quæ esset Mater & Virgo, Sanctissima Deipara &c. Atque hæc ænigmata aptè dissolventibus præter collaudationem publicam, munusculum aliquod largiebatur; & tum piam aliquam cantionem omnibus prosequentibus inchoabat; & sic mediam noctem, aut etiam ultra cum illis perseverebat.

Tam grata hæc ejus pietas hominibus accidit, ut & viri grandævi ad hæc conventicula accurrerent verba ejus audituris quin & ancillæ hanc conventiculorum suorum, etiam illo absente, servabant formam, tempusque ita piè spiritualibus sermonibus & cantibus, ac eis, quæ vel in catechesi, vel ubivis bona ac pia audivissent, repetendis, & sibi mutuo inculcandis insumebant, ut imposterum non tam ad filia ducenda, quàm ad collationes spirituales convenire videri possent. Idocuit easdem sacras, quæ sub Missæ sacrificio cantari vulgo solent cantiones; quas illæ deinde festis Dominicisque diebus, ut major esset solennitas, unà cum viris, & cantoribus in templo sonorè, pieque concinnebāt.

Quam autem sanctum hunc fervorem Divina bonitas gratum haberet, vel inde patuit, quod eum vice quâdam ex ejusmodi conventiculo jam sera nocte ad suum, in cujusdam rustici casâ, diversorium redeuntem, duo elegantuli cælestes ephebi accensis facibus sint per pagum prosecuti, nec priùs deseruerint, quàm rusticus herus ei pulsanti fores aperuisset.

Popinas publicas ingrediebatur passim atque ubi exultantes rusticos audiebat, mox se se eis immiscebat : ibi eos potantes humanissimè blandeque salutabat, & quid agerent, rogabat; quibus respondentibus: *Se bibere*, id approbabat, ac inter eos medius assidebat, è poculoque à propinantibus acceptato non nihil bibebat, potum illum dilaudabat inquirens, quinam eum fecisset? quis hominibus dedisset? statimque hinc ad Dei amorem, & venerationem, fugamque offensæ omnis, quanti Benefactoris amicitiam demereretur, suaviter eos excitans subijciebat : *O ergo Deum ipsum amate! o illum non offendite nos quidem à Deo rogamus solum in oratione Dominica panem nostrum quotidianum, at ecce superaddidit ille & potum, carnes pultes, butyrum. O amate igitur tam bo-*

ne

heralem datorem: & præstituri gratitudinem cras ad Missam, ac debitam orationem convenite: non vos deterreat magnitudo mysterij, ejus enim difficultates facile cras vobis sum expositurus. Nonnunquam inter pocula exultantibus inferebat. *O si tanta est hic lætitia inter pocula, qualenam erit gaudium in cœlo.* Aliquando rusticis apud calices facundis, multasque adversus suos Dominos ac Cæsarem ob ejus temporis bellicas calamitates querelas effutientibus, initio quidem nihil obsistebat, sed eis specietenus consentiebat, dictaque approbare videbatur; at vero deinde in suam suaviter eos trahebat sententiam exponebatque ordinem & nutum divinæ providentiæ, ac obligationem, qua eos Magistratui oporteret esse subjectos, superiorumque suorum reverentes & amantes, quantumve calamitatibus illis inesset boni, si eis frui scirent & vellent: Et sic eos erga Cæsarem ac Deum pariter, atque ad cruces calamitatesque huius vitæ patienter ferendas optimè animatos relinquebat.

A Estate adjungebat se messoribus in agris eisque more suo priùs bene precatus, spiritualia aliqua subjungebat, laborem eorum solabatur; se se apud eorum Dominos pro

bono aliquo eis præbendo cibo interceſturum pollicebatur: & ſic ſine illorum impedimento veſtigia ſequebatur, divina ſine intermiſſione interſerens & inculcans, donec veſperi domum redeuntibus cantionem quampiam ſanctam, quæ apta eſſet magnâ vociferatione cantari jubebat ab aliqua ſonoræ vocis ancilla præcini, vix ipſe, præ divinæ dulcedinis abundantia cumpos animi, quam interpoſitis ſuſpirijs & vocibus teſtabatur identidem quaſi attonitus, & admirabundus exclamando: *Deus nobiſcum! Deus nobiſcum! o quàm eſt hoc bonum! o quàm pulchrum tam ſonorè cantare, ſic Deum collaudare!*

Hiſtoriarum, veterumque monumentorum, & geſtorum in Boemia erat peritiſſimus, eaque ſcientia etiam ad animarum ſalutem utebatur. Namque dum iter cum alijs faceret, ne perpetuis de Deo ſermonibus eis eſſet tædio, ſubinde quædam alia de rebus auditu dignis, & jucundis, ex occaſione vicinorum, aut occurrentium locorum, montium oppidorumque interponebat, quin & huiuſmodi non pauca, omnia tamen rebus ſpiritualibus affinia, & ad animum facilius ad cæleſtia traducendum aptiſſima ſcripto collegit.

Nobi-

Nobilibus Virginibus sibi familiaribus utebatur etiam ad opem animarum; & quod per se solum non poterat, per eas effectum dabat; per eas cõvocabat alias ad templum, inducebatque ad varia mortificationem genera; per eas piorum libellorũ usum late spargebat. Quodam tempore die S. Procopij seu 4. Iulij Przibramium, civitatem tunc adhuc hæreticam, sibique ignotam cum nõnullis fæminis nobilibus venit; ubi cùm domos præ fatigatione & imbecillitate corporis circumire non posset, medio in foro super quodã saxo cõsedit & illas circum domos & plateas ad populum convocandum dimisit, ac tum congregatos est sic sedens exhortatus ad fidem & virtutes Catholicas; totamque demum multitudinem cum cantu & ordine bono deduxit ad templum Sanctissimæ Virginis Deiparæ in monte sancto, ibi pleniorem facturus sermonem. Ab ea die Przibramensibus factus notior, sæpius ad civitatem illorum ventitabat.

Secedebat quandoque cum ijsdem nobilibus fæminis á tumultu hominum inter vetustorum ædificiorum parietinas, oculis tamen omnium patulas, easque tum circa proprium vivendi modum, tum quomodo

per earum curam aliæ ad Ecclesiæ unitatem reduci ab hæresi possent, instruebat; quin & consultatione instituta sententias earum exquirebat, bono pacto Fides Catholica esset quam maximè propaganda; quomodo apud omnes commendanda: quomodo pietas ubique promovenda, diligenterque suadebat, ut si quas scirent fœminas acatholicas mutuâ inter se amicitiâ colligatas, darent operam, ut uni earum fidem catholicam persuaderent: fore enim, ut deinde hujus exemplo & hortatu facillimè etiam amicæ ejus fidem orthodoxam amplecterentur.

Neptis ei erat ex fratre Carolo Dozicij Domino nomine Catharina, quam ille, quia pietati addicta magis virginitatem servare ad mortem proposuerat, singulari prosequebatur favore, ita ut quamvis Dozicio proximus, si tamen eam domo abesse intellexisset, plerumque locum illum præterire sit solitus, atque alio se conferre. Eam ergo, ut verus Pater ad omnem excolebat virtutem, ejus operâ in salutem proximi utebatur plurimum, nil moratus, quòd id sæpe illa erubesceret, nec nisi filiali erga eum coacta metu & reverentiâ, ea præstaret. Huic libellorum plenas com-

committebat farcinas inter alias personas nobiles suis occasionibus levissimè divendendorum, ut propterea ipsa abiverie pluribus nobilibus in fabulam & risum, qui quoties eam adventare videbant, haud dubiè venire eam cum farcinis per jocum dictitabant. Commisit eidem flagellorum (quæ illa à Patre Alberto edocta contexebat) & ciliciorum eodem modo, sed secretissime distribuendorum curam, severamque addiditque cautionem, ut nullam unquam personam, quæ cilicium aut flagellum ab ea accepisset, evulgaret. Et fiebat, ut fœminæ nobiles permultæ ab ea usum cilicij vel flagelli secretò edoctæ, talia crucis Christi instrumenta coemerent, quæ à viro P. Chanovvsky accipere fuissent verecundatæ. Quin & cum Dozicij maneret, eam cum pueris accipiebat in comitem per pagos proximos pueris puellisque catechisandis adiutricem. Per quadragesimam verò, catechismi curam totam in sua absentia illi & seniculo cuidam ibidem committebat, mandabatque ut quotidie pueros puellasque omnes ante vesperum in templum ad *Salve* (ut in Boëmia vocant) decantandum cogerent; eoque finito starent ad templi foras, & ex-

euntes singulos ordine examinarent, num scirent crucis signum rite formare; num orationes necessarias memoriâ tenerent, ac tum, quos præmiolo dignos deprehendissent, ijs particulas panis melle illitas donarent.

Hæc enim etiâ P. Alberti fuit industria, ut ubi eum libelli, rosaria, icunculæ, agni Dei defeciissent, ne pueris suis nihil daret, de semellis aut pomis, pyrisque ac prunis, & persicis, alijsque seu recentibus seu ficcatis fructibus, aut frustulis panis butyro aut melle conditis, vel placentulis provideret, quibus dum in carechesi diligentiores præmiabat, pollicebatur plura, pulchrioraque eis se daturum, ubi plura didicissent.

Flebat quandoque Virgo illa Catharina ob frequentes consodalium Virginum aliorumque in his irrisiones, atque ob perpetuas illas sibi puellæ jocos amanti, & ludicra magis affectanti, ingratas huiusmodi occupationes: cùmque dolorem suum sæpius Patri Alberto exponeret cum lachrymis, non aliud ab eo retulit, quam sequentia; *non nocet, non nocet, tantùm durate pro gloria Dei.* Eidem fuit autor, ut relicto paterno domicilio migraret Pragam, ubi

ubi scilicet longè plura ad spiritum Deo integrè sacrandum esset habitura adjumenta.

Fuit præterea & Virgo altera eius consobrina, quâ is ad pietatem inter alias plantandam non minus utebatur : sed ab ea, nûc morbo nimio mente mota, nihil eorũ, quæ de P. Alberto scivit potuit cognosci.

Neque tamen Pater ipse, quoties poterat occasionibus deerat, etiam fœminis, præsertim viduis, & illis, apud quas hospitari subinde solebat, pietatem omnem cilicijque & duræ cubationis, ac aliarum spontanearum corporis afflictionum usum persuadendi, lentè, circumspectè ac jucundè rem insinuando hac vel simili praxi: *Audite Domina, piam, quæ mihi de vobis incidit cogitationem; quid vobis videtur? incidit mihi, ut pro Deo proque peccatis vestris uno è lecto vestro pulvinari subducto per dies aliquot cubetis ? quid vobis pro Deo & peccatis vestris videtur?* Et quamvis opponerent fœminæ, non eam sibi esse consuetudinem; consilium illud sapere aliquam novitatem; non esse somnum impediendum; nec scire se, quomodo aliter, quàm hactenus assueverint, esset cubandum; vrgebat ille nihilominus renitentes ad faciendum

periculum per dies aliquot, rem certè eas deprehensuras pro Deo & peccatis non admodum difficilem; & sic demum suaviter ac fortiter primo ad unum, tum ad alterum, ac denique ad totum molliorem lectum pro Deo & peccatis deponendum eas inducebat.

Solebat aliquando Blarnâ aut Kassovicio, aut alio quovis è loco qui nos, aut octonos assumere pueros, cum quibus plaustro conscenso præfixis in fronte geminis vexillis, & statua sui IESULI intra unius pueri manus ibidem constitutâ se se curabat bobus per loca larè vicina circumvehi pias per viam totam concinendo cantiones, atque in obvio quolibet pago subsistendo, & si quos posset catechisando, donec tandem cum tota hac pompa Dozicium ad Fratrem suum Carolum loci illius Dominum medios inter cantus ingressus, pueros cibis paulò lautioribus accipiendos ad domum Fratris sui mitteret, ipse cibi oblitus rectà ad Dozicenses catechisandos conversus. Quin & pueros in catechismo utcunque versatos devehi curabat, ad pagos & oppida, in quibus feri adhuc moribus, & inculti ac rudes essent pueri, ut illorum cultiorum exemplo hi mitescerent, nec

catechesin horrerent. Quod ut faciliùs, maiorique cum fructu omnium efficeret, pias comœdias in locis, ubi plebem moribus reperiebat magis horridam producebat per pueros aliunde edvectos, ut sic incolarum affectum & fiduciam erga se lucraretur.

Pias aliquas meditationes, precesque manu sua conscriptas in unum conpingebat libellum, munus cuipiam Deo devotæ personæ oblaturus, quod ut esset gratiùs, singula fere inter folia icunculas quamvis simplices, mysterio & precibus, illis accommodatas affigiebat. Vt autem tanto magis haberet omnia in munijs suis Apostolicis expedita, & in promptu bene grandem conscripsit librum eorum, quæ pro catechesi essent populo proponenda, ut & compendiosam Præceptorum divinorum expositionem ac peccatorum in sacro Tribunali examinandorum catalogum, tum historias selectiores, ac demum conditiones boni ac numeris suis absoluti Confessarij, pluraque alia linguâ Boëmicâ typis vulganda, inter quæ liber fuisse dicitur de SS. Sacramento Altaris sub titulo: *Eucharistica Boëmica* Censoribus; porrectus cu ustamen solũ aliquod vestigium potuit nunc deprehendi.

Ca-

CAPUT X.

Fructus aliqui laborum Apostolicorum.

ETsi pleraque ipso narrationis contextu sunt expositа, quæ in proximorum salutem Deus est per famulum suum Patrem Chanovvsky dignatus operari, dicenda tamen restant aliqua, quæ visum est hic seorsim collocare.

Cùm nescio quo casu delatus in Provincias Poloniæ, versaretur in quadam Russiæ arce, contigit locum illum à rebellibus rusticis aliquibus obsideri: quas inter angustias progressus ipse ad fenestram sermonem ad plebem illam habuit tam ardentem affectibus, tam efficacem rationibus, ut pietate ac spiritu eius, & Sanctorum verborum vehementia commoti rustici, sponte ab obsidione illa recesserint, & pacis conditiones iniverint cum obsessis.

Aliquot civitates in hæresi pertinaces totumque districtum Prachensem cum parte Bechinensis Pilsnensis, & Podbrdensis ad Catholicam reduxit fidem.

Libros hæreticos, nil dolorem fremitumque ullius moratus, exussit innumerabi-

rabiles, quos, etiamsi in cellariorum abditis occultissimos, deprehendebat artificiosè, & protrahebat in rogum.

Antequam Augustissimæ memoriæ Cæsar Ferdinandus II. edicto publico Boëmos omnes iussit esse orthodoxos, iam ille fratrem suum Carolum induxerat ut Dozicium cum pagis eò pertinentibus Eccl. siæ restitueret: qua in re ipse indefessus laborauit inter rusticorum odia, quibus erat cognitum hæc omnia eius interventu patrari. Curaverat ibi templum adornari elegantiùs; ac super Altare S. AEgidij veteri depositâ, imaginem nouam apposuit: sed cum pictor sancti huius faciem pinxisset specie juvenili, quæ priori in imagine senem referebat, hoc ipsum obstinati hæretici acceperunt pertinaciæ suæ scutum, atque cum Patre Alberto ne quidquam lapsum pictoris excusante altercati, contumaciter exprobrabant, raptum sibi Sanctum senem, & substitutum juuenem; malle se fidem priorem tenere cum Sancto vetere, quàm cum hoc sancto jouenculo novitiam religionem.

Templa reparauit, ornavitque plurima: quædam etiam, ut S. Rochi supræ Dozicium de novo ædificari procurauit,

ibidemque agrum sepulturæ publicæ coëmit, cùm priùs Breznicensium funera per quarum horarum iter nullo prope, ob tanti spatij laborem, comitante, ad locum sepulturæ solerent deportari.

Scholas nitori, bonoque passim per pagos & oppida ordini restituit.

Clattoviæ ritum induxit illum, quo sacris Dominicæ passionis ferijs publicè in terga flagellis sævitur, atque ad id saccos seu togas è rudi tela parari à pijs fœminis faciebat, quarum formam & modum cum illæ ignorarent, ideas eis & prototypa faciebat ipse ex papyro, & ad imitandum proponebat.

Collegij ibidem Societati IESU erecti primarius est ipse auctor, eo in negotio plurimùm à Perillustri Domino Adaucto de Augezd tunc Boëmiæ Subcamerario, & Collegij itidem Societatis IESU in territorio suo Boreznicij Fundatore. Quæ res cùm magnas haberet principio difficultates, P. Albertus zelo suo actus audacter ingressus Pragæ ad illustrissimum D. Dom. Martinum de Houfferta, ab eo, vt ex ijs, quas Clattoviæ possidebat, unam aliquam domum Societati inhabitandam, donaret, verbis simplicissimis postulauit. Tergiver-

ſatus nonnihil Dominus ille, ſed mox, vt Pater ſecum peregrinationem ad *Beatiſsimam* virginem S. Cruoris in *Bavaria* obiret, petijt: ex qua peregrinatione redux, publico in foro, præſente Vrbis ſenatu, domum quandam Societati ibi donavit, cui mox eodem in veſtigio adiecit & domum aliam liberalitas illuſtriſsimæ Herulæ Colovvratianæ, quam prædictus Dominus apud ſe pro Filia adoptiva alebat.

His factis initiis cùm alimenta Collegio ſuſtentando deeſſent, Nobilitas, quæ circa Clattoviam præ reliquis *Boëmiæ* locis eſt copioſa, tantùm in P. Alberto animarum Zelum, & indefeſſos pro Deo labores advertens, conjuncto ſtudio, per literas ad Ferdinandum II. ſupplices, quibus 20. ſigilla appreſſerant, Collegium Societatis in Civitate Clattovienſi inſtitui poſtularunt, opibus ſuis ad homines *Societatis* ibidem tam diu alendos oblatis, donec eis reditus legitimi perpetui aſsignarentur: quod & à pijſsimo Cæſare facilè impetrârunt.

Et quidem Collegium illud hac tempeſtate, piorum ac præcipue Illmæ Comitiſſæ Luciæ de Kolovvrat, natæ Comitiſſæ de Martinitz, fratris eius Illmi Georgij S. R. I. Comitis de Martinitz ſupremi in Regno

Boë-

Boëmiæ Cancellarij munificentiâ eo ascendit splendoris, vt cum primariis Provinciæ domicilijs contendat.

Neque tamen Collegij principia posuisse contentus P. Chanovvsky, studiosæ juventutis Seminarium ibidem promovit quàm maximè, pueris bonæ spei tota illa regione undique collectis; quos subinde plenis Clarovianm curribus ad Seminarium advehebat, cum priùs, eius itidem opera inter Patrem Seminarii Præsidem, & puerorum illorum parentes de sustentationis pretio convenisset.

Nec minus & reliquos literarum studiosos omni ope adiuvabat, vitæ necessaria magno studio procurando, cibos eosque nonnunquam proprio subtractos ori subministrando: vt propterea studiosi juvenes eum haberent ac venerarentur vt Filij: atque Clarovіæ morantem turmatim sequi solerent, vt Patrem.

Et verò stetit fructus operæ: ex illis siquidem pueris præclari nunc in vtroque statu viri complures Ecclesiam pariter & Rempublicam sustentant ac ornant.

Ea erat à Deo in adiuvandis moribundis donatus felicitate, vt duros, & agrestis conditionis, atque in scelere obstina-

tos

tos peccatores ad pœnitentiã; quin & ad lachrymas eo in vitæ articulo adduceret persæpe: id quod à multis prodigij loco habebatur. Cõcionibus suis non raro Auditores movebat ad lachrymas & graves affectus memoriaque in populo etiamnum affectu plena supereſt cujusdam ejus sermonis in Rabij die sanctorum omnium de gloria & Beatitudine cælesti habiti, quo Parocho ac Toparchæ, Auditorioque toti lachrymas elicuit uberrimas.

Familiares sibi personas ad egregiam adduxit vitæ sanctimoniam, ita ut nobilissimæ, delicijsque innutritæ Herulæ & Virgines dure, & sine pulvinaribus fuerint cubare solitæ; cilicijs, modisque alijs carnem afflixerint; inter quas una et sanguine juncta, præter plurima deinde semper edita sanctitatis heroicæ signa, etiam tempestate frigidissimâ solebat incedere nudipes, sic, ut calceis supernè integris soleas inferne abscinderet, quò fraus, & crux eius homines lateret: atque hoc modo templa hieme adibat, & in eis diu, & per illarum quas in sacri Adventus ferijs primo mane celebrari solitas Rorate vocamus, Missarum tempus perdurabat. Videbatur hæc Virgo Deum in rebus, cogitationibusque

suis

suis omnibus præsentem semper pijssimè intueri, ita eum perpetuis inclinationibus adorabat assiduè, ut vultus totiusque corporis compositione ac modestia venerabatur, Religiosum deinde ingressa claustrum se totam Deo inter Sanctimoniales consecrauit.

Multos in hæresi saxeos, & nullis mobiles diu machinis, facilè & citò ad Ecclesiam P. Albertus reduxit: quos inter & Anna Mariana Gezovvska ordinis Equestris Matrona cum viginti circiter annis omnem aliorum operam lusisset, ubi in Patrem incidit, intra octidui circiter spatium orthodoxis est aggregata.

Sic & Domina Anna Benedovva nata ex familia Dominorum VVratislavv cùm diutiùs detrectaret Fidem Catholicam, tandem accidit, ut dum adesset Catholicis, operante patre Alberto, sacris, & publicæ populi Communioni, visa fuerit sibi videre sacram Hostiam totam cruentatam; quasi divino indicio monstraretur, carnem Christi junctam sanguini sub una specie contineri. Obstupuit primùm; mox uberes effusa in lacrymas indoluit se mysteriũ illud tanto tempore credere noluisse; quin & grauissima cæpit affici pœnitudine, quòd cùm

cùm reliquo Catholico populo eam Sacram Synaxim tunc nõ præcepisset. Quamprimum ergo Ecclesiæ aggregata est, & Ven. Eucharistiam sumsit imposterum Catholico ritu.

Iuvat & sequentem cuiusdam ex Illustrissimis Boemiæ fœminis ad Catholicos accessum exponere, quem P. Albertus ipse literis consignauit, cuius proinde verba visum est hic annumerare.

Domina Anna Hirsliana nata Sanovvskiana dum exularet Passavij cum multis Proceribus Regni, tempore rebellionis, Anno 1618, catholicam Fidem suscepit hoc ordine. Nostri illi proposuerunt sanctam consuetudinem Ecclesiæ, qua ad minimum semel in anno quivis circa Festum Paschæ communicat. & cum illa in Paschate Passavij sit futura, & dicat se esse catholicam, esse illi confitendum, & sub una specie communicandum cum aliter Passavij non communicent, nam illa hactenus catholicis confitebatur, & ab illis sub vtraque specie communicabat, errores tamen hæreticos in corde retinens occultabat. Quod si in Boemiam ad catholicos esset eundum, jam illic abrogatam esse sub vtraque communionem: ad hæreticos autem prædicantes Boemos transire nefas esse, cum nihil

conse-

consecrent. ad Apostatas autem Boemicos Sacerdotes transire non licere illi, quæsit catholica, nisi suspectam se velit facere, aut manifeste ostendere, hæreticam cum magna & Boemorum exulum, & Passavienſium offensione, qui ægerrime essent laturi, tolerari aliquam hæreticam in Episcopatu catholico, quam sustentaret Archidux Leopoldus. Episcopus respondit se accessuram ad Confessionem sed non ad communionem & quidem nominatim ad me venturam. Cui respondi, me nullo modo daturum absolutionem eo, quod iam deprehendissem illam in aliquot hæreticis erroribus, & etiam ideo, quod non velit communicare sub una, putans non esse in ea communione integrum Sacramentum. Nihilominus quodam Festo venit, & mihi confiteri voluit, cui præfatus sum, & repetij id, quod ante protestatus fui, me non auditurum illam, nisi in hoc loco sacro, Deo & mihi promiserit se communicaturam sub vna. ad quod illa: si ego ei in hoc loco sacro, nomine Dei promisero, me ad illā adhuc cum vno Patre venturum, & bona conscientia vtrumque promissurum, quod sic communicans non sit peccatura, se id facturam: id quod ego illi mox promisi, atque adeo hoc peracto exhomologesin illa fecit. Narrabat autem

autem se vidisse in sacro, Calicem elevatum inversum & omnino vacuum: P. Adamus Kravvars Kij & ego, ad illam venientes, dicebamus DEVM ostendisse, etiam sine calice & speciebus vini corpus & sanguinem Christi esse sub una specie, neque Christū esse dividendum. Monita deinde serio à P. Adamo, vt non peteret plura à Deo miracula, fleuit quasi iam victas manus daret, ac tandem, circa Pascha confirmata à P Georgio von der Boon, ad sacram Exhomologesin se rursus parauit. Erat autem in domo Dominæ Iudith à Kolovvrat Baronissæ natæ de Sternberg, eodem spirituali morbo laborans, quæ jam aliquid de conversione prædictæ Dominæ Annæ subolfaciens curiose per ancillas investigabat quidnam ageret, deprehenderuntque eam Confessionem conscribere: sed illa dicebat se literas ad suum Dominum exarare. deinde ab eadem Domina invitata ad canam, cum propter reuerentiam sacræ Communionis sequenti die futuræ iejunaret, excusavit se quod multa superessent scribenda ad seram noctem, sed cum iterum interrogaretur, quonam in templo, & qua hora esset eras futura eo quod Domina Iudith vellet suas ei ad sacrum audiēdum ancillas adiungere, respondit sibi nondum de loco & hora

constare. Sequenti die summo mane, hora quarta, cum Sacellum nostrorum quod alias semper clausum erat, nostri enim alio oratorio vtebantur ex condicto aperiretur, ecce fœmina honesta stabat præforibus, cupida introeundi: sed P. Georgius illam conabatur prohibere eo quod prædicta Domina Anna sine arbitris suam devotionem cuperet peragere verum illa sibi revelatum asserebat, ea hora hoc sacellum apertum iri, & hic se ea die fore Catholicam: ut propterea & Pater & superueniens Domina postulato eius fuerint assensi. atque ita Deus huic Patri unam promisit, & duas misit. & ecce dum communicant, venit ancilla Dominæ Iudithæ à Kolovvrat, & rediens omnia quæ conspexit, Dominæ suæ retulit, factumque est, ut exemplum huius, agente eodem P. Georgio, secuta paulò post fuerit, & altera Domina Iudith ovili S. Ecclesiæ etiam ipsa conuncta.

Exstat volumen grande sumptibus Christophori Chanovvsky ejus patrui, hortatu præcipuè Dominæ Baroniſſæ Seyberkianæ typis editum, vitam Christi Domini ac DEIparæ, reliquorumque per annum celebrium Sanctorum vitas, idiomate Boëmico à P. ALBERTO scriptas complectens, quibus ad calcem quædam etiam

ex suis Eucharisticis Boëmicis de venerabili Sacramento adjunxit.

Denique ardenti ac incomparabili hoc suo zelo, lucratus est Deo animas innumerabiles, quas hæresi, sceleribusque ereptas fide orthodoxâ, & pietate ac virtutibus imbuit in locis plurimis, præsertim V Visowecij, alijsque locis per Moraviam, tam in Vngaria, ac demum in Boëmia Taborij, ubi primus omnium catechesin Catholicam publicè etiam per plateas explicuit Clattoviæ, totoque districtu Prachensi, alijsq; adjacentibus: quæ tamen loca omnia zelum ejus non capiebant, auditus siquidem non rarò est cupere, quin & sperare, verbum DEI & jam per Turciam se quandoque disseminaturum.

CAPUT. XI.

Humilitas Patris Chanovvsky.

NOverat P. ALBERTUS Deum Opt. Max. velle solum habere laudem ac gloriam omnis boni operis ac fructus, præsertim, qui ex animarum conversione colligitur; primamque esse viri Apostolici

vir-

virtutem Humilitatem, adeò, ut frustra laboret, frustraque à Deo opem ac successum bonum exspectet is, qui vilitatem & imbecillitatem suam non habet ob oculos semper propositam.

Huic ergo virtuti se se addixerat ille penitus ex corde. Etsi autem quæ dicta sunt hactenus quæque dicentur adhuc, fere mera quædam ac profundissima humilitas esse videantur; non absre tamen fuerit de virtute hac agere specialiter, quæ in eo fuit planè specialis.

Nullam ille videbatur penitus frigidi illius verbi: *quid dicent homines?* habere rationem, nec erubescebat vitam pauperem & contemtibilem agere in conspectu omnium, essequevilis in oculis mundi; nec verecundabatur inter vilissimos hominum, interque mendicabula plerumque versari; cum eis per plateas eundo pia canere, aut mendici instar onustus sarcina per frequentissima civitatum loca adeo & per pontem Pragensem ambulare; nihil erat denique ad Dei obsequium, zelumque animarum pertinês, cuius eum coram quocunq; perficiendi puderet. In confessu quorũcunque etiam ignotorum nobilium, ipse, si res paticbatur pias cantiones aliis primus

mus præcinebat & inchoabat generosissimè; fannās & opprobria per castella & oppida tollerabat animosè & hilarissimè; honores quasi rē valde abominabi ē fugiebat.

Curribus, ut dictum est, nolebat vehi: si tamen plaustrum vilissimum rusticanum, præsertim à fimo & luto fœdatum, sordibusque vehendis destinatum, à bobus aut vaccis tractum, atque in civitatem vel celebre aliquod oppidum iturum nactus fuisset, tale ultro conscendebat, eòque se per fora media, etiam Pragæ, quasi in triumpho devehi curabat.

Vultu suo ad modestissimam quandam submissionem semper composito, Angelicam præferebat suavitatem; à qua mores reliqui, gestusque decori non discrepabant. & quamvis faciem semper servaret cum gravitate affabilem, ac serenam, & quodammodo ad risum compositam; ridebat tamen tam raro, ut quoties id accidisset, miraculum accidisse familiares eius per iocum affirmarent.

Voce utebatur plane submissâ, ac tenerimâ, & cujusdam quasi dulcissimæ humanitatis plenissimâ: ut quisquis vel semel ei locutus fuisset, agerecum illo frequentissimè ac familiarissimè peroptaret.

Nepomucensem parochum, apud quem peccata sua non raro pro sacræ confessionis tribunali expiabat, solebat post peractam confessionem osculari. Sinebat quandoque pedes suos morbidos ab aliquo dicti Parochi famulo aquâ tepidâ lavari: ut tamen ad id obsequium admitteret ipsum Parochum quamvis multum obsecrantem, nunquam potuit exorari.

Capillum gestabat brevissimum: & ad pellem usque attonsum, eumque succrescentem, statim per quemvis proximum rusticum iubebat abscindi.

Nunquam sinebat aut pedes tibialibus, aut ulla vestimentorum parte se se ab ullo exui, ut nec à famulari illo puero itinerum suorum comite.

In Dominorum, præsertim sibi non admodum familiari usu cognitorum convivijs, aut ubi locus, sanctis super mensam sermonibus non esset; postquam ex obuio & vicinissimo in mensa ferculo tantum comedit, quantum sat ei videbatur, non expectato fine prandij orbem suum compositum una, altera vero manu sedile, cui insederat, arripiens, nec petita venia, demisso capite surgebat à mensa, ac rebus illis sepositis, rursus ante mensam consistens

ffens in omnium oculis, manus pijſſimè conplicatis. Deo pro percepta refectione agebat gratias; & quantumcunque rogaretur, ad convivas non redibat; ſed ſatis ſe comediſſe affirmans, & neceſſitatem ruſticellorum in catecheſi erudiendorum prætendens ad pueros ruſticoſque ſuos abibat omnio exorabilis.

Si quando ruſtici, quorum menſas ambiebat, paupertatem ſuam excuſarent, petebat ab illis farinæ, ſalisque modicum, eoque in aqua decocto veſcebatur. Fiebat nonnunquam, ut dum pagos obundo caſam quampiam calidum aliquod edulium vacuo ſtomacho largiturus ſubiret nullum mortalium præter infantulos, aut puellam aliquam domi inveniret, ſed parandis edulijs hi ipſi ſufficiebant: ollam enim à puellula impetratam implebat aquâ, igni apponebat, tritum injiciebat panem, ſalis aliquantum, atque ſi habere poterat, butyri fruſtillum, vel quid euſmodi ſuperaddebat junctoque cum puella illa ſtudio pultem aut jus ventriculo ſuo à tormentis colicæ malè diſcruciato præparabat tanta animi ſimplicitate & demiſſione, ut matres ruſticæ domum reduces, eum ſenem ac venerabilem hunc virum canis nive inſtar conſperſum,

sum, moribus Angelum inter infantes repuerascere, & artem coquinariam exercere viderent, copiosis præcordis teneritate lachrymis perfunderentur.

Et verò P. Albertus ita se se teneræ ætati accommodabat, ita parvulorum captabat benevolentiam, ut eos manu ductaret, eos affaretur blandissimè; visuq; erat iucundissimum aspicere illum per compitaperam pomis plenam bajulare, quæ deinde in puerorum ac puellarum cumulo bene meritis dividebat.

In Arcibus & Dominorum habitaculis tam rarus nisi necessitate aut fructi animarum exigente manebat per noctem, ut meminerint homines, qui Breznicij toto sexennio habitaverant eum, quamvis sæpissimè eò accederet, nec semel ad Arcem pernoctandi gratiâ divertisse, sed in cuiusdam tabellionis prope cæmeterium casa solitum noctes agere.

In hospitijs in quibus à via & laboribus doloribusque fessus, sine delectu pernoctabat, ita humi super stramen temere iuxta puerum itineris sui socium se se projiciebat, ut subinde pedes pueri faciem eius contingerent; nihilque esset in strato illo commodi, nihil ordinati.

Chi-

Chirothecæ, quibus ex panno nigro confectis, & pellibus suffultis hieme manus tegebat, nõ erant more passim vsitatò, in qùinque digitorum formam dispertitæ, sed quales sunt vsitatæ rusticis, in quibus solus pollex prominet, seorsim, reliquis quatuor digitis vno comprehensis involucro.

In Collegio Clatovienſi, ſi quid ei præstitisset nostrates commodi, ut si tibialia, aut vestem à pluvia madidam exsiccâssent, aut interiora vestimenta variâssent nullum faciebat finem gratiarum, quasi illa collata forent mendico vilissimo, ita se se judicabat omnibus hisce obsequijs penitus indignũ vnde & in sortis ultimæ cubiculum quoties ad collegium venerat se se recipiebat.

Donabant ei viri nobiles, alijq; ejus familiares nonnunquam aliquot anseres, quos ille admirabili profectò rarissimæ humilitatis exemplo ad Societatis IESU Collegia aliquando Clatoviam per tria plurave, aliquando etiam Pragam per duodecim & tredecim milliaria Germanica pellebat, nihil moratus, quòd corã occurrentibus per tantum viæ spatiũ notis ignotisque viatoribus, mille habiturus esset occasiones erubescendi, molestiamq; toleraturus non exi-

guam, dum & passu tam lento anseres illos sequi, & subinde eos à tramite de vios colligere, subinde ijs pascendis subsistere, ac demum noctu in diversorio clamores strepitumque eorum pati cogeretur.

Multi cognati, multique alij, quin & Religiosi aliqui hanc tantam eius abjectionē reprehendebant; & quod, etiam dum Pragensi ad S Bartholomæum Convictui Regens præsideret, in toga incederet valde attrita ac semilacera, aut certe è panno rudissimo, villisq; pleno confecta, vitio illi dabant, eumque publicè objurgabant: quas tamen ipsas erubescendi, honoremque proprium conculcandi occasiones avidus ipse placidissimè amplectebatur. Patruus ejus Boëmiæ subcamerarius ei tanquam probrum obiecerat aliquando, quod tam abiecto vivendi modo prosapiæ suæ esset dedecori: sed hoc ab eo responsum religioso loco aspersum retulit: *nihilò Domine Patruè hoc interest: ego dedecori, sed Dominatio vestra vicissim suo vivendi modo erit prosapiæ nostræ honori.*

Morbi articularis vehementiâ in lectum abjectus, & digitorum privatus vsu, cum aliorum manibus cibum caperet & potum, sæpiusque eveniret, vt fructis esculentorsi de-

deciduis conspergeretur, aut potu perfunderetur, nullam tamen vel tenuissimam visus est impatientis animi umbram unquam præ se tulisse, sed mitissimi instar Agnelli semper dulcissimus permanebat.

Si quando, dum Clatoviæ adesset, Drama quodpiam à Societatis nostræ hominibus populo contingeret exhiberi, operam & ipse suam conferebat, puerosque vestitu comico diligenter exornabat. Quin eo submissionis animus illius processerat, ut dum in pagis ac oppidis sua & ipse dramata induceret, si interea rusticello in scenam inducto hæsitaret memoria, nec is ea, quæ oportuit verba sciret proferre ad populum, ipse pueri prodibat loco ejusque suppleturus vices, palam dicebat ad populum verba illa, quæ puero recitanda commiserat, atque hoc & hoc rusticellum illum dicere debuisse, dicereque voluisse addebat longè majori consecuto ad pietatem in spectatoribus animorum motu, quam si scena errore omni caruisset.

Caput XII.

Puupertas Patris Chanovvsky.

MAter humilitatis paupertas est, adeoque cuius animum tantopere

occupavit filia, eius in corde, & Matrem Sanctam paupertatem habitásse facilè d suspicari.

Res omnes humanas contemnit adò Albertus, ut ne vestigium pravæ cupid tatis in eo appareret. Omnia quæreba semper vilissima & abjectissima, nec ab e potuit impetrari, ut elegantius aliquid a sumeret, aut vestem nouam indueret, pl rimis ad hoc usus industrijs ne à superior bus lacernas suas melioribus mutare cog retur; tantum abest, ut hominibus exte nis, alijsque quibus nulla erat in eum au toritas, spem relinqueret aliquid eiusmo à se unquam impetrandi,

Astu ergo quodam tempore eum est ag grressus non nemo; cuius tamen nome hactenus, ut & facti huius locus ignoratu Dormientis Patris religiosam togam nim usu vehementer attritam, aliâ quâdam el ganti, & figura quidem à veste Societat Iesu Religiosis portari solita, non abs mili, sed è materia quapiam nitidiore, & floribus pressis conspersa alacubi noct commutarunt; nec id Pater cùm mane idque fortè ante lucem, se indueret, s nec deinde diebus aliquot advertit; ita n mirum animo à terra avulso cogitation

bu

bus omnibus in cælo habitabat. Contigit tandem, ut familiaris quispiam ei togam illam novam tam elegantem gratularetur: & tunc Pater oculis in vestem conversis fraudem primò advertit, ductoque ex imo pectore suspirio vultu toto verecundiam ostendit; atque ex illo statim vestigio, cùm nesciret ubi, aut à quo toga illa subtrusa esset; aut quot diebus in ea circumivisset, gradum Clatoviam convertit, ubi veste illa peregrina posita, aliam è panno simplici in Collegio assumpsit.

Pilio vtebatur vilissimo & vetusto, qui circa caput undequaque dependulus tantum, creabat molestiæ & impedimenti, quantum adversus aëreas injurias præsidij afferebat.

Cum in Rabij Arce (ut dictum est capite 9.) moraretur; quidam militaris Præfectus cognomine Lafossa, hunc talem ejus attritum planeque inutilem pileum miseratus, Passavia ex Bauaria alium pretio quatuor imperialium afferri curavit, eiq; donauit: quod donum cùm Pater excutere sine offensa non posset, accepit tunc quidem cum gratijs, sed ubi primum potuit, Clatoviam se se contulit, ibique pileo illo P. Rectori Collegij illius tradito, alium to-

tius Collegij vlissimum suis usibus accepit.

Tibias vestiebat semilaceris tibialibus, quæ assutis ac superassutis lappis sæpius reficiebat: nullaque subtus ad cutem alia lino tibialia adhibebat.

Quæ à Matronis pijs accipiebat nonnunquam pro suo usu dono indusia, ea esse facta oportebat ex tela crassissima: aliàs vel ea omnino repudiabat, vel obvio mendico donabat extemplo, identidem dictitans *asinum suum* (ita corpus appellabat) *tam delicatè non esse tractandum.* Abunde iam supradictum est, quàm vilibus sit escis delectatus: constabat tamen rusticis, aliisque passim omnibus eum, si quando epulari vellet, præcipuè iusculo è coagulo confecto delectari magis, & rapis flavis, aut simili quopiam planè abiectissimo esculento. Vltimæ omnino notæ cerevisiam, quam *raram* vocamus, ille non raro cibi loco sibi curabat apponi; sed calefactam, senibus scilicet tubis, & frigenti ventriculo suppetias allaturus. Sæpe acceptam à vicino rustico parte panis & casei facere prandium consuevit apud limpidum aliquem fonticulum. Priusquam Collegium Olatoviæ esset erectum, apud Viduam

quandam

quandam non lucupletem, diversorium elegerat; ut & alias ad pauperiores longè, quàm ad divites libentiùs se conferebat, adeo, ut apud nullum consanguineorum suorum sæpius, maiorique cum voluptate sit visus commorari; quàm apud Germanam suam sororem Magdalenam, utpote reliquis pauperiorem; quæ quid palato eius arrideret probè gnara, aliud ei non apponebat, quàm panem & pisa, & nonnulla è farina parata cibaria pauperibus non inusitata: apud quam tamen dicebat ille tractari se nimis adhuc delicatè. Diebus esurialibus nobilium mensas piscibus graves, ut poterat, fugiebat, sequè conferebat clanculum ad eos à quorum prandijs domestica inopia pisces iussisset exulare.

Vt autem maximam ex hoc rerum omnium terrenarum contemtu ortam animi sui quietem, & cælestem quandam liquescentis pectoris lætitiam declararet, cantillare solebat nonnunquam vultu hilariori verba sequéria sermone boëmico (STARAL SEM SE GIZ SE NESTARAM: VVCERA SEM ME MALY PENIZE DNES NIC NEMARA) *Sollicitudine afflictus*

ctus, curis anxius fui, iam non affligor; hæri habui obulum, & hodie nihil habeo.

Pro suo in administrandis officijs parochialibus labore accipiebat quidem subinde stipendium aliquod perquam exiguum; quia tamen indicabat statim non se illud in usus proprios conversurum, sed templo reparando, aut exornando applicaturum; dabantque propterea etiam pauperes rusticelli ei pecuniam, perquam lubentes, & bene contenti.

Ordinaria, quam secum circumferebat ubique supellex, præter parvuli IESU statuam ligneam, præterque libellulos, imagines, rosaria, agnos Dei, grandi cuidam sacco coriaceo imposita, erat pecten, ignitabulum, cereus, tintinnabulum, hostiæ, emplastra, forficulæ, & curandis medicis fomiculis necessarius apparatus. Nullum cultrum, nullumque habebat mantile, sed unicum servabat strophiolum, quo & faciem pro mantili abstergebat, idque in riuis obvijs eluebat ipse, vel eius puer, ac deinde super pileum extensum per viam ad solem exsiccabat.

Consanguineis suis nullas divitias, nihil procuravit temporale, sed quosdam ex eis reliquit, vt prius erant, valde egenos.

Co-

CAPUT XIII.

Castitas, cultus Sanctissimæ Virginis & obedientia Patris Chanovvsky.

SVperfluum quærere videtur de vita Patris Chanovvsky puritate, & conscientiæ cura: qui enim omnes tantâ contentione Dæmoni, & peccato ereptum sibat, quomodo in sordibus & vitiorum luto ipse hærere voluisset? quin non modò peccatum nullum, sed nec peccatorum vestigia in eo remansisse videbantur, ita nulla passionum violentia rationem unquam perturbat. Angelo quàm homini similior, quem etiam dulcissima vultus sui modestia morbulque verè Angelicis referebat. Quam verò puram omnis sceleris animam circumferret ex Reverendissimi Domini Sebastiani Zbraslavvsky S. Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ Canonici testimonio patere potest qui R. Alberto pro sacro tribunali frequenter aures dare solitus, tam innocentem optabat animam suam sincera & suis numeris absoluta in articulo mortis exomologesi expiatam Christo iudici post obitum sistere, quàm innocentem Pater Chano-

wvsky ad Sacramentum pœnitentiæ solitus fuisset animam suam expiandam afferre.

AEgrotus fœminas non modo per diem circa lectum suum, aut saltem in eo, in quo iacebat conclavi, non patiebatur; sed nec cibos earum manu sibi volebat præparari, nisi Matronæ essent honestissimæ, eique sanguine aut affinitate coniunctæ, & à pietate in Deum notæ: quales S. philippus Nerius etiam ad lectum suum sternendum nonnunquam admittere solitus memoratur. Permittebat etiam P. Alberrus, quando famuli aut viri alterius copia facilis non erat, sibi ægroto, & manibus à chiragra prorsus impedito, cibum imponi in os à nepte, aut à sorore. Quadam vice rogatus, ut ad nundinas Pilsnam cum nobilibus pergeret: pridie quidem condicere videbatur: sed mane ubi fœminarum cumulos eodem ituros vidit. valerudinem excusavit; donec fœminis illis iam avectis, ipse curriculum alium impetravit, & solo puero suo comitatus, venit ad illas nundinas libellulos pios, & apparamenta templorum coempturus.

Multus erat in suadendo ut Virgines faciem obtectæ incederent, olimque ita exemplo & veneratione sanctissimæ Virgi-

pis

nis Deiparæ à Virginibus fuisse passim factitatum asserebat.

Canes, ob castitatis vt creditur, amorem, odio prosequebatur, eosque apud amicos suos tam ægrè tolerabat, vt si eorum turbas domo removere nollent, ab eis offenso similis discederet, & alia se se conferret in loca.

Hinc Sanctissimam Deiparam Virginem puritatis omnis fontem & speculum, tanquam Patronam singularem colebat obsequiosissimè. Eius Rosarium per viam dum itinera sua Apostolica peragebat semper gestabat manu, illudque tacitus assiduè volvebat. Ad miraculosam Divæ Virginis in Bavaria imaginem dictam ad S. Cruorem pietatis causa minimum quater per annum iit. bat. Ad Sanctum item Divæ Virginis Montem in Boëmia iuxtà Pribramium situm, tunc primum ibi, frequentari cæptum veniebat subinde religionis gratia, & montem illum, quandoque ingenti molestia, ac difficultate scandebat lentissimo ob pedum labores, gradu.

Fuisse porro Sacratissimæ Virgini P. Albertum vicissim in amoribus vel inde liquet, quòd eum dignata sit eo honore, ut ipse fundamentalem sacræ illius ædiculæ,

quæ

quæ ad normam Lauretanæ prima in Germaniæ partibus ab Illustrissimo S. R.I. Comite Floriano Zpariky de Sora in quodam eius territorij, viginti quatuor millibus passuum P. aga dissito nemore (vnde & ædicula illa cognomé traxit Divæ Virginis in silvula) fuit erecta, fundamentalem, inquam ædis illius lapidem iuncta cum prædicto Comite opera suis ipse manibus locaret.

Virtutem religiosæ obedientiæ ut primarium Societatis IEsu tesseram vehementer P. Albertus coluit vehementerque adamauit. Quid quid ei à superiore fuisset impositum, momento exequebatur; non imperia, sed vel solos nutus excipiens promptissimè, aut si quocunque demum modo voluntatem Superioris intellexisset. Insinuauerat ei P. Collegij Clatovienſis Rector Andreas Stredonius, vt ad Sancti Patriarchæ Ignatij solennitatem Clatoviæ adesset; cumque deinde pridie eius festi cælum esset in grauissimam resolutum pluviam, omnes Patrem Albertum affore desperarunt: sed adfuit ille tamen in tempore, quamvis ne siccum (ut aiunt) filum attulisset.

Erat sanguine illustris quædam fæmina, in cuius animo hæresis tam profundas ege-

rat

rat radices, ut omnium conatus eluderet, putaretur que impostorum actum acturus, quisquis eam ad Ecclesiam reducere cogitasset. Ioci ergo gratia ac per ironiam P. Provincialis dixerat Patri Alberto, iret & dominam illam converteret, Sed arrepto ille baculo Collegio egressus est sine ulla mora, & ad Dominam illam novem circiciter milliaria distantem, est profectus gratiæ Dei, & auspicijs obedientiæ confisus.

In missionibus suis, si ad obsequia Domini cuiuspiam à Superioribus assignatus fuisset, ei Dominus ut Patri Rectori suo in omnibus obtemperabat.

CAPUT. XIV.

Amor erga Societatem IESV.

VOcationis suæ æstimationem quandam eximiam & sublimem semper præ se tulit P. Albertus, non tantum in eo, quod regulas, & statuta Societatis IESU accuratissimè servarit omni tempore & occasione, nihilque sit solitus aggredi præter superiorum suorum auspicia; verùm etiam, quod de bona Religionis suæ apud alios

alios propaganda opinione solicitus, eius institutum non solum Sanctæ vitæ suæ exemplis, verùm & verbis solitus fuerit commendare. Vnde si quem erga Societatem minus bene affectum inaudiisset, dolorem ostendebat, atque ad hominem illum se statim conferebat, & obsequiis suis Apostolicis, veræque Sanctitatis violentiâ primum in sui, tum in totius nostri ordinis amorem pertrahebat; quod & Sufficensi civitati contigit, quæ cum esset Societatis IESU nomini utpote tunc adhuc hæresis Hussiticæ veneno admodum infecta, vehementer infensa, ubi Patris Alberti labores, & Sanctitatem experta est, mutatis prorsus animis institutum nostrum magnopere cæpit amare, palamque profiteri, se Iesuitas omnium apud se exoptare, quorum mores ac spiritum in Patre Chanovvsky viderent.

Neque minus in eo suum erga Societatem animum declarabat P. Albertus quòd cum non auderet viros Societatis nostræ eo tempore superstites laudare, statum saltem Societatis nostræ & viros, quos ipse in ea adolescens ac deinceps viderat, laudibus efferebat eximiis, asserens, nihil in Societate fuisse nisi Charitatem, Sanctitatem, nemine alteri contradixisse, nullum

inter

inter eos exortum fuisse unquam odium, cunctos cogitationes omnes vnanimiter contulisse in Deū. & Ecclesiæ emolumenta, & adiumenta, se se tunc primos hæresi in Boëmia dominatrici opponendo, pios libros assiduè edendo, & pro animabus infatigabiliter desudando: quod tamen specialiter Brunæ se vidisse narrabat, vbi dicebat quosdam Patres sibi miram Sanctitatem spirare visos, quos inter ponebat PP. Olerum & Dignavorum: Tum etiam quempiam P. Scultetum Boëmicum ibi Concionatorem, qui Brunæ fuerit solitus plateas, forumque circumire, omnesque ac etiam milites passim ludentes hortari ad pietatem. Nec minus etiam laudabat Sanctitatem P. Martini Stredonii, quamvis tunc adhuc superstitis. Quin & vt Societatis Sanctitas, noitrique Instituti ratio esset etiam vulgò notior, Vitam S. Francisci Xaverij transtulit in linguam Boëmicam eo ipso tempore, quo munus Rectoris Collegij Crumlovienſis gesſit; quamvis liber ille typis excusus fuisse non videatur.

Quoties verò P. Albertum à morbo decumbere foris contingebat, mittebat pro Religioso Fratre aliquo Coadiutore Clattovi-

toviam, vt eius ægritudini tantisper adesset, ne ministerio externorum vti cogeretur: mox tamen vbi aliquantum convaluit, aut saltem, vbi primùm vires eas recepit, vt cibum posset ori manu propria admovere, remittebat eum ad Collegium, ne laborum suorum fortè supra vires graviùm cogeretur esse socius; nève vllus esset idoneus aliquis virtutum Arbiter & Spectator.

Quamquam si nihil Societati aliud muneris accumulasset, nisi tam gloriosam Apostolicorum, atque ad instituti nostri amussim, & S. Patriarchæ Ignatii dictamina, Sanctique Francisci Xaverii exempla, exactissimo ummorum memoriam, & veri cultus iam è Societate IESU in Vinea Domini operarii ideam ornamenti; certè satis in eâ cõtulisse fatisq; sei præstitisse bonorum iure merito censeretur: at divinæ Bonitati propter pium eius erga vocationé suam affectũ, visum est dono quodam maiori Societatẽ nostram cumulare. Namque vt supra exposuimus, eius præcipuè apud Deum ac homines meritis, debet Societas IESU Collegii Clattovienſis initia pariter & progressum. Tametsi enim clementissimus Cæsar Ferdinandus II. Collegium in civi-

tate

tate illa erigi sit assensus, Religiosis tamen è Societate nostra ibi collocatis vitæ sustẽtandæ necessaria propter gravissimas bellicæ illius tempestatis calamitates non statim suppedita bantur. Pater ergo Kanovvsky pro eximia sua, qua ardebat charitate, omnem impendit operam, vt nostros ibidem collocatos aleret; quod & præstitit, annis compluribus vitæ necessaria pro illis toto illo Districtu mendicando magnâ industria, magnoque labore. Eisdem & de supellectili domestica providebat cura prorsus paterna, per pias, præsertim quas ab hæres recens extraxerat, nobiles, aut opulentiores Virgines ac Matronas. Tanto autem, postquam spem propinquam Collegij Clatoviæ constituendi esse intellexit, gaudio diffluebat, vt nec in sermonibus publicis id posset dissimulâre: sed Clatoviensibus ad publicam in templo catechesin congregatis quasi solatiũ facturus aiebat brevi non paucos affore Sacerdotes Religiosos è nostra Societate, qui animabus eorum (quibus D. Decanus vnus tot curandis non sufficeret) essent omne obsequium diligenter impensuri. Quod ejus dictum graviter accipiens Dominus loci Decanus cùm publica in mensa non sine

chole-

cholera exprobrasset, eùmque Clatovienses publicas plateas lurconis instar obire solitum objecisset, Pater voce, vultuque ad summam demissionem composito se se Dei causa (qui propter nos servi, imo latronis formam assumserat) etiam lurconis speciem non erubescere modestissimè respondit: eòque responso Decanum sibi reddidit tam placatum, vt eum dicti extemplo pœnituerit, adeoque in reconciliati animi signum arreptum scyphum vini Patri, quasi veniam petiturus, propinarit.

Quamvis autem de Collegio Clatoviæ futuro tantopere exultaret; cùm tamen postea pertinacem advertit recens Catholicorum civium Clatovienſium à Societate avertionem, dicebat se dolore tangi, quòd cum Admodum R. P. N. Generali res eò vsque transacta esset: alias enim se se nunc laboraturum fuisse, vt Collegium illud Horazdiovvicij potiùs, quàm Clatoviæ erigeretur. Amabat autem P. Albertus civitatem Horazdiovicensem templumque ejus præ reliquis: quia in eo ante aram mediam sub lapide marmoreo, vno cubito supra pavimentum elevato sepultus est P. VVenceslaus Ssvvihovvsky Societatis IESU professus Sacerdos ex Illustrissima Liberorum

Baro-

Baronum Svvihovvsky de Riſenberg proſapia, qui ſtemma ſuum ad Principum Regum Boëmiæ ſanguinem referunt. Fertur enim hic Pater, prout memoria eius inter primarios è Societate noſtra viros eſt annotata, magnæ fuiſſe ſubmiſſionis, moribusque ſuaviſſimis, Orator Chriſtianus populo pergratus, & otij tantus oſor, ut medijs etiam in morbis aures pœnitentibus liberas daret, aliave obiret munia Societatis. Miſſus ad duos Fratres ſuos Barones pluſquam fraterno inter ſe diſſidentes inter ſe reconciliandos, alterumque eorum Horazdovvicij nondum Toparcham Catholicum Catholicis aggregandum, alterum ſiquidem iam pridem ipſe Eccleſiæ reſtituerat; Horazdovvicij in morbum delapſus, ibidem obijt precatus priùs cum lachrymis, ut Fratres in gratiam rediirent. Hunc virum etiam P. Albertus in ſuis manuſcriptis vocat *Piiſsimum Patrem*: vt propterea nullibi prope frequẽtius diuiusque fuerit morari P Chanovvskus ſoitus; quam Horazdiovicij, cauſamque huius commorationis perentibus attulerit, quòd apud Patris illius ſepulchrum, verum Deo Societatis Spiritum, quali olim ille exornatus fuerat, poſtulare conſueviſſet.

Ca-

CAPUT XV.

Mors Patris Chanovvsky.

TOt tandem sudoribus, vitæque eius tam sanctè exactæ [si tamen vita, & nō mors perpetua ob tot, quibus sese discruciabat, assiduos dolores dicenda erat] finem imponere, atque ad præmia tantorum meritorum P. Albertum per morrem evocare Deo placuit anno 1643. quæ occasionem habuit à pedum eius morbo inveterato. Diximus etenim superius cap. 6. pedes eius fuisse pessimè affectos, multisque fora nimibus apertos, quæ deinde soror eius Magdalena ita medicamentis occluserat, ut in pede quovis patulum foramen unum supereſſet, per quod tabo meatus maneret apertus. Sed nescio quâ cautâ post annos aliquot Clatoviæ pedes sanandos iterum commisit alteri cuipiam fœminæ, quæ quidem id vi medica effecit, vt foramina illa omnia coalescerent, at in malum longè atrociùs: pus siquidem exitu omnino prohibitum cæpit vitalia Patris aggredi & vastare.

Est

Est in stemmate Equitum de longa Villa, ex quo ortum habebat etiam P. Albertus, donum quoddam divinum planè admirabile, quod videlicet cistam quandam bene magnam habent, olim in Castello Oselez sacris pro Sacrificio Missæ vestibus asservandis adhiberi solitam: nunc in Arce Raby depositam, quæ à seculis compluribus mortem cuiusvis ex illa familia personæ prænunciat grandi quodam strepitu, quo per totam Aream resonat, quasi magna aperiretur & clauderetur violentia & impetu: rebus tamen omnibus ei superpositis (vt quandoque stannea supellectile, ollis fictilibus, aut etiam lapidum superingesta congerie) illæsis, immotis. Solentque quamprimùm cista illa sic personuit, Ab Arcis Raby incolis admoneri Personæ illius familiæ omnes, vt cuipiam illorum sepulchrum cistamque mortualem à Deo iam parari sciant, seque ad mortem piè obeundam disponant,

Qua ergo die P. Alberti obitum etiam Cista hæc præsonuerit, compertum nondum habeo: ille tamen cùm Sussicij missionis Apostolicæ, more suo, ob rem muniæ, ægritudine solitó graviori detectus in lectulum, postquam aliquandiu, in D. De-

cani domo decubuit, Clatoviam avehi postulavit, quòd morbo suo pulsum campanarum in ea civitate tam frequentem diceret iam esse intolerabilem. Bobus ergo in curru rustico Clatoviam advectus, cùm in cubiculum sibi in Collegio designatum importaretur, palàm dixit se vivum ex eo amplius non exiturum.

Maximam deinde in suprema sua invaletudine temporis portionem silentio transegit soli Deo ac cælo intentus, omnesque quibus tunc vacabat ac indulgebat cogitationes & affectus non minus quàm prius virtutes suas omnes solebat, ita Sanctæ demissionis studio occultavit, vt præter immotum quasi dolore omni carere corpus & animum, præterque miram omnium in eo tam membrorum, quàm actionum pacem & quietem, nihil aliud potuerit eo in articulo à circũstantibus dignum memoria & imitatione annotari.

In morbo invisenti se Patri Ssvitalino Collegij Ministro gravem morbum imminere prædixit: & verò Pater ille volvente anno mortuus est Bernardicij.

Sacratissima deinde ascendentis Salvatoris nostri solennitate sub vesperarum cæremoniam præsente populo candelarum

altera

altera in summo Sacelli nostri Altari est extincta in præsagium P. Albertum, clarissimam quondam Ecclesiæ in Boëmia & Societatis candelam á Deo super candelabrum hactenus, ut luceret illis Boëmiæ partibus, impositam, brevi extinctum iri. Statim nihilominus P. Georgius Pelta tunc præsens eam rursus accendi iussit: sed mox altera in eodem altari eodem est modo extincta: Die sequenti præsente rursus populo, sub Missarum tempus pars tabulationis exigua in uno Sacelli angulo decidit nemini tamen præsentium vel minimo illato detrimento. Tertia demum die P. Albertus circa tertiam matutinam sancta morte defunctus abivit in cælum; cuius testes fuêre lumina, illa hora super cubiculum in aëre à Civitatis vigilibus, alijsque pluribus clarissimè conspecta.

Aderat eo tempore domo Pater Collegij Rector Andreas Stredonius, & Pilsna, quo negotiorum caussa discesserat redux Bresscij apud loci Curatum pernoctabat: ob quod cùm Patres nostri soliciti de funere essent, deque loco sepulturæ [nemo enim nostratium ad eum diem ibi defunctus fuerat, ac nemo sepultus ecce hora ipsa qua P. Albertus è vita migrabat, sen-

sit P. Rector fenestram coclavis sui leniter concuti, sibique voce quadam occulta & interna dici: domum statim iret, Patrem Chanovvsky fatis concessisse. Accessit fenestram sine mora, sed cum nullum adesse deprehendisset, instinctui illi in interno, ob temperaturus mox sese dedit itineri Clatoviam versus, & funeri planè opportunè advenit.

Elatum est funus magno hominum ex omnibus locis vicinis confluxu comitatæque id sunt apparatu suo omnes mechanicæ Civium Clatovienſium tribus, atque è civitate Susicensi Senatus à tribus milliariaribus advenit, & Apostolo suo præsentiæ suæ honore parentauit. Sepultus est in sacello Collegij Clatovienſis, in quo etiam non admodum à P. Alberti pedibus remotum nunc iacet corpus magni quoque & Apostolici viri P. Georgij Pelingæ Olomucenſium Ecclesiastæ cuius virtutes librum specialem merererentur: iuxta quem rursus Viringentium & ipse virtutum depositus est P. Georgius Pelta pijssimus ardentissimusque ad Clatovienses annis pluribus Concionator.

Erat staturâ P. Albertus procera, naso magno, pleno, oblongo, ore amplo, colore

lore pallido, & fusco, manibus à chiragra contortis, oculis semper fere cælum versus erectis, vultu ad suavem quandam & modestissimam gravitatē compositō, vt vel ex primo aspectu eum Deo plenum appareret, cùm autem cum proximis ageret, ore quodammodo subridenti reddebat se se omnibus amabilem. Barba erat hispida & impexa, capillo brevissimè attonso, nivis instar canus. Obijt 16. Maij ætatis sexagesimo secundo, religionis quadragesimo secundo, Professionis editæ vigesimo secundo.

CAPUT XVI.

Quædam supra naturæ vires Deus videtur per P. Chanovvsky operatus.

REtulimus hactenus sparsim magnam de Sanctitate P. Chanovvsky hominum opinionem, nec non quædam, quæ supra naturæ vires Deus per eum videtur operatus: reliqua ejusmodi hic ad calcem narrationis opportunæ exponemus.

Et inprimis illa, quæ de eius amore Crucis supra retulimus, prodigio certè carere non potuisse videntur, tum ob tantæ abstinentiæ, tantarumque vigiliarum miraculum; tum ob vires senilis & affli-

ctissimi corporis, tot tamen doloribus ac laboribus pars tum ob valetudinem manibus ad celebrandum Missæ sacrificium sufficientem crebro post gravem paroxismum cui ægræ repente restituam.

Neminimus etiam superius sacelli D. Adalberto sacri Dozicium inter & Nepomucenum constituti, ubi Sanctus ille quondam visam eremiticam egisse putatur. In eo saxum quoddam inclusum est humo prominens, in quo vestigia corporis D. Adalberti cubantis quasi ceræ impressa hodieque videre est, quæ venerationis causâ solent homines osculari, & in eis membra præsertim ægroti, deponere; id quod & P. Albertus faciebat, ipseque in manu scriptis sui annotavit, se hoc pacto bonis vicibus à febri fuisse liberatum divinitus.

Fama erat mira quædam cælitus circa statuas illas parvuli IESU ligneas, quas circumferre consueverat, etiam nonnunquam contigisse.

Cum tempore quodâ Clatoviæ in domo viduæ dictæ Zebrâkianæ pernoctaret extremis alibi luminibus, ipse viduæ ejus cubiculum accessit, & ostio pulsato candelam sibi accendi postulavit: quare filia ejus ad januæ rimas, quid Pater cuperet interrogatura,

ac-

adijt cum ecce magno Patrem videt lumine circumfusum; adeoque Matrem attonita vocat, quæ & ipsa lucem clarissimam undique circa Patrem cùm aspexisset; cur ergo lumen tanto lumine corruscus petere amicè expostulavit. ad quæ Pater demum oculis circumductis, altissimo cum suspirio recèssit, lucè scilicet illa cælesti tunc primum forsitan advèrsa, adeoquè pro ea, qua erat profundissima humilitate ad id miraculi verecundia suffusus.

Alias ibidem, sed in domo alia, Virgo quædam nobilis, cum itidem eum, lumen noctu postulanté, cælesti quadã luce circumfusum videret, candelam ei quantumcunque rogata accendere supersedit donec iterum atque iterum ab alijs tunc præsentibus (qui tamen lucem illam non adverterant) urgeretur; quamvis manè P. Albertus ullam circa se lucem fuisse pernegaret.

Atque hoc pacto Colinij prope Kutteubergam narratur etiam olim cælestibus ignibus refulsisse. Quin & vigiles publici in Civitate Clatovienſi testati sunt se supra eius cubiculum sæpius in aëre lumina instar candelarum lucentia noctu conspexisse, sed quandoqe ab alijs dum preces ad

De-

Deum fūderet, visus est toto corpore flāmeus & quasi in medijs ignibus constitutus.

Anno 1640. mense Octobri venerat duabus horis ante solis occasum in Clatoviense Collegium, in quo nostris omnibus varias in Missiones, & labores Apostolicos dispersis, neminem invenit, præter solum Patrem Rectorem Andream Stredonium, qui mox referre ei cæperat adfuisse paulò ante in Collegio missos pro eo à septem circiter milliaribus equos currumve, ac tubicinem, qui eum ad moribundi cuiusdam Domini peccata sua apud nullum Sacerdotem alium deponere volentis, excipiendam exomologesin deducerent; sed quia non contigisset, ubi locorum moraretur, currum eum vacuum remissum. Hac finitâ narratione Pater Rector ad edulium aliquod P. Alberto, qui eam totam diem sine omni cibo se se egisse fassus fuerat, depromendum, in penum, eo tantisper relicto, se confert, ille verò, quasi cubiculum suum interea ingressurus repente se se proripit ex collegio, & ex oculis omnium disparuit, cùm & ad portas civitatis custodes negarent eum urbe egredientem á se fuisse visum. Die sequenti ex Domini illius ægrotantis domicilio eques

cum.

cum literis ad P. Rectorē gratiarū actorijs adfuit, quibus significabatur pridie ante solis occasum P. Albertum moribundo in tempore adfuisse, peccata eius confessione exp âisse, & ad obeundum Christiano ritu agonem ultimū conscientiā eius dispositisse.

Atque hoc modo sæpius deprehensum est eum ex locis procul dissitis celeritate mirâ in loca alia fuisse translatum: nonnunquam etiam simul eodem tempore visum in locis pluribus, vt in Collegio Clatoviæ inter nostros, & alibi per pagos & oppida discurrantem.

Narrant missum aliâ vice pro eo à quadam Domina currum ad Clatovienſe Collegium, ut marito ejus ex morbo morti vicino adesset: ille aurigam, more suo, paulisper, dum modicum præcederet, morari jussit. Secutus post auriga exiguo temporis spatio interjecto magnâ currendi contentione Patrem assecutus non est: Hic enim statim ab aurigæ digressu iterum in gressus Collegium est, eumque à Domina illa paulò post nuncius subsecutus P. Rectori Collegij mortem illius Domini nunciaturus adfuit, & gratias acturus, quod P. Chanovvsky moribundo illi adstitisset: cum tamen computata

deinde temporis ratione, fuerit deprehensum Dominum illum egisse animam, quando Pater ex Collegio exibat, ad eoque prius apud illum fuisse, quam currus ad Collegium perveniisset.

Dum quâdam vice cum P. Ioanne Mojoris Societatis IESU veheretur Clatovii Breznicium, venia à comite petita, suo more paululum præcessit; sed quantumcumque eum deinde properanter currus persequeretur, deprehendi non potuit, volâsseque ab auriga existimatus est: nam ubi Breznicium pervenêre, jam P. Albertum inibi, existentem repererunt. Quod tanto majori admiratione dignum videtur quia P. Chanovvsky lentè aliàs ambulare cogebatur, sæpeque per viam subsistere ob pedum suorum in ea ætate debilitatem.

Nec minus & in vinea sua laboranti succurrebat quandoque Deus modis admirandis, quibus dum converſionem animarum dignatus est adjuvare & promovere, ostendit profecto quanto pere sibi P. Alberti zelus placeret. Eius rei exempla ex ipsiusmet P. Alberti manuscriptis huc duximus inserenda.

Explicuerat in Dominio Krivvoklatensi P. Chanovvsky, dum populum è pago

Krti-

Krtinus dicto supplicantium ritu comitaretur in agros, eosque lustrali aqua aspergeret, virtutem talis per Sacerdotem ritè sacratæ aquæ, & plebem ad eius usum ac æstimationem est adhortatus anno aliquo post millesimum, sexcentesimum vigesimum à Christo nato (certus enim omnino annus ignoratur) affirmabat etiam evenire non raro ut ager sacrata ejusmodi aqua pie aspersus immunis à grandine servaretur divinitus etiam tunc, dum vicinos quosque campos grando depopularetur. Nec mora vix supplicatione illa domum deducta, cælo obduci nubes, ac in piscina quadam campis eo die sic aqua sacra lustratis proxima tumultus exaudiri immanes. Accurritur in equo à Domino Christophoro Foder viro honesto ac gravi, Domini illius Oeconomo: qui campis ac segetibus circumquaque penitus illæsis densissimam, ac bene grandem grandinem in piscinam illam magno proruere impetu deprehendit, eoq; nuncio omnes ad laudes Dei qui verborum P. Alberti veritatem dignatus fuerat hoc statim prodigio firmare, dicendas excitavit.

Post annum Christi nati 1626. Domini Ioannis VVratislaw subditos in Protisvin

valde in hæresi sua obstinatos cum P. Wenceslao Rausax ad fidem Catholicam excolebat : sed nemo Ecclesiæ accedere volebat, nisi prius Domini sui ex sorore Neptem eo loci morantem, stemmate Czabelizkianam catholicè sentire viderent; hanc enim usque adeo sciebant ab orthodoxis aversam, ut & omnem sororis suæ jam catholicæ, & Patrui ac Patruelis, reliquorumque operam hactenus luserit, & Patribus eò adventantibus, Diabolos adventare dixerit ad animas seducendas. Deo nihilominus pectus eius saxeum tandem emollente, manus Patri Alberto dedit, eoque ipso ostium quodammodo plebi universæ aperuit; ita catervatim reliqui cæpere ad Sanctissima Sacramenta convolare. Sed illud fuit admirabile, quod Virgo hæc fidei Catholicæ hactenus planè rudis, ubi primùm lumen cæleste admisit in animum populum Sacram exomologesin accessurum cæpit passim erudire ipsa de mysterijs veræ Fidei, & inprimis de ijs omnibus, quæ ad Sacramentum pœnitentiæ non solùm ritè, & integre, sed & quàm fructuosissimè pijssimèque obeundum pertinerent, id quod ipsa nunquam didicerat adeòq; catechegin hanc suam postea

ftea Patribus referebat, vt, si quid errasset emendarent: qui omnia veritati ac Ecclesiæ consona inveniebant, approbrabant, & admirabantur.

Incederant quodam tempore Cerdones, alijque Cives Clatovienses plures dum Pilsnam ad nundinas properarent in P. Albertum per prata quæpiam deambulãtem: Deoque ac Deiparæ laudes ad rosarij globulos exsolventẽ: quos ille ad se cum vocatos omnes rogauit, paululũ vt gradũ sisterent, ac rosarium secum precando decurrerent, lucrosas Dei beneficio Pilsnæ nundinas exinde habituri, Alij ergo pijssimam hanc eius invitationem nihil morati iter suum porrò prosecuturi abierunt: alij cum eo substiterunt precesque dixerunt non pauculi, ad quos ille ante discessum sermonem habuit affectu plenissimum, quo eos ad virtutum ac Christianorum officiorum studium est vehementer adhortatus, tandemque bene precatus, omnibus recessit. Iam ergo deprehensum postea est ijs, qui brevem hanc moram Deo apud P. Albertum dare noluerunt, siniſtra omnia in mercatu passis, reliquos è nundinis Pilsnensibus copiosa domum lucra retulisse.

Anno à salutis nostræ instaurat[illegible] 1641 dum furor Suecicus Boemi[illegible] nè divexerat furorem illum iam [illegible] ne tem declinat[illegible]ri fugam ex civitate P[illegible]se ka feria quarta cinerum tribus ante lucem horis Pragam versus arripuêre comitante P. Alberto currus duo supra viginti, multo Gynæcæo, & pretiosa supellectile graves, quos duodecim equitum præsidium deducebat, Mox die eadem duabus à diluculo horis fortis adfuit Pisecæ Suecorum turma; nullàque mora currus illos, de quibus iam erant facti certiores, alacriter insecuti, atque pagis ac oppidis per viam spoliatis eosdem currus circa oppidum Protivvin ita prætervolarunt, ut tamen spatio perquam modico dissitos non adverterint: Ad ripam ergo usque Moldavæ fluminis procurrerunt, ubi cùm Pontem prope civitatem Tinam partim deiectum, manumque Cæsarianorum non invalidam Ductore Domino Comite de Broy inuenissent, retro vnde venerant abierunt; eandem prorsus viam, quam pergebant currus illi, quos tamen nec in reditu deprehenderunt, ita vt illi ad eundem semirutum pontem salvi & integri omnes necdum à Suecorum abitu horæ quadrante eo

lapso

lapso, vnà cum P. Chanovvsky adfuerint miraculo tam felicis casus attonitis Tinensibus omnibus civibus æquè ac militibus, ac præstupore concurrentibus, monentibusque vehementer, Deo optimo gratias vt agerent diligentissimas, qui eos à manu hostium eádem cum illa via euntium ac redeuntium intactos modo planè mirabili huc deduxisset. At quibus P. Alberti Sanctitas erat perspecta, magis sortem hanc tam felicem ejus apud Deum meritis adscribunt etiamnum, dum successim illum adhuc referunt magna cum admiratione.

Occultaverat à periculis militum Soror ejus Magdalena humi lagenam auro & argento plenam tam secretò, vt id Patri humanitus non potuerit innotuisse; nihilominus quamprimũ eam postea alio in loco vidit, clarè tulit vbi, & quidnã occultasset.

Eidem gravissimè propèque lethaliter in pago Konopi decumbenti ex cholica dixit, se pro ea in templo proximo S. Petri, dicto in Sslivvitz Deo Sacrificium oblaturum: quo peracto, Patreque à Missa redeunte, statim illa sana surrexit & valens.

Miserat illa alias æstate duas ancillas pyra collectum in hortos, quas sub vesperum vespæ ac œstra aggressa tantopere affixe-

runt,

runt, vt facie tumore inflatâ oculi vix appareret, planèque tot aculeis venenatis fauciæ, viderentur de vita periclitari. Solicitæ ob id sorori suæ, melleque ancillas illas illinenti supervenit Pater, atque ne perturbaretur, nève esset anxia, monebat: sub quæ ancillas accessit ipse suoque hoc accessu momento temporis vtramque sanitati plenæ reddidit, quibus mel illud, quo erant illitæ, ne quidem intra dies aliquot statum pristinum restituere potuisset.

Multa divinitus prædixit, quorum veritatem eventus probavêre: inter quæ fuit & illud, quòd primis statim Collegij Societatis IESU Clatoviæ initijs, quando Domicilium illud angustijs maximis fuit oppressum, sæpissimè coram multis vaticinatus est ac palam pollicitus Collegium illud eis adhuc viventibus augmenta accepturum maxima, foreque vnum ex excellentioribus: quod & contigit, quando Collegio illi in eas redacto miserias, vt de eo dissolvendo cogitaretur, succurrit Illustrissima Domina D. Luc a Kolovvratiana nata Comitissa de Martinitz quinquaginta millia in ejus subsidium elargita, quibus deinde eius frater Illustrissimus Dominus

Comes

Comes Georgius de Martinitz Boëmiæ Cancellarius decem millia superadjecit.

CAPUT XVII.

Opinio Hominum de P. Chanovvsky.

QVanta verò Sanctitatis ejus per illius partis Boëmiæ civitates arces, pagos & oppida superfit æstimatio apud omnes, vix est dictu credibile: Ita laudes ejus præ præcedine passim commemorant, ita ad primam ejus memoriam exultant adhuc, & Sanctum, Sanctum Apostolum, Humilem, Simplicem, Rectum, Pium Parentem suum eum proclamant: & effatum in ejus encomia orationem plebs pariter & Magnates, Ecclesiastici, Parochi, Religiosique viri æque ac mulieres lachrymis ferè præ teneritudine concludunt.

Civitatis Nepomucensis vir Primus literis exultat Patrem Chanovvsky talem fuisse asserit, quales in Fastis Sanctos canonizatos legimus hoc uno dempto, quòd miracula non feciffet: miracula enim illa quæ retulimus, pleraque non ita publicè constabant in vulgus. Reverendissimus Do-

Dominus Sebastianus Zbraslavvsky S. Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ Canonicus, olim Sussicensis civitatis Decanus curatus (qui etiam auctoritate sua non pauca narrationis hujus capita confirmavit) P. Alberti pro sacræ confessionis tribunali audire solitus affirmavit, eum fuisse quidem hominem, se tamen hominem in eo non invenisse. Vnde & venerationis memoriæque caussa quædam manuscripta P. Alberti, ut sacras reliquias apud se habet magna in reverentia, ex quibus nonnulla dignatus est accomodare, quæ augendæ confirmandæque huic de P. Alberti virtutibus narrationi non parum attulere adjumenti.

Aegrotanti ministrabant quandoque ipsi nobiles, & in os decumbentis cibos manu sua non sine reverentia tanti viri imponebant, ei adhuc eminus adventanti prodibant obviam. Quin & pagos ac oppida obeuntem per viam comitabantur Matronæ ac Virgines nobiles, aut etiam orationis caussa rus egressum eminus sequebantur, omnibusque eius negotijs, actionibus omnibus adesse conabantur, vt sermonibus eius, aut saltem spectaculo

tam-

tam Apostolici, tamque Angelici viri fa-
tiarentur.

Rustici ad eius in suas casas ingressum exultabant præ gaudio, multòque magis si apud eos pernoctasset, libentissimisque ac cupidissimis auribus eum de divinis sermocinantem, ad seram noctem auscultabant.

Capillorum aliquid Soror ejus hodie adhuc servat, tanquam viri Sancti & eximij Dei servi ipsaua, qui ex nigris conversi sunt nunc in canos.

Parochiam non procul susscio administrabat quidã Religiosus Præmonstratensis, qui gravium apud superiores insimulatus, atque ad Monasterium properè vocatus priusquã se periculo huic committeret. Patris Chanovvsky, cujus Sanctitas sibi erat perspecta, apud Deum patrocinium censuit implorandum. Accessit proinde, flexisque humi genibus, sibi ut hoc ad negotium bene precaretur, est obtestatus: at verò honorari impatiens ac insuetus humilis P. Chanovvsky se se & ipse coram illo abjecit in genua, sibique ab eo benedici potius postulavit. Obtinuit tamen Sacerdos ille; & confectis deinde ex voto omnibus, innocentaque sua patefacta, felicem suc-

successum precibus & meritis Patris Alberti adscripsit, hodieque adscribit.

Illustrissimus Dominus Dominus Ioannes Kavvka de Rziczam prudentiâ, gestis, honoribus fidelitate in Cæsarem, sed inprimis pijssimâ Sanctissimaque vitâ (ut qui in ætate decrepita viginti annis carnem non gustavit Deo conjunctus assiduè) clarissimus, quoties de P. Chanovvsky meminisset, *Sanctum* eum solebat vocitare.

Referunt alij quoties ejus ad huc venientis mentio incideret, menti suæ non occurrisse speciem alicujus Sacerdotis aut Religiosi talis quales videmus alios, sed visos sibi audire nomen cujuspiam communis omnium Parentis omnibus à Deo in solatium commune concessi, atque in signum quoddam publicum cælitus erecti, ad quem promiscuè omnes spiritualis auxilij gratia concurrerent. Dicere solebant Nobiles Patrem hunc ingentis ac perpetui esse sibi doloris causam, eò quodcum eo absente illius desiderium ferrent cum dolore, rursus, postquam brevissima ejus præsentia gavisi essent, novo graviori cum dolore pati cogerentur celerem ejus discessum. Hinc Soror ejus Magdalena surgebat summo mane, ne Frater ei ante lu-

cem

eem fugeret quin & ex hoc erga Fratrem suum Societatis Iesu Religiosum affectu, filiolo suo nomen Ignatij in baptismo imposuit, eumque in infantia mortuum, sepelivit indutum veste consueta Religiosis Societatis ejusdem.

Mortuo P. Alberto in stabinos per districtus à plerisq; civitatibus publice persoluta, omni sexu & statu ad sui Patris funus ingemiscente.

Vestigia P. Alberti secuturus eius pronepos ex Patruo Petro Chanovvsky filius Ioannis Curici Chanovvsky Domini in Rubii Reni Boëmiæ subcamerarii, Societatem ingressus, vitam egit religiosam, magnamque virtutum futurarum dedit exspectationem: sed in tumultu Svecico Anno 1642. ex Boëmia missus iam Sacerdos in Poloniam, Cracoviæ in Domo Probationis, ex dyssenteria, quam contraxerat in itinere, piè est defunctus.

Atq; hæc de vita P. Alberti Chanovvsky fide integra & sincera dedimus, quantũ ex superstitibus hominibus deprehendi potuit, qui Patris illius virtutum fuere spectatores. Quæ quidem magna parte valde minutim explicui, quia imitari volentibus scivi ea sic fore gratiora.

Bin-

Plurium è Societate IESU in Provinci
Boëmiæ virorum virtutibus, pietate
DEVM, Zeloque animarum ſpectat
geſta collecta apud me habeo, quæ & ip
ſi DEO viſum fuerit, deprimi poteru
in uſum publicum ad Maiorem DEI Glo
riam, maiuſque hominum Apoſtolicorum
ſolatium & incitamentum. In quo t
men lectorem optimum rurſus monitu
quam amiciſſimè velim meminerit m
omnia hæc ita luci exponere, ut tam
(prout initio præfatus ſum) ea non ali
quâ humana hiſtorica fide accipi velim,
eo omnino modo, quem S. D. N. Vrban
Papa Octavus, & S. Romana Congreg
tio Sacræ Inquiſitionis Decreto, confirm
tione, Declarationeque ſua requirit; pro
principio operis latiùs declaratum eſt, t
pote qui hæc omnia Sanctæ Romanæ Ap
ſtolicæ ſedis iudicio & ſententiæ ita ſu
mitto, ut par eſt facere eum, qui velit
vere ac mori Filius S. Eccleſiæ Ro-
manæ, extra quam non eſt
ſalus.

APPENDIX

Virtutes nonnullæ, R. P. Friderici Huneken. Societatis Iesu.

Via R. P. Fridericus Huneken, natione Saxo eximius in vinea Domini, cum opinone sanctitatis operarius, multa in Boemia districtitibus Pilsnensi, Cubitensi, & Ziateczensi egit, P. Adalberti Chanovvsky gestis gemella, visum est lectori non fore ingratum si & ejus virtutes & gesta huc adjungeremus.

Cum à rebellibus Hæreticæ Boemiæ statibus, esset cum reliquis Societatis nostræ Religiosis è Boemia proscriptus, contulit se in Patriam suam Saxoniam, ubi non nullos populares suos reduxit ad Ecclesiam; præcipuam tamen impendit operam Halæ, & Magdeburgi sanctimonialibus virginibus in fide Catholica firmandis, quæ etiam in S. Hostia à Patre Missa sacrificij tempore elevata, Christum D. in forma pueruli parvuli vidisse perhibentur.

In Boemiam redux, totum se se labori Apostolico consecravit, in reducendis ad Ecclesiam limitaneis Boemiæ versus Palatina-

tum, & Missiam locis, donec tandem in Collegio Commotovien si sedem Stabilem fixisset, ex qua & vicinis Missionibus, per viginti, & aliquot annos non discessit. Vltimis circiter quatuordecim vitæ suæ annis, lectum nullum intravit, nec vestes per noctem exuit sed sellæ cuipiam insidens, ita ut per diem incedebat vestitus, & tegumento quopiam obvolutus, somnum capiebat, quò factum est necessario, ut vermiculis plurimis scateret. Diebus omnibus, & singulis, quibus eum esse contingebat in Collegio, culinam à Mensa ingrediebatur, ibique lances, Humilitatis studio extergebat.

Magnos sudoris sui Apostolici fructus retulit. Nam præterquam quòd nonnemo Hæreticæ quondam impietatis rabula, magna Cæremonia, publicè eo Authore, & directore, sectam Blasphemam ejurarit, præterquam quod multæ sparsim converterit Oppidanorum & Rusticorum agmina, certè Commotovium Ginkavvia, aliaque ad 4. Milliaria in gyrum posita oppida, & Pagi, eum veri, & sinceri quod nunc sequuntur Evangelij agnoscunt Apostolum. Præsertim Montana Missiæ finitima, inter quæ est Katerbergæa cujus cives non solent nunc sine lachrimis sui Patris meminisse.

Est

Est Katerberga oppidum à Fossoribus habitatum, in extrema Boemiæ ad Misniam ora, duobus à Commotovio milliaribus situm, accessu altissimo, difficillimoque, maximè per hyemem, dum nivium cumuli quandoque cingulo tenus alti, vias impediunt. Incolæ loci pauperrimi, cùm nullum ferat Plaga illa tam frigida frumentum, adeoque fortunas habent omnes in fodinis, aut in mechanico quopiam labore. Horum saxea in hæresi corda, cum P. Fridericus videret nullo modo posse ad pietatem Catholicam revocare, oppidū hoc, labore indefesso ad mortem usque excolendum sibi sumpsit, adeoque iter illud tam arduum septimanis singulis, & quandoque sæpius (prout scilicet Festi dies inciderant) etiam hyeme, etiam in ætate decrepita, semper pedes, viæ tempore preces ad Deum fundens, jocioso (quiplerumque erat externus aliquis studiosus Iuvenis) à tergo relicto, est emensus, ut eis per Dominicos Festosque dies singulos, medicinam, & pabulum verbi Divini pro Concione exponeret.

Cum locum illum prima vice ascendisset, vidua quædam fossores quindecim, cerevisiæ vas vnum pollicita in mercedem, induxit, ad necem Patri inferendam: Quorum vnus ad ejus diversorium præmissus, ea quæ circa eum

essent

essent exploraturus, & mox socios vocaturus ad facinus, visa Patris suavissima humanitate, animo est ita commutatus, ut cor erga eum benevolum, magnumque induceret amoris affectum: Statimque regressus ad socios, præconem laudum ejus egerit, omnesque non jam ad eum occidendum, sed audiendum induxerit, qui etiam omnes fidem Catholicam sunt hortatu Patris paullo pòst amplexi; quorum nonnulli etiamnum superstites, nefarium hoc sunm propositum, solent referre cum lachrymis.

Cum sub hac reflorescentis fidei orthodoxæ initia Parochia Katerbergensis reditus, non sufficerent Parocho alendo, P. vero Fridericus, qui Parochialia interim obibat, non haberet aliunde victui suo necessaria, pendebat illi oppidum illud post Conciones singulas vnum imperialem, quo se dum apud illos esset sustentabat, sed cum hoc deinde putaret sua paupertati religiosæ esse nimium, secum ex Collegio Commotovienſi sumebat haleces aliquot & frustum fumatæ carnis, quibus vitam pauperrimè tolerabat. Pecuniam illam nihilominus (ne futuris Parochis crearet præjudicium aliquod) colligebat, dum trecentos circiter Imperiales collegisset, quibus postea Templum Katterbergensium eleganter exornavit.

In suo Katerbergam itinere, solebat ad quoddam, propè Girkaviam, Crucifixi salvatoris, inter duos latrones simulachrum, ponè viam positum, genua flectere, & tantisper precabundus opem à Deo postulare, ac cùm iter inchoatum prosequi.

Modus, quo in revocandis ad Ecclesiam Hæreticis utebatur erat is, ut cùm esset Controversorum fidei peritissimus quem sanandum susceperat, sevocaret ad conclave, ibique Bibliis, aliisque Codicibus expositis, suaviter urgeret, ut palam exponeret, quid eum retineret in hæresi; ac tum dulcissimis verbis condiens Catechesin plurimorum frangebat pertinaciam, atque facilitate hac, in retia Christi D. Attrahebat.

Maxima erat de sanctitate eius vulgò opinio, cui Prædicantes Lutherani in locis proximis (Missiæ enim fines vix passus 20. distant Katerbergà) circumpositi obstare non poterant, immo nonnulli, ut Anabergensis &c. Fatebantur palam, veram, & sinceram religionem à P. Friderico seminari, quin & duo eiusmodi Buccinatores, iteratis literis eum eo sæpius egerunt de hæresi deserenda, cùm se Catholicam veritatem agnoscere scriberent, à cuius amplexu, nihil eos, retardaret aliud nisi, quod inter Catholicos sibi, familiaque

liæque suæ sustentandæ, media non invenirent. Quare auditus est P. Fridericus sæpius optare, ut intra Boemiam fundatio erigeretur cujus sumptu, ÿ alerentur, qui ob hæresin euitandam, Patriam, sortunasque suas cogerentur deserere, nec medium aliud haberent vitæ sustentandæ.

Magnæ erat in Deum fiduciæ, vnde cum sæpius sueci hostes Collegium commotovicense invaderent, dilapsis alÿs, remanebat ipse in suo Cubiculo immotus, libris & chartis ut alias affixus: quin & quædam vice, intraillud Cubiculum irruentibus, & tegumentum rapere volentibus obstitit, tegumentumque illud eripuit, asserens se, utpote senem decrepitum, hæc præillis optus habere.

Nonnunquam versus quospiam pietatis plenissimos, quibus suos in Deum affectus foveret, componebat, ex quibus nonnulli circumferuntur, habenturque inpretio, quales sunt & hi: Ostabile trepidi pectoris centrum Deus! Et sola nostræ mentis irrequies quies.

Memorant qui eum noverunt intimius, familiare ei ac frequens cum animabus Purgatorÿ commercium interces sisse.

Cum Frater ejus itidem Societatis Iesu sacerdos, Hildesheimÿ Collegÿ Rector obÿsset, P. Fri-

P. Fridericus Commotovij tanto loci intervallo eadem ipsa die, familiarem quendam sibi in societate Coadjutorem accessit, eumq; ad orandum, pro quadam tunc defuncti anima est hortatus, nec multò pòst eidem aperuit, defunctum illum Fratrem suum fuisse.

Supersunt duæ P. Friderici Epistolæ ad eundem Societatis Fratrem Coadjutorem, latino datæ idiomate, quarum fragmenta quia fervorem Patris egregiè spirant, huc apponendaduxi.

SIC SE HABENT.

DILECTISSIME IN CHRISTO FRATER.

PAX D. N. IESU CHRISTI.

PLurimùm gavisus sum, quòd versiculi mei mexime de S. Agnete, in memoria Tuæ charitatis sedem fixerint nec dubito, eandem fidelem fore Patronam sui Clientis ita memoris, facile fuerit Agneti placare Agnum, & ex Leone sæviente agnum præstare mitissimum, idque tum maximè cum cursu Misericordiæ finito, ad forum Institiæ, & Iustæ trutinæ ventum fuerit. Quis enim tunc Patroni non optaret suffragia? quando & propria etiam incipiunt merita trepidare? Terret profecto me sæpe horam, vel momentum potius illud cogitantem tam lubricum & ambiguum, quo ex temporis lapsi conditione, ad æternitatis circulum erit transeundum. At quid facto opus? Cum salubri pergendum metu, ac tremore, unde salus oriatur. Nam qui pavet, cavet. Beatus homo, inquit sapiens Proverb. 28. 14. qui semper est pavidus, qui verò mentis est duræ, corruet in malum. Addam ego, beatus quem Mors occupat Deo servientem: Iustus enim si in morte præ occupatus fuerit, in refrigerio erit Sap. 4. 7. Ad hoc refrigerium idem idem mi Ioannes suspiran-

dum

dum nobis erit, ut non tantum requiescamus à laboribus, & hujus ærumnosæ vitæ Miseriis. Sed etiam in beatitatis domicilio æternùm gloriosi exultemuus, id nobis præstare dignatur Agnus mitissimus ille Ijsæ Parentis, & Agnetis interfessionibus inclinatus. Amen. Atque hisce me

Tuæ Charitatis precibus impensè commendari discupio Ex Musæo nostro

B V M ad 7. dolores propè

Grupnam 16. Octob.

1638.

Alteriæ

Alterarum vero hæc est series.

DILECTISSME IN CHRISTO FRATER.

PAX D. N. IESU CHRISTI, cum perenni fide & favore B. V. MARIAE

QVod Charitas vestra, *inter tot periculorum occasiones, contagiosâ sæviente lue, sine periculo incolumis evaserit, divinæ prorsus providentiæ fuit, non aliter atque tres illi in fornace Babylonica, eâque magno argumento, Deum Charitatem vestram, ad Majorem reservatam voluisse coronam, quam egregiè tunc Charitatis officijs, velut alter Tobias cœpit comparare, & cumulare. Non dubitò crebrius in mentem venisse, in ipsis angoribus, & mœroribus, atque adeo laborum Molestijs, illa Christi D. Matt. 25. 40.* Quamdiu fecistis vni ex his Fratribus meis minimis mihi fecistis. *Ita ipse Iudex, & remunerator meritorum. Ille facta docet, quæ ex charitate Fratribus præsta-*

mus,

mus, quam pro exigua opera nostra præmium amplum redditurus est, totum cœlorum regnum, ipsum denarium, æternam gloriam, ac vitam sine fine Beatam. Quis potest Immensum illud gloriæ pondus capere, quod levis in hac vita, & momentanea molestia seu tribulatio operatur? 2. Cor. 4. 17. Pondus hoc inclinavit cor Regis, ad constanter, & fideliter Deo serviendum Psal. 118. 112. *Item illius mentem, qui filius regius habitus, maluit affligi in hisce exilij ærumnis, cum Dei populo, quam lautè ac delicatè in Principis regis vivere, anteponens Christi Domini prudenter improperium, thesauro Ægyptiorum Hebr.* 11. 24. 25. 26. *Videntur mihi Moyses, & David attente perpendisse pactum illud, quo Deus homines in suam, ab exordio Mundi, quod est primo Mane usque ad* 11. *Horam* Matth. 20. 1. *Conduxit vineam & certè nisi pactum illud, seu conventio interveniret: non videtur omnis totius vitæ nostræ, seu diei labor, quo æstus, & pondus tolleratur in vinea, denarium mereri. Hoc est quod olim pronuntiavit regius vates.* Psal 16. 4. *Propter verba labiorum tuorum, ego custodivi vias duras. Non diffiteor vias nostras, quas Deus perpetuò consideravit, atque dinumerat Iob* 13. 4. *Asperas esse, & leves, molles, faciles, reddit mercedis amplissima promissio. Hæc pondus diei, & æstus, hæc sudores levat, abstergit, temperat, an non & impij molestias currunt vias, qui rosis coronati,*

vino

ervino pretioso & vnguentis delibuti, omnia luxuriæ prata per transeunt, seseque mutuis illicibus inuitant, tanquam vituli, ad omne genus flagitiorum sap 2. 6. 7. 8. 9. Id sera licet, vera tamen, & perennis testatur lamentatio. Sap. 5. 7. Lassati sumus in via Iniquitatis, & perditionis, & ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus. Transierunt illa omnia tanquam umbra &c. *Igitur aliorum damno cautiores, ita firmiter statuamus si pugnandum est in hac vita, pro æterna pace certetur. Si laborandum, pro quiete æterna laboretur. Sicuti enim illius pax, ita hujus quies finis est. Quid improbi & scelerati, suis contentionibus mercati sunt? sempiterna supplicia suis lusibus, levitatibus, voluptatibus, risibus, perennes, lachrymas, mœrores, luctus, fletus, flammas; Extrema gaudij luctus occupat, omnia Mundi gaudia vergunt in lamenta. Contrà brevis in hac vita Lustrorum fletus, dolor, luctus, in perpetuum gaudium, risum, voluptates purissimas convertitur. Ita Christus Dominus abiturus Apostolos consolatur Ioan. 16. 20. 21. 22. Pro, fecto nisi hanc viam duram, ante ipse noster Magister, & caput trivisset, nosque ad sequendum exemplo tam illustri decussisset multos eius asperitas deterrere posset. Sic loquitur Luc. 24. 25 Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Nunquid servus*

maior Domino suo? aut discipulus super Magistrũ Mat. 10. 24 Ioan. 13, 16. Atque hac de causa duo illa lumina mundi, & Apostolorum Principes, nos ad Christum, ceu vivum exemplar, identidem contemplandum ablegant Hebr. 12. 2. Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in Authorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contemptâ additque ibidem insigne calcar: atque in dextera sedis Dei sedet. In divinum pramium quo nos omnes inuitat ipse sedens, ne fatigemur animis nostris deficientes v. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedeo cum Patre in throno eius Apocal. 3. 21. Ad idem propositum alter Apostolus nos hortatur. 1. Petri 2, 21. Christus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius, efficacius quam verba edocent exempla, idcirco etiam 1. Petri 4. 1. additur: Christo igitur passo in carne, & vos eâdem cogitatione armamini, id est consideratione. Fidenter dico, si Electi Dei in regione cœlesti dolere possent, alia causa dolendi nulla esset, nisi quod non plus, pro eximio illo pramio aterna beatitudinis laboris, & doloris, seu adversi hic tulerint, ac toleraverint, quia non sunt condigna passiones huius temporis, ad futuram gloriam qua revelabitur in nobis. Nullus labor durus, nullus dolor gravis, quo, beata

omitur æternitas. Rectè igitur S. Franciscus, ut de eo scriptor Franciscanus prodidit, S. Bonaventura : Tanta est gloria quam *in Cœlis expecto, ut omnis mi dolor, afflictio, morbus, persecutio, tribulatio &c. delectet.*

Hoc nostrum, dum peregrinamur à Domino 2. Cor 5 7. solatium esto, ut certò speremus, tantò glorioſiores, latiores, beatiores, nos in cœlis futuros : quantò hic arumnoſiores, afflictiores, deſpectiores. Qui enim humiliatus fuerit, erit, in gloria Iob. 22. 28. Prov. 29. 23. Terret labor, dolor, reſpice præmium, utrumque mitigabit, abſtergetque.

Fuſius ac longius lapſus, nunc vela contraham, quæ non tam alienâ, quàm propriâ expandi cauſa. Veniam veſtra Charitas ſtylo dabit verboſiori, & ut imprimis, quæ hic contexui primus exequar, ſuis apud DEVM precibus mihi veſtra Charitas impetrabit. Ex noſtra ſede ad 7. dolores B. V. Grupnæ 26. Februarij anno 1629.

Charitatis Veſtræ

Servus in Chriſto

Fridericus Hüneken. S.I.

Mori-

Moriturus P. Fridericus visus est illachrymari, quod Katerbergæ ubi olim nullum invenerat Catholicum, nunc vnum ad huc relinqueret hominem hæresi infectum, qui etiam duabus jam prius vicibus ad lupos Apostata redierat. Sed hic ipse vir, cùm alius quidam Societatis nostræ, si præter alia, etiam has P. Friderici pro eo sub ipsam mortem fusas lachrymas proposuisset ad Ovile Domini, est paullò post, non sinè aliorum solatio reuersus.

A. M. D. G.

ERRATA ET CORRECTA.

EX VITA.

In Dedicatione pagina 6. versu penultimo Nachodenti. *lege* Nachodensi.
p. 11. v. 11. præclaro *l.* pro sacro.
p. 15. v. 7. Ctilori *l.* Ctibori
v. 17. Opp. *l.* Oppl
In textibus S. Augustini tota qvarta pagina debet præcedere tertiam.
In vita, p. 3. v. 20 Vrbano Papa VII. *l.* VIII.
v. 21. anno 1651. *l.* 1631
p. 8. v. 18. Kotavoz *l.* Kotaucz
v. 20 Kotavezorre *l.* Kotaucziowe
p. 9. v. 16. & 26. Dozuz *l.* Dozicz
p. 10. v. 7. Kooz de Dobeſs *l.* Kocz de Dobrſs
p. 13. v. 13. verane *l.* verùm ne
p. 30. v. 12. Crebum *l.* Erebum
p. 32. v. 10. honore *l.* horrore
v. 17. Rathoviez *l.* Kathovicz
p. 33. v. 14. Catholicis *l.* Catholico.
p. 39. v. 22. hortabatur. *adde secundò* hortabatur & hoc
p. 58. v. 6. exorabills *l.* inexorabilis
p. 67. v. 23. cum socio se *l.* cum socio suo
p. 79. v. ultimo Valzowium *l.* Nalziowium
p. 96. v. 5. mores *l.* Mares
v. 11. convenit *l.* convertit
p. 101. v. 8. 41. Julii *l.* 4. Julii
p. 110. v. 3. qvarum *l.* qvatuor

p. 114.

p. 114. v. 3. vt *l.* ita
p. 120. v 17. ullis *l.* vilis
p. 131. v. ultimis, me maly / miel maly.
dues nic nemara /. a dnes nic nemam
p. 136. Zparsky *l.* Zdiarsky
p. 137. v. 14 Dominus *l.* Domino
p. 145. habebant *l.* habeant
Oſeiez *l.* Oſlez
p. 147. v. 23 Breſſici *l.* Preſſticii
p. 155. v. 1. Krtinus / Krztiny
v. ultimo, Protiswin *l.* Protiwin
p. 156. v. 2. Ravilax *l.* Rauſar
p. 164. v. 4. Rziczam *l.* Rziczan
p. 165. v. 13. Curici *l.* Henrici

In Appendice.

p. 9. v 5. Iſæ Parentis *l.* ſanctiſſimæ Parentis
p. 12. v. 1. omnia luviæ *l.* omnia luxuriæ
v. 2. illeris *l.* verbis
p. 14. 1629. *l.* 1639.

In Veſtigio Boëmiæ Pia.

In Titulo. Pragæ. *l.* Coloniæ. Pragæ venale.
p. 8. v. 17. Domum *l.* Tomum
p 15. v. 12. Hodiegowſten *l.* Hodiegowsky
v. 19. fere *l.* ſeu
p. 16. v. 14 Bucdwicii *l.* Budwicii
p. 22. v. penultimo Annis 38. *dele* 38.
p. 23. v. 11. Mieſiczvowa *l.* Mieſiczkowa
p. 24. v. 12. ſuis guris *l.* fulguris
p. 25. v. 12. Et illis *l.* eſt illic
v. 16. vibem *l.* urbem
p. 26. v. 5. Nezamiſticz *l.* Nezamiſtice

p. 26

p. 26. v. 16. Clatonienſis *l.* Clatovienſis
p. 29. v. 6. Maxiano *l.* Mariano
p. 31. v. 13. Zurotin *l.* Zierotin
v. 17. Ama *l.* Anna
p. 32. v. 10. 1655. *l.* 1611.
p. 34. v. 13. Et campus *l.* eſt campus
v. 15. lemis *l.* leucis
p. 35. v. 15. Przibiſtawa *l.* Pribiſlawa
v. 16. Bodewin *l.* Podiwin
v. 17. ſſchurhowkiana *l.* SSwihowſkiana
p. 36. v. 3. Borceg Cziaſtaw *l.* Borzeg. Cziaſlaw
v. 4 libice *l.* Libice
v. 7. Eoroſia *l.* Evroſia
v. 14. cubi olim fuit non aſterum *l.* (ubi olim fuit mon aſterium)
p. 40. v. 20. 1395. *l.* 1365.
v. 11. 1930. *l.* 1630.
v. 16. exuiæ-Pragamo *l.* exuviæ-Pragam
v. 21. authoritatis *l.* authoritate
p. 42. v. 3. Trtin *l.* Tetin
v. 18. Brewnrowienſi, *l.* Brewniowienſi
p. 43. v. 3. Bergnenſi *l.* Bergomenſi
p. 44. v. 23. luſtam *l.* Tuſtam
P. 46. v. 19. ſanctus Przipiſlawa *l.* Sancta Przibiſlawa
p. 48. v. 2. cruces ad ſacræ *l.* cruces ac ſacræ
v. 23. Anno 1265 *l.* Anno circiter 1280.
p. 50. Detrio *l.* Delrio
P. 52. v. 7. Anno 1657. *l.* 1157.

v. 20. pergawienſe *l.* Pegavienſis
v. penultimo ſteilibus *l.* ſterilibus
v. ultimo gidij *l.* Ægidii
p. 58. v5. Wacſlaro l. Wacſlaw
v. 7. Wotiech *l.* Wogtiech.
In expanſa Tabula.
B. Milada, ſeu Mada *l.* ſeu Mlada
SS. Spitinir, *l.* Spitimir, Borzea *l.* Borzeg.
Nota. Boleſlaũ cæcum eſſe Filium Boleſlai Pii
Nepotem Boleſlai ſævi
Item ubicunq; eſt, Wadiſlaus *l.* Wladislaus
Wladiſlaus Dux Fundator Cœnobii Strahowienſis *l.* Wladiſlaus Rex
Nota, addita eſſe per errorem Typographi prænomina Sanctus Beatus, &c. ut S. Albertus Salisburgenſis, *dele* S. &c.
Eliſabetha uxor Adalberti Auſtriaci *l.* Alberti Dux Eiriæ *l.* Styriæ
p. 60. v. 11. vix fuit *l.* vir fuit
p. 63. v. 8. 1340. *l.* 1343.
p. 64. v. 14. de Lobkovicſt *l.* Lobkovicz
v. 15. rupta *l.* nupta
p. 65. v. 7. Swog ſlarea *l.* Swogſlawa
v. 10. pro Swogſlawa, Sinogſlawa *l.* pro Wogſlawa, Swogſlawa
v. 12. Odiſlawa *l.* Zdiſlawa
p. 68. v. 9. Fedſita *l.* Adſita
v. 24. ſilvenſi *l.* Siloënſis
v. 26. 1290. *l.* 1200.
p. 69. Sigismuntus-Iwarus Herlacus *l.* Sigismundus-Iwanus, Gerlacus
v. 12.

v. 12. Christianus *l.* Christinus
p. 75. v. 5. Carolus VI. *l.* Carolus IV;
v. 6. Orbinensi *l.* Oibinensi
p. 76. v. 11. Judacii *l.* Sudarii
v. 15. rauci *l.* rami,
p. 86. v. penultimo, vi non armis *l.* vi ac armis
p. 89. v. 2. Fyrolim *l.* Tirolim
p. 92. Santius *l.* Sanctus
p. 93. v. 17. notens *l.* nolens
p. 111. v. 18. fine puta *l.* singula
p. 113. v. 17. jam positum *l.* jam depositam
p. 114. v. 2. sex *l.* seu
p. 117. v. 15. Alsam *l.* Albam
v. penult. maribus *l.* mænibus
P. 119. v. 3. Brzezreicio *l.* Brzeznicio
p. 121. v. 10. Papelio *l.* Popelio
p. 128. v. 1. Pleikus, *l.* Plesky
p. 130. v. 19. dreti, *l.* dicti
p. 131. v. 4. Bohumitum *l.* Bohumilum
v. 16. Attonadensis *l.* Altovadensis
p. 132. v. 15. Korensbyanæ *l.* Korzenskyanæ
v. 16. Lazoniæ *l.* Saxoniæ
p. 136. v. 7. Conversationi *l.* Conversioni
v. 18. Majestatibus *l.* Majestatis
p. 140. v. 4. lapidi *l.* capiti
v. 22. extolcendo *l.* extollendo
p. 143. v. 1. Religiosarum combustarum *l.* Religiosorum combustorum
p. 144. v. 7. qvod Cochlæum *l.* apud Cochlæum

v. 9. Huc *l.* Hus
v. 12. Brada *l.* Broda
p. 145. v. 5 Zbenkonem *l.* Zbinkonem
p. 146. v. 1. abjicere *l.* abigere
v. 4. Ti gride *l.* Tigrides
v. 10. discipulis *l.* decipulis
p. 150. v. 20. A. 1739. *l.* 1379.
v. 24. Swatus *l.* Swaty
p. 152. v. 2. Pruchvicus *l.* Pruchnicus
In antepenult. Volk *l.* Wlk
v. penult. Leræo *l.* Lewo
p. 160. v. 11. Forrentinus *l.* Torrentinus
p. 161. v. 3. P. Petrum Odozincium *l.* F. Petrum Odorincium
p. 162. F. Joanne â Monte piano Italus. Laicus *dele* Laicus
p. 168. v. 16. Dozick *l.* Dozicz
p. 169. v. 1. 44. Aprilis *l.* 11. Aprilis
v. 11. Haspitabense *l.* Hospitalense
p. 171. v. antepen. Zialeccensi *l.* Ziatecensi
p. 172. v. 12. Warito *l.* Marito
p. 173. v. 15. Hradisotic subditus *l.* Hradistie subditus
p. 180. v. 19. illac centi *l.* illac eunti
p. 184. N. incipiendo â Familia Dominorum Strogeticky; non est Auctarium, sed ipsius Patris Chanowky textus, usque ad verba *in eadem Familia* quæ sunt auctarium; ut & ea qvæ de Familia Sternbergica, ac infra de Lobkoviciis.

p. 186.

p. 186. v. 14. Ezernin *l.* Czernin
p. 188. v. 5. Dreatobor *l.* Swatobor
p. 189. v. 21. Noraviæ *l.* Bavariæ
p. 190. v. 1. motâ qva *l.* motâ aqua
p. 191. v. 2. illuc ſanatum in *l.* illic ſanatum iri
v. 12. vix *l.* vir
v. 22. calliculo *l.* colliculo
v. ultimo ſuperunt *l.* ſuperſunt
p. 193. v. 12. Rzipeze *l.* Rzepice
p. 194. v. 5. Kzty *l.* Krty
p. 196. v. ult. Wolſtreta Wolſtreiticz *l.* Woſtrata-Woſtreticz
p. 197. Caput *l* Caput IX.
p. 198. v. ult. nunc in *dele* in
p. 199. v. 12. Hradizan *l.* Hradczan
p. 200. v. 5. Ezegkowiana *l.* Czegkowiana
v. 6. venticuli *l.* ventriculi
p. 201. v. 1. Kanicykiana *l.* Kaniczkiana
v. 3. Ezickanicz *l.* Cziekanicz
v. 6. Ezeykiana *l.* Czeikiana
v. penult. Hagen *l.* Hagny
p. 204. v. 17. Spwhow *l.* SSwihow
p. 205. v. 25. Et Mitiuum *l.* Eſt Milinum
p. 209. v. 26. Bechiuiè *l.* Bechinie
p. 210. v. 7. Panis *l.* Panir
v. 21. Borzilæ *l.* Borzitæ
p. 212. v. 18. vivore *l.* virore
v. 27. Rulinam Bohemicam *l.* Rubinum Bohemicum
v. 28. 60. aut 10. *l.* 60. aut 70.

p. 213.

p. 213. v. 6. derra *l.* Terra
v. 7. veſter *l.* veſtem
v. 34. Lidochowicium *l.* Libochowicium.
v. 35. aliqvod *l.* aliqvot
p. 214. v. 21. exemplorum *l.* exemptorum.